

178228

Poštnina plačana v gotovini

VESTNIK

REPUBLIŠKEGA SEKRETARIATA

ZA SOCIALNO VARSTVO SRS

6

LETNIK II 1963

VABILO K SODELOVANJU

Uredništvo bo prav rado objavljalo strokovne in druge prispevke s področja izkušenj, metod in vsebine socialnega dela.

Objavljene prispevke bomo primerno honorirali. Prispevke pošljite uredništvu na naslov:

Anka Polak, Ljubljana, Cankarjeva 1/IV.

V S E B I N A :

Stran

Problematika priznavalnih v SRS	1
Vojaški mirovni invalidi v Sloveniji in problematika njihove rehabilitacije	16
Stanovanjska problematika udeležencev NOB	17
Francka Dolenc: Nekatera vprašanja krajevnih skupnosti	33
Olga Krajger: Delo in razvedrilo upokojencev	37
Vikica Sečnjak: Prespektivni program za razvoj otroškega varstva v občini Slovenjgradec	41
Dnevno varstvo otrok v komuni in stanovanjski skupnosti - poročilo recenzijske komisije	94
Aktualnosti iz naših revij	100
Novi diplomanti Višje šole za socialne delavce v Ljubljani	103

PROBLEMATIKA PRIZNAVALNIN V SRS

I. Uvod

Informacija je oprta na podatke o sedanjem številu članov Zveze združenj borcev NOV, o njihovih kvalifikacijah in poklicih ter na približne podatke o njihovih mesečnih prejemkih oziroma pokojninah. Zveza združenj borcev NOV, Institut za zgodovino delavskega gibanja SRS, Zavod SRS za statistiko in Muzej ljudske revolucije sedaj nimajo natančnejših podatkov. Pri obravnavanju problemov smo uporabili podatke Glavnega odbora ZZB NOV in Okrajnega ter Republiškega zavoda za socialno zavarovanje, čeprav niso popolni. Problematika pokojnin borcev in njihovih mesečnih prejemkov, če gre za še zaposlene borce in aktiviste, še ni zbrana, čeprav je v razvidih komunalnih zavodov za socialno zavarovanje veliko neurejenih podatkov.

V SR Sloveniji imamo po zadnjem popisu iz 1960. leta 108 905 članov združenj borcev NOV. Od tega števila je 39 210 žensk (36 %). Povprečna starost članov združenj borcev NOV je 50 let pri moških in 51 let pri ženskah. Ta starostna struktura dokazuje, da bo v nekaj letih problem varstva borcev postal še bolj pereč.

Od članov združenj borcev (108 905) je pred 9. 9. 1943 sodelovalo v revoluciji 59 %, kar pomeni 64 251 ljudi. To število članov ima status borca z vsemi pravicami po sedANJI zakonodaji, katera bodo seveda posebno ob upokojitvi tudi uveljavljali. Največ članov ZB s sodelovanjem pred kapitulacijo Italije je v ljubljanskem okraju. Članov, ki so bili v oboroženih enotah NOB in POJ je 44 832 (41 % med njimi 1 553 nosilcev Spomenice 1941 (3,4 %).

Kvalifikacija in osebni dohodki borcev

Kvalifikacija članov ZB nakazuje problem slabega ekonomskega položaja borcev NOV, saj je med njimi 30 554 ali 28 % delavcev, med katerimi je 12 714 nekvalificiranih, kvalificiranih 13 157, visokokvalificiranih pa le 4 683. Uslužbenec je 21 695 ali 20 %, kmetov 18 052 ali 17 %. Gospodinj je po popisu sicer 23 304 ali 21 %, vendar je to število od leta 1960 prav gotovo nazadovalo zaradi močne aktivnosti v smeri zaposlitve. Ostalih je 15 300 ali 14 %.

Pri angažiranju sredstev za izboljšanje položaja borcev na posameznih območjih SR Slovenije je pomemben podatek o članih ZB oziroma udeležencih revolucije po posameznih okrajih. Zaradi kategorij srednjega ekonomskega položaja, ki v tabeli 1 izstopajo in pri katerih nastane pri upokojitvi problem znižane življenjske ravni, bo v prihodnje pritisk na družbena sredstva za reševanje problemov borcev verjetno še precejšen.

Tabela 1

Okraj	Skupno število borcev	Od skupnega števila borcev je delavec:							
		skupaj		nekvalificiranih in polkvalificiranih		kvalificiranih		visokokvalificiranih	
		število	%	število	%	število	%	število	%
Celje	12 385	3 407	100	1 579	46	1 361	40	467	14
Koper	24 642	7 553	100	3 706	49	3 241	43	606	8
Ljubljana	57 717	15 847	100	5 751	36	7 104	45	2 992	19
Maribor	14 161	3 747	100	1 678	45	1 451	39	618	16
Skupaj	108 905	30 554	100	12 714	42	13 157	43	4 683	15

Stalen dvig osebnih dohodkov je močno zmanjšal število tistih borcev, ki bi imeli pravico do dodatka po 265. a členu ZPZ, vendar imamo po sedanjih evidencah še vedno precej borcev, za katere uporabljamo to zakonsko določilo. To so predvsem tisti, ki so v zgomljen pregledu prikazani v rubriki nekvalificirani in polkvalificirani. Temelj za določanje posebnega dodatka po 265. a členu ZPZ je 26 000 dinarjev. Po podatkih zavodov za socialno zavarovanje je izmed 30 554 borcev zaposlilo za ta dodatek 5 921 ali 19 % borcev. Zavodi so pozitivno rešili 4 257 ali 72 % zahtevkov, čeprav ga danes uživa le 2 761 ali 64 % prvotnih upravičencev. Od uveljavitve tega dodatka (1. julija 1959) so se osebni dohodki teh borcev toliko povežali, da so presegli mejo 26 000 dinarjev. To zakonsko določilo bo v kratkem času izgubilo svoj pomen, ker dohodki tega števila borcev tudi naraščajo. Vrednost te meje pa seveda ni več tista, kot je bila ob sprejetju zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o pokojninskem zavarovanju. Ker do tega dodatka nimajo pravice vsi borci, ampak le tisti, ki so sodelovali v revolu-

tiji pred 9.9. 1943 ali v španski državljanski vojni, če imajo najmanj 15 let za pokojnino vštvenih let, od tega pa najmanj 10 let delovne dobe, lahko ugotovimo, da je med borci še precej takšnih, ki imajo manj mesečnih dohodkov, kot pa jo določa meja 26 000 dinarjev (povprečje osebnih dohodkov v SR Sloveniji je bilo po statističnem gradivu Zavoda SRS za statistiko za mesec april 1963 33 370-din).

Natančnejših podatkov o osebnih dohodkih borcev, ki so v delovnem razmerju, za sedaj nimamo. Statistična služba si v zadnjem času prizadeva zbrati tudi te podatke. Republiški sekretariat za socialno varstvo SRS pripravlja skupaj z Zvezo združenj borcev NOV natančen popis ekonomskega stanja borcev, ki bo omogočil realno analizo za nadaljnje ukrepe.

Po približnih podatkih statistične službe, ima delavec na najnižje ocenjenih delovnih mestih cca 19 - 20 000 din osebnih dohodkov na mesec. Ker je borcev po 9.9. 1943 precej več kot tistih, ki so vstopili v NOV pred tem datumom, lahko domnevamo, da je najmanj dvakrat toliko borcev, katerih ekonomski položaj je še slabši.

Upokojeni borci in njihove pokojnine

Upokojevanje borcev se je posebno v zadnjih treh letih zelo razmahnilo. Poleg rednega upokojevanja imajo nekatere kategorije borcev pravico do izredne upokojitve, pri kateri je zakonodajalec opustil izpolnjevanje nekaterih pogojev, ki so bistveni za upokojitev (73., 80. člen ZPZ). Pomembno vlogo ima tudi določilo ZPZ, ki višje vrednoti dobo, preživeto med revolucijo (poglavje "Posebna doba" ZPZ in čl. 172. istega zakona). Te pravice so dosegljive za udeležence v revoluciji, ki lahko dokažejo takšno stopnjo delovanja za osvoboditev, da se jim doba šteje v dvojnem trajanju. Od leta 1958 dalje število zahtev za priznanje dvojne dobe nenehno narašča. Samo v letih 1958 do I. polletja 1963 je uveljavilo to pravico 5 031 udeležencev osvobodilnega gibanja. Ker za pridobitev te pravice ni zaključenega roka, pričakujemo še zelo dolgo trajno delovanje za to pristojnih komisij. Po podatkih zavodov za socialno zavarovanje je v SR Sloveniji sedaj 3 924 borcev in udeležencev NOV, ki so po prejšnjem uveljavljanju dvojne dobe dosegli osebno pokojnino s spregledom delovne dobe, izpolnjevali pa so pogoje starosti (73. čl. ZPZ). Mlajših upokojencev je po podatkih le 556, ki so izkoristili navedeno določilo 73. člena ZPZ.

V SRS je torej skupaj približno 4 490 upokojenih borcev po tem bonificiranim členu pokojninskega zakona. Pričakujemo pa še večji porast števila vlog, posebno mlajših borcev, kajti po poročilih zdravniških komisij je zdravstveno stanje pregledanih borcev zelo slabo.

Minimalna pokojnina za opisano kategorijo znaša 21 300 dinarjev. Kljub ugodnostim, ki jih uživajo pri upokojevanju po veljavnih predpisih je ekonomski položaj nekaterih še vedno zelo slab. Upokojevanje je sicer nekoliko zavrla določ-

ba 265. a, členu ZPZ, vendar smo padec zahtev lahko zasledili le kratek čas. Razlika din 3 000 med zaposlenim in upokojenim borcem nikakor ni stimulaturna.

Splošni podatek 4 480 upokojenih borcev v SR Sloveniji po 73. členu ZPZ pa ne obseže vseh upokojenih borcev, ker bi morali k temu številu prišteti vse tiste, ki so bili upokojeni pred spremembo pokojninskega zakona (decembra 1957) in so njihove pokojnine samo vskladili z novimi določbami. Zavodi za socialno zavarovanje teh podatkov do sedaj niso načrtno zbirali, enako ne Republiški zavod za socialno zavarovanje.

Upokojeni borci po določbi 80. členu ZPZ, po katerem lahko Zvezni izvršni svet oziroma njegova komisija prizna pravico do pokojnine tudi v primerih, ko niso izpolnjeni pogoji ali lahko določi večjo pokojnino, so ekonomsko še na slabšem. Povprečje teh pokojnin je namreč 12 350 dinarjev. Zelo majhno število borcev - narodnih herojev in vidnih političnih ter družbenih delavcev je ugodno upokojenih po tem zakonskem določilu. Do konca maja 1963 je na ta način upokojenih 623 borcev. Da so te pokojnine precej nižje, priča tudi podatek, da je za 556 borcev, upokojenih po 73. členu v letu 1962 porabljenih 133 000 000 dinarjev (povprečna pokojnina 19 800 dinarjev), za 623 upokojencev po členu 80. ZPZ pa le 92 376 000 dinarjev (povprečna pokojnina 12 350 dinarjev).

Komunalni zavod za socialno zavarovanje v Ljubljani je v letu 1962 zbral podatke o upokojenih borcih s stanjem 1.7. 1962, seveda za območje ljubljanskega okraja. Drugi zavodi za socialno zavarovanje teh podatkov niso zbrali, kajti noben zavod nima posebnih razvidov o upokojenih borcih, ampak jih mora za vsako priliko posebej zbrati iz splošnih razvidov, ki združujejo vse upokojence.

V okraju Ljubljana je bilo julija 1962. leta 5 374 upokojenih borcev. Natančnega števila tistih, ki imajo med njimi status borca (pred 9.9. 1943) sicer ne vemo, ker zajema popis celo leto 1943 in iz celotnega števila ni izločil borcev, ki so stopili v NOV po kapitulaciji Italije. Vseh upokojenih borcev, ki so se pridružili NOV do konca leta 1943 je 4 894. Ker je med njimi le 910 tistih, ki so se gibanju pridružili v letu 1943, lahko s precejšnjo gotovostjo trdimo, da ima značaj borca od celotnega števila 5 374 najmanj 4 300 upokojenih. Glede na leto sodelovanja in višino pokojnine je slika za ljubljanski okraj tale:

Tabela 2

Leto udeležba v NOV	Mesečni znesek pokojnine						Skupaj
	do 15 000	od 15 001 20 000	od 20 001 25 000	od 25 001 30 000	od 30 001 35 000	več kot 35 000	
1941							
Osební	9	856	505	241	131	100	1 842
Družinski	439	75	21	6	3	2	546
Skupaj	448	931	526	247	134	102	2 388
1942							
Osební	45	681	270	99	35	15	1 145
Družinski	387	47	12	4	1	-	451
Skupaj	432	728	282	103	36	15	1 596
1943							
Osební	81	354	156	46	24	13	674
Družinski	201	25	7	2	1	-	236
Skupaj	282	379	163	48	25	13	910
1944							
Osební	118	83	59	6	7	8	281
Družinski	127	13	2	-	-	1	143
Skupaj	245	96	61	6	7	9	424
1945							
Osební	11	17	10	2	1	-	41
Družinski	13	2	-	-	-	-	15
Skupaj	24	19	10	2	1	-	56
Osební	264	1 991	1 000	394	198	136	3 983
Družinski	1 167	162	42	12	5	3	1 391
Skupaj	1 431	2 153	1 042	406	203	139	5 374

Med njimi je seveda tudi nekaj tistih, ki so bili upokojeni po členih 73. in 80. ZPZ (vseh v SRS 4 480 oz. 623), vendar ni nikjer razvidno, koliko izmed njih uživa pokoj v ljubljanskem okraju.

Tabela 2 kaže zanimivo dejstvo, da ima od 1 842 osebnih upokojencev - udeležencev NOV iz 1941. leta 865 oseb (48 %) prejemke do 20 000 dinarjev. Odsto - tek je zelo visok in pove, da so bili ti borci upokojeni ali po 80. členu ZPZ ali pa zaradi neizpolnjevanja pogojev o delovni dobi (15 let oz. 10 let) niso mogli uresničiti pravic po 74. členu ZPZ. Ta člen namreč določa 100 % pokojninsko osnovo za vse borce iz leta 1941, če imajo ob upokojitvi 15 let vštevnih za pokojnino in od katerih mora biti 10 let delovne dobe. Če teh pogojev ne izpolnju-

jejo, pride zanje v poštev le izredna upokojitev (80. čl. ZPZ).

Tudi za ostala leta udeležbe podatki tabele niso ugodni, ker moramo upoštevati, da je odstotek, ki ga pridenemo k izračunani pokojnini manjši (90 % za udeležbo od 1942, 60 % - 1943, 30 % - 1944 in 10 % - 1945). Pokojnino namreč računamo tako, da za 15 pokojninskih let določimo 40 % pokojninsko osnovo, k temu pa dodamo določen odstotek po letu udeležbe. To pomeni, da tudi borci od leta 1942 in naprej ne dosežejo 100 % pokojninske osnove 21 300 dinarjev. Borci iz leta 1942 morajo imeti 20 let dobe, če hočejo dobiti 100 % osnovo, t.j. 21 300 (ženske 19 let). Zahteve za doseg 100 % osnove so namreč te:

Tabela 3

Leto udeležbe v NOG	Zahtevano število let		% pokojninske osnove
	moški	ženske	
1941	15	15	100
1942	20	19	100
1943	23	21	100
1944	28	25	100
1945	33	25	100

Iz do sedaj navedenih dajatev se vidi, zakaj je Izvršni svet v aprilu leta 1959 sprejel sklep o podeljevanju priznavalnin in zakaj je priznavalnina vedno bolj pomembna. K temu je treba prišteti še dejstvo, da precej upokojenih borcev živi v mestih, kjer so življenjski stroški precej večji kot na podeželju.

II. Priznavalnine

Že leta 1946 je bivši Prezidijski Ljudske skupščine LRS podeljeval zaslužnim osebam priznavalnine, in sicer za prve primere na podlagi zakona, ki je bil sprejet istega leta (Ur.l. LRS št. 48/46), pozneje pa z odločbami po posebnem zakonu za reševanje prošenj in pritožb. Leta 1952 je Prezidijski nekatere priznavalnine (podpore) ukinitil, po sprejetju ustavnega zakona (leta 1953) pa je podeljeval priznavalnine Izvršni svet na podlagi zakona za izvršitev ustavnega zakona, po katerem so nanj pregle zadeve, ki so bile prej v pristojnosti Prezidijskega sveta. Nazadnje je o njih odločal Odbor za splošna in upravna vprašanja Izvršnega sveta.

Vprašanje podeljevanja priznavalnin še sedaj ni urejeno s predpisi, čeprav je Izvršni svet 3. aprila 1959 sprejel sklep o postopku pri podeljevanju priznavalnin in občasnih podpor iz republiških proračunskih sredstev. S priznavalnino se po tem sklepu zagotovi izredno zaslužnim osebam preživljanje, ki ustreza splošno priznanim zaslugam in položaju, ki ga imajo v javnosti, podeljuje pa se do smrti.

Leta 1959 je dobivalo priznavalnino 211 oseb v skupnem mesečnem znesku .

1 258 000 dinarjev. Število predlogov za podelitev priznavalnine je naglo narasčalo. Komisija za vprašanja borcev narodnoosvobodilne vojne, ki jo je 15. aprila 1960 ustanovil Odbor IS za splošna in upravna vprašanja, je novembra 1961 predlagala prenos nekaterih priznavalnin na občinske ljudske odbore. Posvetovanje predsednikov občinskih ljudskih odborov pri predsedniku Izvišnega sveta je predlog sprejelo, že naslednje leto pa so na občinah ustanovili komisije za vprašanja borcev in invalidov. V letu 1962 so občinski ljudski odbori že začeli izplačevati priznavalnine, med drugimi tudi tiste, ki jih je Odbor IS za splošna in upravna vprašanja prenesel na občine (212).

S prenosom 212 priznavalnin na občinske ljudske odbore, je republiška priznavalnina postala priznanje za zasluge, občinske in okrajne priznavalnine pa rešujejo najbolj pereče socialne probleme borcev. Okrajna ljudska odbora Ljubljana in Koper sta namreč prav tako začela izplačevati priznavalnine iz v ta namen ustanovljenih fondov.

Kriteriji pri podeljevanju priznavalnin, posebno pri občinskih in okrajnih, niso enotno določeni. Posebne komisije konkretno obravnavajo posamezne primere in določijo tudi višino denarnega zneska. V letu 1962 so občinski ljudski odbori sprejeli odloke o podeljevanju priznavalnin. Odloki določajo pogoje za priznanje, vendar občine nimajo enakih ali vsaj vsklajenih kriterijev. Velike razlike so predvsem glede višine zneska in let udeležbe v revoluciji. Precej odlokov določa pogoj starosti in pramoženjski cenzus. Ker odloki postavljajo mejo, npr. 55 ali 60 let starosti kot pogoj za pridobitev pravice do priznavalnine, udeležbo v NOV najmanj od 9.9. 1943 dalje in najnižje mesečne osebne dohodke na družinskega člana (celo 3 000 din) pomeni, da je število priznavalnin zelo omejeno. S tem je tudi vrednost priznavalnine kot sredstva za izboljšanje ekonomskega položaja borcev zelo majhna.

V SR Sloveniji je prejelo aprila 1963. leta 1 719 borcev republiško, okrajno in občinsko priznavalno. Če ta podatek primerjamo s celotnim številom članov ZZB NOV Slovenije (108 905), jo dobiva le 1,6 % od celotnega članstva ZZB NOV. Samo v ljubljanskem okraju imamo 2 388 borcev iz leta 1941 in njihovih družinskih članov, izmed katerih je 448 oseb (18 %), ki imajo do 15 000 dinarjev osebnih mesečnih dohodkov (tabela 2).

Povprečna mesečna priznavalnina znaša v Sloveniji 7 715 dinarjev (v povprečju je vračunana tudi republiška). Najnižje povprečje je v mariborskem okraju (5 332 din), najvišje v ljubljanskem (8 167 din), v celjskem 7 274 din in v koprskem 7 908 din.

Upoštevat je treba, da je povprečje republiške priznavalnine precej višje (12 306 din), ki pa na splošno povprečje ne vpliva dosti, ker je teh priznavalnin malo.

Občinskih priznavalnin je bilo aprila 1963. leta 1 243. V celjskem okraju so podelile občinske skupščine 126 priznavalnin, v koprskem 224, v ljubljanskem 651 in v mariborskem 242. Povprečna občinska priznavalnina je bila 6 372 din. Najvišje povprečje imajo občine v okraju Koper (1) - 7 076 din, najnižje v okraju Ma-

ribor - 5 560 din, povprečje v celjskem okraju je 6 483 din, v ljubljanskem okraju pa 6 405 dinarjev.

V mescu aprilu letos so občinske skupščine na območju vse Slovenije izplačale 7 920 000 dinarjev priznavalnin. Največ so v tem mesecu porabile občine ljubljanskega okraja - 4 170 000 din, slede občinski ljudski odbori okraja Koper - 1 585 000 din, v mariborskem okraju so občine izplačale 1 348 000 din in v celjskem okraju 817 000 dinarjev.

Število priznavalnin, povprečen znesek in celotni izdatki so razvidni iz naslednjih podatkov za mesec april t.l. (zadnji podatki za okraje in občine so za mesec april; zaradi skladne primerjave so tudi za republiške priznavalnine uporabljeni aprilski podatki, v poglavju republiških priznavalnin pa obravnavamo podatke za mesec oktober 1963).

Priznavalnine - število, povprečna mesečna višina in izdatki:

Tabela 4

Priznavalnine	SR Slovenija	OLO Celje	OLO Koper	OLO Ljubljana	OLO Maribor
Občinske					
Število užiivalcev v aprilu 1963	1 243	126	224	651	242
Povprečna mesečna priznavalnina	6 372	6 483	7 076	6 405	5 560
Izplačano za IV/63 v tisoč. din	7 920	817	1 585	4 170	1 348
Potrebno za vse leto v tisoč. din	95 045	9 803	19 020	50 040	16 182
Okrajne					
Število užiivalcev v aprilu 1963	224	-	15	209	-
Povprečna mesečna priznavalnina din	10 500	-	6 666	10 840	-
Izplačano za IV/63 v tisoč. din	1 932	-	100	1 832	-
Potrebno za vse leto v tisoč. din	23 184	-	1 200	21 984	+
Republiške					
Število užiivalcev v aprilu 1963	252	20	45	173	14
Povprečna mesečna priznavalnina din	12 306	12 250	12 466	12 204	13 143
Izplačano za IV/63 v tisoč. din	3 101	245	561	2 111	184
Potrebno za vse leto v tisoč. din	37 215	2 940	6 732	25 335	2 208
Skupaj					
Število užiivalcev v aprilu 1963	1 719	146	284	1 033	256
Povprečna mesečna priznavalnina din	7 715	7 274	7 908	8 167	6 332
Izplačano za IV/63 v tisoč. din	12 953	1 062	2 246	8 113	1 532
Potrebno za vse leto v tisoč. din	155 444	12 743	26 952	97 359	18 390

Struktura uživalcev občinskih priznavalnin

Priznavalnine se podeljujejo večinoma nezaposlenim oziroma upokojenim borcem, saj je od skupnega števila 1 243 v delovnem razmerju le 46 (4 %) uživalcev priznavalnin. Dodeljene so jim bile zaradi nizkih osebnih dohodkov in velikega števila družinskih članov, ki jih preživljajo. Zanimivo je, da je med uživalci občinskih priznavalnin največ kmetov (568), kar pomeni 46 %. Ti borci večinoma živijo na kmetijah z nizkim katasterskim dohodkom, ki le malokdaj preseže 20 000 din na leto. Posebno kmetje zaradi udeležbe po 9.9. 1943 in zaradi neizpolnjevanja pogojev glede delovne dobe nimajo pravice do izjemne pokojnine. Edina rešitev zanje je 80. člen ZPZ. O pokojninah po tem členu odloča Zvezni izvršni svet, ki pa pri odločitvah ocenjuje predvsem zasluge in šele sekundarno socialni položaj posilca. Zato te vrste pokojnin niso številne. Mesečni zneski občinskih priznavalnin so večinoma zelo skromni. Višine po posameznih okrajih kaže naslednja tabela:

Občinske priznavalnine po mesečnih zneskih

Tabela 5

Priznavalnine mesečno din	SR Slovenija		OLO Celje	OLO Koper	OLO Ljubljana	OLO Maribor
	število	%				
do 1 000	1	0,0	-	-	-	1
1 000 - 2 000	38	3,0	1	1	26	10
2 001 - 3 000	107	8,6	2	5	71	29
3 001 - 4 000	126	10,1	13	20	55	38
4 001 - 5 000	265	21,3	23	39	147	56
5 001 - 6 000	250	20,1	39	51	110	50
6 001 - 7 000	69	5,6	13	19	26	11
7 001 - 8 000	172	13,8	20	41	91	20
8 001 - 9 000	14	1,1	1	2	8	3
9 001 - 10 000	144	11,6	11	30	81	22
10 001 - 11 000	2	0,2	1	1	-	-
11 001 - 12 000	26	2,1	2	9	13	2
12 001 - 13 000	2	0,2	-	-	2	-
13 001 - 14 000	6	0,5	-	2	4	-
14 001 - 15 000	17	1,4	-	4	13	-
15 001 - 16 000	2	0,2	-	-	2	-
16 001 - 17 000	-	-	-	-	-	-
17 001 - 20 000	2	0,2	-	-	2	-
Skupaj	1 243	100,0	126	224	651	242

Podatki kažejo, da dobiva 95,2 % borcev priznavalnino do 10 000 din. Za 21 % uživalcev je priznavalnina edini redni osebni dohodek. Nekatere priznavalnine sploh ne rešujejo slabega ekonomskega položaja, saj je 537 (43 %) priznavalnin do 5 000.- din. Priznavalnine od 10 000 din navzgor so zelo redke, saj jih v ob-

činah prejema le 57 (4,8 %) od 1 243 borcev. S tem v zvezi je treba ponovno gra-
jati premoženjske cenzuse v odlokih občinskih ljudskih odborov o priznavalni-
nah, ki so določali mesečne zneske na družinskega člana celo pod 5 000.- din.

Uživalci občinskih priznavalnin po udeležbi v NOV

Tabela 6

Način in leto udeležbe v NOB	SR Slovenija		OLO Celje	OLO Koper	OLO Ljubljana	OLO Maribor	
	število	%					
1941							
Borci	55	29	1	2	44	8	
Aktivisti	137	71	12	6	106	13	
Skupaj	192	100	13	8	150	21	
1942							
Borci	89	23	5	19	47	18	
Aktivisti	304	77	26	69	177	32	
Skupaj	393	100	31	88	224	50	
1943							
Borci	111	36	13	49	30	19	
Aktivisti	197	64	11	50	94	42	
Skupaj	308	100	24	99	124	61	
1944							
Borci	64	48	13	7	13	31	
Aktivisti	68	52	37	2	8	21	
Skupaj	132	100	50	9	21	52	
Skupaj borci	število	319	31	32	77	134	76
	%	100	-	10	24	42	24
aktiv.	število	706	69	86	127	385	108
	%	100	-	12	18	55	15
Skupaj	število	1 025	100	118	204	519	184
	%	100	-	11	20	51	18
Družinski člani	število	218	-	8	20	132	58
	%	100	-	4	9	60	27
SKUPAJ	število	1 243	-	126	224	651	242
	%	100	-	10	18	52	20

Po udeležbi v NOB je med uživalci občinskih priznavalnin (1 243) največ bor-
cev iz leta 1942, tj. 393 (38 %). Precej manj je tistih, iz leta 1941, ki jih je 192
(19 %), borcev iz leta 1943 pa je 308 (30 %). Najmanj je med uživalci priznaval-

nih borcev iz leta 1944. Te priznavalnine imajo značaj socialne podpore in bi bilo verjetno bolj pravilno, če bi uživalcem teh priznavalnin dajali socialno pomoč iz ustreznega naslova.

Okrajne priznavalnine

Okrajne priznavalnine podeljujeta le dva okraja: Ljubljana in Koper. Kljub temu, da je koprski okraj ekonomsko gibkejši od obeh ostalih okrajev, se je odločil za priznavalnine, kajti v tem okraju je precej perečih problemov borcev, ki so se tu naselili iz vseh krajev Slovenije. V sklad za priznavalnine in druga vprašanja borcev pri okrajni skupščini prispevajo v ljubljanskem okraju delovne organizacije in okrajni proračun. Sklad ima upravni odbor, predloge pa obravnava komisija za priznavalnine pri predsedstvu okrajnega združenja. Politika pri podeljevanju priznavalnin se v ljubljanskem okraju razlikuje od koprške, kajti v ljubljanskem okraju podeljujejo priznavalnine večinoma le nosilcem spomenice in predvojnim revolucionarjem. Tudi družbeni in kulturni delavci morajo izpolnjevati ta pogoj. Koprski okraj podeljuje znatno manjše priznavalnine in še te le 15 borcem. V bistvu se priznavalnine v tem okraju ne razlikujejo od občinskih, saj se gibljejo od 4 000 - 10 000.- din, povprečje pa znaša 6 666 din. Skupna mesečna vsota okrajnih priznavalnin v Kopru znaša samo 100 000 din. V ljubljanskem okraju je povprečje 10 400 din, izplačana mesečna vsota pa znaša 2 259 000.- din.

Tudi med uživalci okrajnih priznavalnin prevladujejo upokojeni borci. Od 224 je upokojenih 198 (86 %), zaposlenih 15, kmetov pa je 11.

Okrajne priznavalnine po mesečnih zneskih

Tabela 7

Priznavalnine mesečno din	SR Slovenija		OLO Celje	OLO Koper	OLO Ljubljana	OLO Maribor
	število	%				
3 001 - 4 000	2	0,9	-	2	-	-
4 001 - 5 000	18	8	-	6	12	-
5 001 - 6 000	19	8	-	-	19	-
6 001 - 7 000	1	0,5	-	-	1	-
7 001 - 8 000	49	22,0	-	4	45	-
8 001 - 9 000	12	5,1	-	-	12	-
9 001 - 10 000	64	29,0	-	3	61	-
10 001 - 11 000	-	-	+	-	-	-
11 001 - 12 000	11	4,8	-	-	11	-
12 001 - 13 000	1	0,5	-	-	1	-
13 001 - 14 000	2	0,9	-	-	2	-
14 001 - 15 000	39	17,3	-	-	39	-
15 001 - 16 000	1	0,5	-	-	1	-
16 001 - 17 000	-	-	-	-	-	-
17 001 - 20 000	4	2	-	-	4	-
20 001 ali več	1	0,5	-	-	1	-
Skupaj	224	100,0	-	15	209	-

Mesečne vsote priznavalnin se gibljejo od 4 000 do 20 000 din, eden ima celo več kot 20 000 din. Največ priznavalnin je od 9 000 do 10 000 din in sicer 64 (29 %), od 7 000 - 8 000 jih je 49 (22 %), od 14 000 - 15 000 din je 39 priznavalnin (17,3 %).

Iz tabele 7 je razvidno, da ti podatki v glavnem veljajo za ljubljanski okraj, kajti priznavalnine koprskega okraja dosegajo le 10 000 in še to le 3. Večina njihovih priznavalnin je od 5 000 - 6 000 oziroma 7 000 - 8 000.- din. Tudi skupna vsota 100 000 din na mesec ne pomeni dosti pri izboljševanju ekonomskega položaja borcev v tem okraju.

Mesečni osebni dohodek na družinskega člana uživalcev okrajnih priznavalnin je precej višji kot pri občinskih priznavalninah.

Uživalci okrajnih priznavalnin po višini mesečnega dohodka na družinskega člana

Tabela 8

Mesečni dohodek na družinskega člana	SR Slovenija		OLO Celje	OLO Koper	OLO Ljubljana	OLO Maribor
	število	%				
do 3 000	2	1	-	2	-	-
3 001 - 5 000	3	1	-	3	-	-
5 001 - 8 000	29	13,5	-	4	25	-
8 001 - 10 000	42	19	-	-	42	-
10 001 - 15 000	73	32,5	-	2	71	-
15 001 - 20 000	39	17	-	1	38	-
20 001 ali več	36	16	-	3	33	-
Skupaj	224	100	-	15	209	-

Med njimi sta samo dva, ki imata 3 000 din osebnih dohodkov na člana in le tri osebe od 3 000 do 5 000 din. Okrajna priznavalnina se v ljubljanskem okraju približuje resnični priznavalnini, čeprav je odobritev predloga odvisna tudi od socialnega položaja predlaganca. Dejstvo je tudi, da mnogi še zaslužnejši borci ne dobivajo priznavalnine iz preprostega razloga, ker socialno niso ogroženi.

Udeležba uživalcev okrajnih priznavalnin je po zbranih podatkih tale:

Uživalci okrajnih priznavalnin po udeležbi v NOB

Tabela 9

Način in leto udeležbe v NOB		SR Slovenija		OLO Celje	OLO Koper	OLO Ljubljana	OLO Maribor	
		število	%					
Predvojni revolucionarji	število	23	-	12	-	5	18	-
	%	100	-	-	-	22	78	-
1941								
Borci		166	83	-	3	163	-	-
Aktivisti		26	17	-	1	25	-	-
Skupaj		192	100	-	4	188	-	-
1942								
Borci		1	100	-	1	-	-	-
Aktivisti		-	-	-	-	-	-	-
Skupaj		1	100	-	1	-	-	-
1943								
Borci		3	100	-	3	-	-	-
Aktivisti		-	-	-	-	-	-	-
Skupaj		3	100	-	3	-	-	-
1944								
Borci		-	-	-	-	-	-	-
Aktivisti		-	-	-	-	-	-	-
Skupaj		-	-	-	-	-	-	-
Skupaj borci	število	170	83	-	7	163	-	-
	%	100	-	-	5	95	-	-
aktiv.	število	26	17	-	1	25	-	-
	%	100	-	-	4	96	-	-
Skupaj	število	196	100	85	-	8	188	-
	%	100	-	-	-	5	95	-
Družinski člani	število	5	-	3	-	2	3	-
	%	100	-	-	-	40	60	-
SKUPAJ	število	224	-	100	-	15	209	-
	%	100	-	-	-	8	92	-

Iz tabele 9 je razvidno, da obe okrajni skupščini priznavata priznavalnine predvsem predvojnim revolucionarjem in udeležencem NOB iz leta 1941. Ljubljanski okraj se strogo drži tega kriterija celo pri družinskih članih zaslužnih borcev, pa

tudi koprski ne dela pogostnih izjem. Zasluge za pridobitev okrajne priznavalnine morajo biti torej višje vrednosti kot tiste za pridobitev občinskega priznanja.

Republiške priznavalnine

Republiška priznavalnina je posebno v zadnjem času izgubila značaj socialne podpore in postala priznanje družbe za velike zasluge v revolucionarnem gibanju in na posameznih področjih družbenega življenja. Tudi pri nadaljnjem podeljevanju republiških priznavalnin bi bilo treba obdržati ta kriterij in doseči, da bodo okrajne in občinske skupščine same urejale vprašanja ekonomsko gibkih in zaslužnih borcev. Zaradi pomanjkanja sredstev se priznavalnine oziroma ker okrajni skupščini v Celju in v Mariboru sploh ne podelujeta priznavalnin, pošiljajo okraji in občine republiški komisiji tudi takšne predloge, ki jih po sedanjih kriterijih ni mogoče pozitivno rešiti. S tem seveda ni rečeno, da republiška komisija ne podeli priznavalnine socialno ogroženemu borcu, ki ga je treba zaradi izrednih zaslug nagraditi v republiškem merilu.

Po stanju 1. 10. 1963 prejema republiško priznavalnino 315 oseb, poleg tega pa podeljuje Izvršni svet skupščine SR Slovenije še 15 izjemnih pomoči. Za osebne zasluge dobiva priznanje 236 oseb, družinski člani zaslužnih državljanov pa 79.

V mesecu oktobru 1963 je bilo izplačanih 4 252 961 dinarjev. Uživanci priznavalnin se dele na štiri kategorije in sicer: Kultumi delavci, predvojni revolucionarji, borci NOB, družinski člani zaslužnih državljanov.

Skupina upravičencev

Tabela 10

Skupina	Število	Povprečni znesek priznavalnine	Izplačano mesečno
Kultumi delavci	20	16 175	323 500
Predvojni revolucionarji	31	11 080	343 480
Borci NOB	185	13 995	2 589 075
Družinski člani	79	12 619	996 906
Skupaj	315	13 501	4 252 961

Tabela kaže porabljenost sredstev in povprečni znesek priznavalnine. Najvišje povprečje dosežejo zaslužni kultumi delavci, najnižje pa predvojni revolucionarji. Večje povprečje od njih imajo celo družinski člani zaslužnih državljanov. Razmerje prav gotovo ni pravilno ter bo potrebno pri ponovnem pregledu priznavalnin to najnižje povprečje uskladiti z ostalimi tremi kategorijami.

Priznavalnine po zneskih za oktober 1963

Tabela 11

Mesečni znesek v din	Število priznavalnin
do 5 000	21
5 001 - 10 000	149
10 001 - 15 000	93
15 001 - 20 000	33
20 001 - 25 000	12
25 001 ali več	7
Skupaj	315

Med republiškimi priznavalninami jih je še vedno 21 do 5 000 dinarjev. Najnižja je celo 2 000 din. Glede na pomen oz. smisel priznanja bo treba nekatere zvišati, za druge pa zagotoviti drug izplačilni naslov. To zlasti velja za priznavalnine družinskih članov zaslužnih borcev, ki so bile v številnih primerih podeljene iz socialnih razlogov.

Materialni položaj upravičencev na splošno ni slab, razen pri tistih, ki poleg priznavalnine nimajo drugih dohodkov. Povprečni znesek pri teh doseže 17 223,- dinarjev, ki komajda predstavlja minimum za preživljanje.

Materialni položaj upravičencev do priznavalnine

Tabela 12

Skupina	Število	Povprečni mesečni dohodek	
		upravičenca	na družinskega člana
Razen priznavalnine nimajo drugih dohodkov	47	17 223	-
Razen priznavalnine imajo še druge dohodke	268	38 230	-
Skupaj	315	35 095	24 495

Večina ima še druge dohodke, tako da je skupno povprečje 35 095,- dinarjev. Podatek v tabeli glede na povprečni mesečni dohodek na posameznega družinskega člana (24 495,-) pa ne zajema le priznavalnin, pokojnin in drugih dohodkov, ampak vsebuje tudi vštete dohodke družinskih članov.

V oktobru 1963 je bilo izplačanih tudi 15 stalnih izjemnih pomoči v skupnem znesku 113 000 dinarjev. Povprečna izjemna pomoč znaša 7 575 dinarjev, najnižja je 1 000 dinarjev, najvišja pa 25 000,- dinarjev. Za večino izjemnih pomoči prav gotovo velja, da je treba prenesti izplačevanje na občinske organe socialnega varstva.

Informacija o tej problematiki je predložena pristojnim organom v obravnavanje in ukrepanje.

VOJAŠKI MIROVNI INVALIDI V SLOVENIJI IN PROBLEMATIKA NJIHOVE REHABILITACIJE

Značilnost družbenega razvoja v zadnjih letih je povečana skrb za človeka. Varstva invalidnega človeka ne smemo omejevati na podeljevanje rent in drugih materialnih pomoči, marveč ga moramo predvsem vključevati v družbeno in proizvodno delo po prejšnji usposobitvi s šolanjem in strokovnim ukom in čim popolnejši socialni prilagoditvi. Družbena pomoč v taki obliki ni samo odraz socialističnega humanizma, temveč je tudi ekonomsko utemeljena. Uporabljena sredstva za rehabilitacijo bodo povrnjena družbi že po nekaj letih, ko bodo postopoma odpadale potrebe za podeljevanje denarnih pomoči in bodo rehabilitirani invalidi s svojim delom celo povečevali narodni dohodek. Z vključevanjem invalidnih oseb v delovni proces dosežemo tudi dvig njihove moralne zavesti, ko postanejo polnovredni proizvajalci s popolno garancijo za preživljanje sedaj in na starost.

Po ugotovitvah Stalne konference za rehabilitacijo invalidnih oseb v Sloveniji, so dosedanja uspehi v tej smeri dokaj skromni zaradi necelovitih, neenotnih in nevsklajenih prizadevanj raznih družbenih služb in organizacij pri reševanju te problematike. Sedaj še nimamo niti popolne evidence, kaj šele izvršene kategorizacije vseh invalidnih oseb in ustreznih delovnih mest za rehabilitirane invalide, kar naj bo temelj bodočega dela. K obravnavanju invalidnih oseb moramo vključiti tudi vojaške mirovne invalide. Sredstva za njihovo rehabilitacijo so zagotovljena v zveznem proračunu, skupaj s sredstvi za rehabilitacijo vojaških vojnih invalidov.

Kdo so vojaški mirovni invalidi

Po določbah zakona o vojaških mirovnih invalidih so vojaški mirovni invalidi vojaške osebe, ki so zaradi posledic ran ali drugih poškodb postale invalidne med opravljanjem vojaške službe, dolžnosti v korist državne varnosti ali narodne obrambe v mirni dobi (kadrovci, gojenci vojaških šol, aktivni podoficirji, oficirji in vojaški uslužbenci ter rezervisti v času orožnih vaj). Poleg vojaških oseb uživajo varstvo po tem zakonu še pripadniki ljudske milice, službe državne varnosti, protiletalske obrambe, predvojaške in izvenarmadne vzgoje, pripadniki

bivše jugoslovanske vojske v času od 18.5. 1920 do 6.4. 1941 in pripadniki bivše italijanske vojske, če so jim invalidsko svojstvo priznale pristojne italijanske oblasti. Prvotni zakon iz leta 1946, pa tudi zakonodaja bivše Jugoslavije ni sta poznala mirovniških invalidov. Spričo dejstva, da je bilo v povojnih letih nedvomno ugotovljenih več bolezenskih primerov v zvezi z napori v vojaški službi, so uredbe ZIS začele postopno uvajati delno varstvo tudi za bolezenske primere. Varstvo bolezenskih mirovniških invalidov v današnji obliki je bilo sprejeto v novelirani zakon 11.11. 1959. Svojstvo vojaškega mirovnega invalida zaradi bolezni pa imajo še vedno le kadrovc, gojenci vojaških šol in rezervisti, ki so oboleli na obveznih orožnih vajah. Omejeno je na najmanj 60 % invalidnosti. Izjema velja za osebe, ki opravljajo obvezno vojaško službo zunaj Jugoslavije zaradi mednarodnih obveznosti in je meja zanje znižana na 50 % invalidnosti. Zaradi razmeroma ozkega določila, izgubljajo svojstvo vojaškega mirovnega invalida tisti bolezenski invalidi, katerim se invalidnost zniža pod omejeno mejo, razen če so uživali invalidske pravice najmanj 5 let. Tak način obravnavanja mirovniških bolezenskih invalidov ni dober, ker jemlje invalidsko varstvo tudi v času, ko bolezen tudi z medicinskega stališča še ni popolnoma ozdravljena. Marsikateremu bivšemu bolezenskemu invalidu se življenjske razmere tako poslabšajo, da ponovno postanejo še težji invalidi. Vedeti moramo, da resnično bolni 50 % invalid težko dobi ustrezno zaposlitev, čeprav ima kvalifikacijo. Vprašanje je tudi, če zaposlitev ni celo škodljiva njegovemu zdravju, ko se po sili zaposli kjerkoli.

Vojaških mirovniških invalidov je bilo prva leta po osvoboditvi zelo malo. Leta 1954 je uživalo invalidsko varstvo le 80 invalidov. Vzporedno z omiljenjem pogojev je število naraščalo. Leta 1957 smo imeli že 595 invalidov, leta 1959 638 in leta 1962 942 invalidov.

Invalidske pravice

Invalidsko varstvo po zakonu o vojaških mirovniških invalidih je izenačeno z zakonjenim varstvom po zakonu o vojaških vojnih invalidih. Le otroci - družinski invalidski upravičenci nimajo posebnih ugodnosti kot jih imajo otroci padlih borcev.

Osnovne invalidske pravice so invalidski prejemki. Osebna invalidnina je določena po stopnji invalidnosti s precejšnjim progresivnim porastom za težje invalide. Težjim invalidom pripada še ortopedski dodatek, najtežjim invalidom (I. in II. skupine) še dodatek za stalno postrežbo in tujo pomoč. Mirovni invalidi - zavarovanci socialnega zavarovanja imajo pravico izbirati med prejemki po tem zakonu in prejemki po zakonu o invalidskem zavarovanju. Težji invalidi s krajšo delovno dobo imajo večje prejemke po tem zakonu. Zato je neznatno število invalidov izbralo invalidsko pokojnino. Za invalidske upravičence, ki se glede na premoženjsko stanje in delazmožnost preživljajo večinoma ali samo z invalidnino, je zakon učinkovito dopolnil njihove dohodke z invalidskim dodatkom.

Važna je pravica do zdravstvenega varstva, katero imajo osebni invalidi v celoti, uživalci družinskih invalidnin in svojci osebnih invalidov pa z nekaterimi omejitvami.

Izredno pomembna je pravica do poklicne rehabilitacije. Določbe zakona in uredbe o poklicni rehabilitaciji vojaških vojnih invalidov dajejo invalidom pravico do usposobitve za prejšnji ali drug ustrezeni poklic ali strokovno izpopolnitev. Invalid bo lahko uveljavil pravico do poklicne rehabilitacije, če so glede na njegovo splošno izobrazbo, leta starosti, zdravstveno stanje in druge okoliščine poudani pogoji, da bo uspešna. Za razliko od ureditve rehabilitacije po predpisih socialnega zavarovanja, imajo invalidi po zakonu o vojaških mirovnikih invalidih ugodnejše pogoje, ker se lahko izpopolnjujejo v isti stroki za višjo kvalifikacijo. Med rehabilitacijo dobi invalid oskrbnino, ki se odmerja po njegovem premoženju, podobno kot pri splošnem invalidskem dodatku oziroma po osebnem dohodku iz delovnega razmerja. Najvišja oskrbnina znaša 14 500.- din. Za invalide, ki prihajajo na rehabilitacijo iz delovnega razmerja je oskrbnina 90 % osebnega dohodka. Za ločeno življenje gre invalidu še dodatek do 9 000.- din. Oskrbnine, odmerjene po premoženju niso stimulatивne, če jih primerjamo z višino splošnega invalidskega dodatka.

Enako kot vojaški vojni invalidi in invalidi dela, imajo tudi vojaški mirovni invalidi zagotovljeno posebno varstvo po zakonu o delovnih razmerjih. Gospodarske in druge organizacije, ustanove in organi morajo zaposlovati na določenih delovnih mestih le invalide. Na drugo delovno mesto lahko razporedijo invalida le po njegovem pristanku. Ti predpisi zakona o delovnih razmerjih so zaostali za razvojem industrializacije, ki nenehno menja delovne faze in karakteristiko delovnih mest in zato praktično nimajo pomena.

Težki invalidi imajo posebne ugodnosti po zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju; pri obračunavanju pokojninske dobe, pri znižanju starostne meje, pri višini pokojnine itd.

Vojaškim mirovnikom gre polna oskrbnina (hranarina) za čas odsotnosti od dela po določbah zakona o zdravstvenem zavarovanju. Nadaljnje ugodnosti so vozne olajšave, oprostitev žolnin, oprostitev administrativnih taks za registracijo motornih vozil, dajatev za uporabo javnih cest idr.

O invalidskih pravicah so prvotno odločale invalidske komisije pri štabih armij, nato republiški upravni organi za socialno varstvo, kasneje okrajni upravni organi in končno upravni organi občinskih skupščin. Racionali, ki so privedli do decentralizacije so isti, kot za druge upravne zadeve, to je približati službo invalidskega varstva upravičencem v skladu z razvojem služb in nalog komun.

Postopek za priznanje invalidskih pravic se prične na zahtevo stranke. Rok za uveljavljanje invalidskega svojstva je določen samo za bolezenske invalide na 5 let po odpustu iz JLA. Nastanek invalidnosti mora raziskati vojaška enota. Pri uveljavljanju invalidskega svojstva zaradi bolezni, morajo biti priložena pisma na dokazila o služenju v JLA. Dokončno mnenje o vzročni zvezi med ugotovljeno okvaro organizma in službo v JLA ter o stopnji invalidnosti daje pristojna

zdravniška komisija kot izvedeniški organ upravnega organa. Komisije pogosto ugotavljajo, da datira začetek bolezni iz časa službe v JLA ali celo pred vstopom v JLA, čeprav je vojaška enota nima evidentirane. Glede na poostrene predpise o naborniških pregledih in stalne obvezne preglede med vojaško službo pričakujemo, da bo število nejasnih primerov občutno padlo. Menimo, da je rok za pismena dokazila o obstoju bolezni (največ 30 dni po odpustu iz JLA) odločno prekratek, ker je za razvoj in diagnosticiranje nekaterih bolezni potrebno več časa.

Starostna struktura vojaških mirovnih invalidov

Po stanju konec oktobra 1963 imamo v Sloveniji 1 043 vojaških mirovnih invalidov (v nadaljnjem besedilu VMI). Od tega števila je starih

	do 30 let	256 VMI
od 30	do 45 let	612 VMI
	nad 45 let	175 VMI

Starostna struktura pokaže, da imamo 868 VMI, starih pod 45 let. Ujema se s strukturo po izvoru, ker smo ugotovili, da jih je 906 iz JLA, 52 iz drugih povojnih formacij, iz bivše jugoslovanske vojske 76 in bivše italijanske 9 VMI. Zato je 83 % VMI mlajših od 45 let in 92 % iz povojne dobe. Med starejšimi invalidi je 85 VMI izpred vojne in 90 VMI iz povojne dobe. Razliko po starostni strukturi poudarjamo zato, ker nas v zvezi z rehabilitacijo zanimajo predvsem VMI, stari pod 45 let.

Socialno vprašanje nad 45 let, starih VMI ni pereče, saj jih je 71 % v delovnem razmerju. Nekaj je osebnih upokojencev, le 10 % pa se jih preživlja s pomočjo splošnega invalidskega dodatka.

Struktura vojaških mirovnih invalidov po okvari organizma - starih pod 45 let

Po stopnji invalidnosti so VMI razvrščeni v skupine takole:

I-100 %	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	
z dod.	100 %	90 %	80 %	70 %	60 %	50 %	40 %	30 %	20 %	
	10	94	56	99	94	174	128	67	95	51

To stanje kaže, da prevladuje invalidnost nad 50 %. Pri vojaških vojnih invalidi-

dih je obratno, kjer je več nižje invalidnosti.

Sorazmerje med bolezenskimi in poškodbenimi invalidi je različno in odvisno od stopnje invalidnosti. Med bolezenskimi in poškodbenimi invalidi od VI. do II. skupine je razmerje 3 : 1, kar pomeni, da je v vojaški službi več težjih obolenj kot poškodb (le za invalide I. skupine velja izjema, ker so bolezenski 3, poškodbeni pa je 7). Sorazmerje se povsem spremeni v nižjih skupinah VII. do X., ker znaša 1 : 8. Sprememba je logična, saj izgubijo bolezenski invalidi pravice, ko padejo v skupino, ki je nižja od VI. Tendanca padanja števila bolezenskih invalidov se kaže tudi v sorazmerju med stalno in začasno priznanimi invalidi, saj je stalnih komaj ena tretjina. Očitna je razlika med številom bolezenskih invalidov VI. in VII. skupine, kajti prvih je 125, drugih pa le še 13.

Med bolezenskimi invalidi prevladuje tuberkuloza (340 primerov ali 79 %). Glede na celoto znaša število TBC invalidov 39 %, med invalidi I. do VI. skupine celo 58 %. Po stalnem prebivališču so TBC invalidi iz:

okraj Ljubljana	123	VMI	iz občine Šiška	13
			iz občine Škofja Loka	13
			iz ostalih občin	0-10
" Maribor	103	"	iz občine Murska Sobota	20
			" Tabor	14
			iz ostalih občin	0-8
" Celje	78	"	iz občine Žalec	- 16
			iz ostalih občin	1-10
" Koper	36	"	iz občine Nova Gorica	- 9
			iz ostalih občin	1-4

Po številu TBC invalidov prevladujeta občini Murska Sobota in Žalec. Primerjava s številom prebivalstva nam zaradi neznatnega števila invalidskih primerov ne pove dosti. Sklepamo lahko, da glede TBC invalidov ne izstopa nobena občina tako izrazito, da bi bilo treba vzroke posebej analizirati. Predvidevamo, da bodo TBC obolenja upadala, ko se bodo pokazali vplivi besežiranja in drugih preventivnih ukrepov, zlasti temeljitih zdravniških pregledov nabožnikov.

Zaradi bolezní živčnega sistema in duševnih bolezní je priznanih 55 VMI, revmatikov, srčnih bolnikov in bolnikov z motnjami na prebavilih pa je 32. Za duševne bolezni je dognano, da niso neposredna posledica naporov v JLA in da so nastale iz drugih vzrokov.

Opisano sorazmerje med bolezenskimi in poškodbenimi invalidi kaže, da varstvo bolezenskih invalidov ni zadostno. Sodimo, da so omejitve v predpisih prevelike in da je treba varstvo razširiti za bolezenske invalide do VII. skupine.

Med poškodbenimi imamo 302 invalida lažje in 139 težje stopnje. Dokaj je okvar vida (81) in poškodb na glavi (54). Razvrščene so v vse skupine, največ v VII. Na splošno prevladujejo poškodbe zgornjih in spodnjih okončin (257). V I. skupino je uvrščenih 10 najtežjih invalidov: 4 popolnoma slepi, 2 nesposobna za gibanje zaradi okvare hrbtenice, 1 zaradi poškodbe na glavi, 1 zaradi TBC, 2

sta težko paralizirana.

V prikazu o stopnjah invalidnosti nismo upoštevali 175 VMI, starih nad 45 let. Ti invalidi nimajo pogojev za poklicno rehabilitacijo oziroma le izjemoma, njihovo socialno stanje pa ni pereče.

Struktura vojaških mirovnih invalidov glede na delovni proces

Od skupnega števila 1 043 VMI je v delovnem procesu 749 VMI ali 72 %.

do 30 let starih	179	ali	70 %	v tej starosti
od 30 do 45 let starih	446	ali	73 %	" "
nad 45 let starih	124	ali	71 %	" "

Od 868 VMI, starih pod 45 let jih je v delovnem procesu 625 (72 %). Od teh je 279 (45 %) nekvalificiranih - med njimi 147 kmetov, 177 (28 %) kvalificiranih, 42 (7 %) z višjo kvalifikacijo in 127 (20 %) uslužbencev.

Izven delovnega procesa je 243 VMI. Od teh je 161 (66 %) nekvalificiranih in 82 (34 %) kvalificiranih. Med nekvalificiranimi je všteti 34 VMI, ki so na poklicni rehabilitaciji.

Po splošni oziroma strokovni izobrazbi pred nastankom invalidnosti je imelo od skupnega števila 868 VMI osnovnošolsko izobrazbo 572, srednjo izobrazbo (splošno ali strokovno) 282, višjo oziroma visoko izobrazbo 14 VMI. Če primerjamo izobrazbo oziroma strokovnost, pridobljeno pred nastankom invalidnosti z današnjo kvalifikacijo, ugotovimo, da je od 572 VMI z osnovnošolsko izobrazbo ostalo nekvalificiranih le 70 %.

Rehabilitacija vojaških mirovnih invalidov

Od leta 1961 je izkoristilo pravico do rehabilitacije 93 VMI iz vseh skupin, razen invalidov I. skupine. Rehabilitacijo je uspešno končalo 59 VMI, od teh 55 za nov poklic, 4 za strokovno izpopolnitev. Razveseljivo je, da so se rehabilitacije poslužili tudi invalidi II. - IV. skupine (14). Na dan 31.10. 1963 je na rehabilitaciji še 34 invalidov (11 iz II. - IV. skupine). Večina (25) se usposablja za nov poklic, ostali so na izpopolnitvi v prejšnji stroki. To pomeni, da težji invalidi večinoma niso sposobni opravljati prejšnjega poklica in si morajo izbrati novega. Pri najlažjih invalidih tega problema ni. Med invalidi X. skupine je končalo rehabilitacijo 5 (od 51), danes pa ni na rehabilitaciji nobenega. Poleg invalidov, ki so končali oziroma so še na rehabilitaciji, moramo omeniti, da jih je 7 na rednem šolanju s štipendijo gospodarskih organizacij ali upravnih organov, ne da bi zahtevali ugodnosti uredbe o poklicni rehabilitaciji. Znatno

je število zaposlenih, ki se samoiniciativno usposabljujejo oziroma izpopolnjujejo v strokovnosti kot izredni slušatelji višjih šol, ali pa obiskujejo večerne ter dopisne strokovne šole.

Odrehabilitiranih je 42 invalidov na ustreznih delovnih mestih. Od ostalih 17 invalidov je ostalo 6 na prejšnjem delovnem področju, 9 je po položaju na višjih delovnih mestih od dosežene strokovnosti, 2 sta izven zaposlitve. Uspeh dajanje rehabilitacije ni zadovoljiv, saj je ostalo na prejšnjem delovnem mestu ali celo izven delovnega procesa kar 13 % VMI in je njihov problem še vedno odprt.

Naša skrb je usmerjena predvsem na invalide izven delovnega procesa in tiste, ki so nekvalificirani delavci ali živijo na manjših nedonosnih kmetijah. Pri tem moramo razlikovati najtežje invalide, srednje težke, lažje in najlažje invalide glede na preostalo delazmožnost.

Preostala delovna sposobnost najtežjih invalidov je objektivno majhna, npr. pri invalidih, ki so povsem izgubili ali imajo težko okvarjen vid, pri poškodbah z epileptičnimi napadi, pri težkih okvarah hrbtenice in paralizah. Bolezenski invalidi, večinoma TBC bolniki z aktivnim procesom in po težkih operacijah, ne smejo biti izpostavljeni daljšim naporom, nekateri celo ogrožajo neposredno okolico s priročnostjo nalezljivosti bolezni. Zakoniti predpisi sicer smatrajo za popolnoma nesposobne za delo tudi invalide V. skupine. Vendar nam dejstvo, da je med njimi več kot dve tretjini bolezenskih invalidov (od 94 je 68 bolezenskih), ki so doma la vsi TBC bolniki (od 68 bolezenskih je 59 TBC bolnikov) in postopno padajo v stopnji invalidnosti narekuje, da jih prištejemo med invalide, za katere moramo nujno poskrbeti. Če niso sposobni opravljati svojega prejšnjega poklica moramo celo predvidovati obvezno rehabilitacijo. Najlažji invalidi (X. skupine) niso bistveno ovirani pri delu zaradi svoje invalidnosti. Večina zlahka opravlja poklic, ki so si ga izbrali pred nastankom invalidnosti.

Positivna zakonodaja daje pravico do poklicne rehabilitacije vsem invalidom brez razlike. Zato je treba tudi v teh kategorijah (najtežjih in najlažjih) z nenehnim prepričevanjem o pomenu in koristi rehabilitacije vzpodbujati posameznike, da uveljavijo to pravico. Njihove želje po primerni rehabilitaciji oziroma rehabilitaciji je treba temeljito proučevati in najti možnosti za uresničitev, kjer je le količinski upov za uspeh. Isto velja v celoti tudi za invalide, ki so med 45 in 50 letom.

Povsem drugačen je položaj invalidov iz vmesnih skupin (V. do IX.), ki so še vedno znatno delovno sposobni. Primerna poklicna rehabilitacija je zanje največkrat življenjsko pomembna in edini izhod iz težkega položaja. Zato velja posvetiti posebno skrb njihovi socialni readaptaciji.

Do danes je uveljavilo od 558 VMI V. do IX. skupine pravico do rehabilitacije 63 : 40 je že usposobljenih, 23 jih je še na rehabilitaciji. Te pravice torej ni izkoristilo 495 VMI navedenih skupin. Za vse tudi ni potrebe, ker je 228 zaposlenih na delovnih mestih, ki ustrezajo njihovi kvalifikaciji. V navedenih skupinah je še vedno 267 VMI, ki sploh niso zaposleni, ali pa so zaposleni na nekva-

lificiranih delovnih mestih oziroma so kmetje. Med njimi je 12 takih, ki so zaradi telesnih ali duševnih hib popolnoma nesposobni za pridobitno delo. Po ugotovitvah testiranja zanje rehabilitacija ne bi bila uspešna.

V celoti se do danes rehabilitacija ni razvijala tako, kot bi želeli. Vzrokov je več.

Eden izmed vzrokov je pravica do splošnega invalidskega dodatka. Ta dodatek dobiva od 243 VMI, ki so izven delovnega procesa in so stari pod 45 let, kar 53%. Ker smo ugotovili, da je od teh razvrščenih v I. do IV. skupino 106 VMI, pomeni, da imajo le znatno preostalo delazmožnost. Po okvari organizma je 82 bolezenskih in 24 poškodbenih invalidov iz teh skupin. Bolezenski invalidi se bodo pogosto približali tisti meji, pri kateri je rehabilitacija nujna.

Pri invalidih nižjih skupin dodatek ne more biti ovira za rehabilitacijo, ker so invalidnine razmeroma nizke. Drugače je pri invalidih z višjimi invalidninami. Stimulacije za rehabilitacijo invalidov višjih skupin ni, ker lahko uživajo poleg invalidnine še dodatek, če izpolnjujejo določene ekonomske pogoje. Dodatek mora doseči 16 000 din mesečno, torej več kot oskrbnina za rehabilitacijo prej nezaposlenih invalidov. Zato smo mnenja, da bi morali zakoniti predpisi predvideti tolikšno oskrbnino, da bo višja od dodatka in da se bo približala višini osebnih dohodkov na kvalificiranem delovnem mestu. Pri dosedanji rehabilitaciji smo namreč ugotovili, da jo izkoristijo predvsem zaposleni invalidi, ki dobijo oskrbnino v višini 90 % prejšnjih osebnih dohodkov. Takšna oskrbnina pa znaša najmanj dvakrat toliko kot oskrbnina prej nezaposlenih invalidov (14.500.- din).

Pri izvajanju rehabilitacije bo treba v prihodnje tudi več načrtnosti. Poiskati bo treba invalidovim telesnim in duševnim zmožnostim ustrezajočo obliko priučitve za delo in zagotoviti po končani rehabilitaciji zaposlitev, ki bo ustrezala invalidu in hkrati potrebam gospodarstva. Pri teh naporih bo treba več iniciativnosti upravnih organov in tesnejšega sodelovanja množičnih organizacij.

Eno izmed vprašanj, ki jih sproži rehabilitacija, je tudi stanovanjsko vprašanje, saj je že več invalidov zaradi tega odklonilo rehabilitacijo. Čeprav stanovanje ne sme biti ovira, pa vendar kaže, da ga je treba resno upoštevati in tako reševati, da se zagotovi invalidu rehabilitacijsko mesto in kasnejša vključitev v delovni proces v bližini njegovega doma.

Zanimanje za rehabilitacijo je po naši presoji razmeroma skromno. Izmed invalidov, starih do 45 let, je izrazilo željo po usposabljanju za nove poklice ali za izpopolnitev v dosedanji stroki 182 VMI (106 bolezenskih in 76 poškodbenih). Pripravljenost za rehabilitacijo je očitno večja pri bolezenskih invalidih, ker imajo notranje okvare, a zdrave ude. Brez dvoma pa jih v rehabilitacijo sili tudi nestalnost uzakonjenega invalidskega varstva. To je opaziti pri pregledu prijav invalidov VI. skupine, med katerimi se je prijavilo za rehabilitacijo 28 bolezenskih in 11 poškodbenih VMI.

Značilno je, da je največ prijav za rehabilitacijo med invalidi, ki že imajo kvali-

fikacijo in osebni dohodek. Kvalificiranih invalidov se je prijavilo 92, od tega 71 zaposlenih in 21 nezaposlenih. Od nekvalificiranih se je prijavilo za rehabilitacijo 55 invalidov, od tega 32 zaposlenih in 23 nezaposlenih. Lahko sklepamo, da so kvalificirani invalidi bolj razgledani in da hočejo svoje fizične napore čimbolj zmanjšati ter hkrati doseči isti ali boljši osebni dohodek. Interes je večji med zaposlenimi invalidi (103 zaposleni, 44 nezaposlenih). Med kmeti je razmeroma majhen odziv (35 prijav med 147 kmeti), če upoštevamo, da je njihovo delo večinoma težaško. Pri znani navezanosti na zemljo in dejstvu, da jih delo popolnoma zaposli, je število prijav razumljivo. Zanimive so izjave nekaterih, da bodo uveljavili pravico do rehabilitacije, ko bodo oddali zemljo.

Željo po rehabilitaciji je izrazilo tudi 9 invalidov, starih nad 45 let (eden izmed njih je star 51 let). Razvrščeni so v II. do X. skupino. Za 8 invalidov, ki še niso stari nad 50 let, bodo morali občinski upravni organi ugotoviti, če imajo pogoje za uspešno rehabilitacijo, ker se jim ta pravica daje le izjemoma. Invalid, ki je star 51 let pa pravice ne more dobiti v nobenem primeru.

Problematika terja nadaljnje proučevanje in določene ukrepe pristojnih organov za odpravo pomanjkljivosti in izboljšanje njihove zaščite.

STANOVANJSKA PROBLEMATIKA UDELEŽENCEV NOB

Uvod

Med najbolj pereče probleme borcev NOV sodijo prav gotovo stanovanjska vprašanja, ki so že vsa povojna leta predmet intenzivnega razpravljanja in reševanja. Splošno znano je, da so bile med vojno najbolj prizadete družine udeležencev NOB, proti katerim so okupator in domači izdajalci izvajali najstrašnejše represalije, od množičnega ubijanja do uničevanja njihovih naselij.

Stanovanjske probleme borcev so takoj po vojni začele reševati občine in okraji oziroma delovne organizacije, zelo pa se je trudila na tem področju tudi organizacija ZB NOV. Osnovni zakon o zadrugah iz leta 1946, v katerem je navedena tudi funkcija stanovanjskih zadrug, je omogočil v vojni prizadetim, da so gradili nova ali obnavljali stanovanja za potrebe svojih družin. Po letu 1951 so gradnjo stanovanj še bolj pospešila zakonita določila, ki so delavcem in uslužbencem v mestih ter industrijskih in gospodarskih središčih omogočila ugodnosti glede stavbnih parcel, kreditov in gradbenega materiala pri zidanju lastnih stanovanjskih hiš.

Z ustanovitvijo stanovanjskih skladov se je po letu 1955 začela načrtnejša in

hitrejša graditev stanovanjskih objektov. V delitvi narodnega dohodka se prvič upošteva oblikovanje posebnih sredstev, ki predstavljajo osnovni vir dohodkov stanovanjskih skladov, tako občinskih kakor tudi republiških z izrazito centralno funkcijo pri reševanju te problematike. Zvezna ljudska skupščina je potem v 1957 letu sprejela resolucijo o temeljnih načelih stanovanjske zakonodaje, ki celovito obravnava stanovanjsko gospodarstvo oziroma daje osnovo stanovanjski reformi v letu 1959, ki je povečala vlogo stanovanjskih skladov in uvedla družbeno upravljanje na tem področju.

Številne prošnje in pritožbe so v preteklem obdobju nenehno opozarjale na množico nerešenih stanovanjskih problemov borcev, čeprav so občine in okraji s pomočjo republike posvetili temu vprašanju veliko pozornosti. Zato je Republiški sekretariat za socialno varstvo SRS v oktobru 1963 organiziral enoten in podroben popis stanovanjskih potreb borcev v vseh občinah, da bi ugotovil resnično stanje in predlagal določene ukrepe.

Dosedanji ukrepi

Odgovornost za reševanje stanovanjskega problema udeležencev NOB v glavnem leži od vsega začetka na ljudskih odborih, podjetjih in ustanovah. Toda razdeljevanje stanovanj šestokrat ni bilo dovolj usklajeno s potrebami borcev. Nagli razvoj gospodarstva in drugih dejavnosti je med temi borci povzročal nepredvidene težave. Predvsem podjetja in nekateri ljudski odbori so bili premalo pozorni na pereče stanovanjske probleme borcev. Poudarek je bil na reševanju stanovanjskih problemov višjih kadrov in strokovnjakov.

V pretekli dobi do konca leta 1959 reševanje stanovanjskih problemov borcev ni bilo dovolj organizirano in sistematično. Zato je zvezni izvršni svet dne 9. 6. 1959 sprejel sklep naj se vsi republiški izvršni sveti zavzamejo za reševanje stanovanjskih problemov vojaških vojnih invalidov, upokojenih oficirjev in borcev, ki niso v delovnem razmerju. Treba je bilo zagotoviti finančna sredstva. Še v istem letu je Zveza borcev izvršila pregled najnujnejših potreb ter ugotovila, da samo v Ljubljani, Mariboru, Celju, Kranju, Kopru, Novem mestu, Novi Gorici, Murški Soboti, Jesenicah, Trbovljah in Kočevju, to je v 11 centrih naše republike zahteva stanovanje 2 957 nezaposlenih in zaposlenih borcev.

Po ugotovitvi potreb je bilo mnenje, da kakšnih večjih stanovanjskih problemov zunaj naštetih krajev najbrže ni. Stanovanjsko vprašanje borcev se je zreduciralo na ugotovitev, da so to končne potrebe, ki jih je mogoče rešiti do konca leta 1963. Enako so sodili tudi okrajni činitelji za svoja območja.

Ugotovitev najnujnejših potreb v 1959 letu, ki ni temeljila na popisu, je bila naslednja:

Okraj	Skupne potrebe	Za nezaposlene borce	Zaposlene v družb. službah	Zaposleni v podjetjih
Celje	318	109	57	152
Nova Gorica	100	24	43	33
Koper	48	19	9	20
Kranj	489	105	77	307
Ljubljana	1 311	268	348	695
Maribor	488	186	99	203
Murska Sobota	42	14	17	11
Novo mesto	161	41	47	73
Skupaj	2 957	766	697	1 494

V začetku leta 1960 je tudi Centralni svet zveze sindikatov Jugoslavije poslal pismo vsem okrajnim svetom Zveze sindikatov s priporočilom naj skušajo doseči, da bi gospodarske organizacije in ustanove dodeljevale stanovanja predvsem bivšim borcem in invalidom, ki so njihovi delavci ali uslužbenci.

Tudi bivši Svet za socialno varstvo LRS je analiziral stanovanjske probleme borcev in 18. 3. 1960 poslal republiškem izvršnemu svetu informacijo, ki je bila sprejeta z naslednjimi sklepi:

- 1) za borce izven delovnega razmerja morajo prevzeti odgovornost občinski ljudski odbori;
- 2) za borce v delovnem razmerju naj prevzamejo odgovornost podjetja in ustanove oziroma tiste delovne organizacije, pri katerih so borci zaposleni;
- 3) nekaterim mestom in večjim industrijskim centrom v Sloveniji bo dajal republiški izvršni svet denarno pomoč kot participacijo na obveznosti občinskih ljudskih odborov pri gradnji stanovanj za nezaposlene borce.

Na podlagi opisanih ugotovitev je Izvršni svet ocenil, da lahko v letih 1960 - 1963, to je v 4 letih, rešijo občine v glavnem vse najnujnejše stanovanjske probleme nezaposlenih borcev. Zato je pri republiškem stanovanjskem skladu zagotovil v 1960 letu 70 milijonov, v nadaljnjih letih pa po 120 milijonov dinarjev na leto kot pomoč občinam pri gradnji stanovanj za nezaposlene borce. Ta sredstva je razdeljevala posebna komisija v višini 20 % - 25 % obveznosti občinskih ljudskih odborov ali skupščin.

Akciji Izvršnega sveta se je pridružila Zveza združenj borcev NOV Slovenije, ki je v letih 1960 - 1963 prispevala občinam pri gradnji stanovanj za borce izven delovnega razmerja skupaj 156 milijonov dinarjev, prejetih v te namene od jugoslovanske loterije.

Občinski ljudski odbori oziroma skupščine so v svojih letnih proračunih v letih 1960, 1961, 1962 in 1963 ali z najetjem posojila pri občinskem stanovanjskem skladu določili vsako leto potrebna sredstva in na ta način zbrali skupaj 2 098 244 000.- din

V delovnih organizacijah so glede na sklepe Izvršnega sveta in priporočila Centralnega sveta Zveze sindikatov ponekod začeli odločnejše reševati stanovanj -

ski problem borcev - njihovih delavcev in uslužbencev. V nekaterih večjih podjetjih so aktivni borcev skupno s sindikatom reševali stanovanjske probleme preko organov delavskega samoupravljanja. Drugod je bilo reševanje odvisno od ožjega vodstva, ponekod pa so kolektivi reševali te probleme z veliko težavo zaradi premajhnih dohodkov. Toda z veliko prizadevnostjo so delovne organizacije v letih 1960 - 1963 vložile v gradnjo stanovanj za borce 7 954 928 000.- din.

Občine so močno podpirale tudi individualno gradnjo. Borci so najemali posojila pod ugodnejšimi pogoji (daljši roki za vračanje posojila in nizke obrestne mere). Skupna vsota posojila, ki so ga prejeli borci, znaša 1 442 563 000.- din, od tega samo v 1963 letu 703 936 000.- din.

Učinek dosedanjih ukrepov

Občinski ljudski odbori oziroma skupščine niso dohajale delovnih organizacij pri gradnji stanovanj za borce. Popis je v oktobru 1963 ugotovil, da je bilo v Sloveniji v letih 1960 - 1963 rešenih 5 678 stanovanjskih primerov borcev, od tega 873 za nezaposlene borce.

Popis v 1959 letu ni ugotovil vseh dejanskih potreb borcev, ker je bil omejen le na 11 izrazitih mestnih in industrijskih centrov v Sloveniji. Netočno ugotovitev dejanskega stanja v 1959 letu potrjuje dejstvo, da je bilo od 2 957 skupnih potreb za borce rešenih 5 678 ali 92 % več kot je bilo prvotno ugotovljeno. Od tega je bilo za zaposlene borce ugotovljenih 2 191 potreb, rešenih pa 4 805 ali 119 % več, dočim je bilo za nezaposlene ugotovljenih 766 potreb ter rešenih 873 ali 14 % več od prvotno ugotovljenih. Občinski ljudski odbori oziroma skupščine so kljub zaostajanju za podjetji vendarle uspešno reševale stanovanjske potrebe nezaposlenih borcev, ker so istočasno reševale stanovanjske probleme zaposlenih borcev v malih podjetjih in ustanovah, ki v ta namen nimajo sredstev. Takih primerov so rešili 1 220.

Kako so občinske skupščine in delovne organizacije reševale stanovanjske probleme borcev od začetka leta 1960 do oktobra 1963, pojasnjuje naslednja tabela:

	Brez stanovanj		S slabimi stanovanji		Skupaj	
	zaposleni	nezaposleni	zaposleni	nezaposleni	zaposleni	nezaposleni
Celje	41	33	361	48	402	81
Koper	260	23	1 366	137	1 626	160
Ljubljana	432	116	1 415	286	1 847	402
Maribor	325	83	605	147	930	230
SKUPAJ	1 058	255	3 747	618	4 805	873

Pri reševanju stanovanjskih problemov borcev so občinske skupščine in delovne organizacije upoštevale dejanske potrebe in lastne finančne zmogljivosti ter skušale rešiti čimveč primerov. Zato so poleg dodeljevanja novih stanovanj reševale posamezne primere z različnimi kombinacijami (zamenjave, odkupi starejših stanovanj, popravila in modernizacija starih stanovanj itd.). Na ta način so borcem dodelili v tem razdobju 3 562 novih stanovanj, od tega občinske skupščine 1 188 stanovanj nezaposlenim ter zaposlenim borcem v manjših podjetjih in ustanovah.

Dodeljevanje stanovanj po okrajih (novih ali starih) od začetka leta 1960 do 15. 10. 1963, kaže naslednja tabela:

Okraj	Občinske skupščine delovne organizacije				Skupaj
	nova	stara	nova	stara	
Celje	117	86	1 75	105	483
Koper	160	469	622	535	1 786
Ljubljana	574	183	1 006	506	2 249
Maribor	337	187	571	65	116
SKUPAJ	1 188	905	2 374	1 211	5 678

Z novimi gradnjami stanovanj so občinske skupščine predvsem reševale nezaposlene borce, glede katerih so dobivale vsako leto pomoč od Izvršnega sveta. Toda v letošnjem letu komisija ni mogla določiti participacije v višini 25 %, ker so občine sporočile prevelike obveznosti. Zato je letos republika prispevala povprečno 11 % k občinskim obveznostim. Komisija za razdeljevanje republiških sredstev je pri določanju participacije upoštevala samo tiste občine, ki so predložile dokumentacijo o investiranju. Republiški sekretariat za socialno varstvo SRS ji je sporočal gibanje trošenja sredstev, kar je prispevalo, da so se stanovanjski problemi nezaposlenih borcev hitreje reševali.

Komisija za razdeljevanje republiških sredstev je pri razdelitvi predvsem upoštevala v letu 1959 ugotovljene potrebe v 11 gospodarskih centrih republike. Med reševanjem vlog seveda ni mogla prezreti številnih stanovanjskih problemov, ki so se pojavili izven popisanih krajev. Zato je pri razdelitvi sredstev upoštevala 26 občin, za katere je sodila, da jim mora pomagati republika. V štirih letih je komisija razdelila 430 milijonov dinarjev.

Delitev republiških sredstev med občine:

v tisočih

Občina	1960	1961	1962	1963	Skupaj
Celje	11 250	5 400	9 150	7 600	33 400
Črnomelj	-	-	1 200	-	1 200
Domžale	-	2 500	-	-	2 500
Grosuplje	-	-	3 000	-	3 000
Ilirska Bistrica	-	4 400	-	3 600	8 000
Jesenice	-	-	5 940	5 000	10 940
Koper	5 500	3 400	-	-	8 900
Izola	-	-	4 175	3 000	7 175
Kočevje	-	2 500	2 500	-	5 000
Kranj	-	11 400	5 750	10 700	27 850
Ljubljana-Center	4 500	5 400	16 600	18 800	45 300
Ljubljana-Bežigrad	7 500	-	7 500	8 800	23 800
Ljubljana-Šiška	3 800	-	3 500	10 800	18 100
Ljubljana-Moste	5 500	-	3 300	18 200	27 000
Ljubljana-Vič	1 700	7 750	11 000	6 300	26 750
Maribor-Center	-	43 000	10 000	1 000	54 000
Maribor-Tabor	8 950	6 300	19 720	-	34 970
Metlika	3 600	2 200	2 165	-	7 965
Nova Gorica	1 000	2 000	-	4 100	7 100
Novo mesto	4 500	5 300	-	-	9 800
Ptuj	-	-	9 000	-	9 000
Slovenj Gradec	-	8 700	8 000	8 000	24 700
Trbovlje	3 750	5 000	-	-	8 750
Trebnje	-	2 250	-	-	2 250
Trzin	4 200	-	-	-	4 200
Velenje	4 250	-	-	-	4 250
Skupaj	70 000	117 500	122 500	105 900	415 900
Nerazdeljeno				14 100	

Iz gornje tabele je razvidno, da komisija v letošnjem letu ni razdelila vseh sredstev. Znesek 14 100 000.- je bil namenjen občini Maribor-Tabor, vendar je kasneje komisija spremenila svoj sklep, ker občinska skupščina ni določila lastnih sredstev za gradnjo stanovanj za nezaposlene borce v letu 1963. Planirani znesek 107 050 000.- dinarjev je občina porabila za gradnjo novega mostu čez Dravo v Mariboru.

Poleg tega, da so občinske skupščine in delovne organizacije investirale gradnjo stanovanj za borce, so mnogi upravni odbori občinskih stanovanjskih skladov z velikim razumevanjem odobrvali posojila borcem za graditev ali popraviljanje lastnih stanovanjskih hiš. V letih 1960 - 1963 so borcem odobrili za 1,682.880.000 din posojil. V večini primerih so dobili posojila z nizkimi obrestni, rok za vračanje dolgov pa na splošno ni ugoden, ker morajo vmiti posojila najkasneje v 20 letih.

Pregled posojil za individualne gradnje in adaptacije hiš od leta 1960 do 15.10. 1963:

	Za nove gradnje	Za adaptacije	Skupaj
Skupno število posojil	1 945	1 387	3 332
Obrestne mere do 2 %	1 667	1 175	2 842
nad 2 do 4 %	274	196	470
nad 4 do 6 %	3	16	19
nad 6 do 8 %	1	-	1
Vsota posojil v 000 din	1 203 494	479 386	1 682 880
Roki za vračanje			
do 10 let	599	798	1 397
nad 10 do 20 let	691	360	1 051
nad 20 do 30 let	507	182	689
nad 30 do 40 let	41	26	67
nad 40 let	107	21	128

Uspeh štiriletnega reševanja stanovanjskih problemov borcev potrjuje pravilnost dosedanje politike Izvršnega sveta in komun. Organizirana akcija je imela veliko oporo pri vseh družbenih in političnih činiiteljih, vendar uspeh še ni popoln glede na potrebe, ugotovljene s popisom 15. 10. 1963.

Občinske skupščine in delovne organizacije sičur predvidevajo, da bodo poleg dosedaj rešenih primerov rešile do konca leta 1963 še 333 prošenj borcev, ki so brez oziroma imajo slaba stanovanja.

Stanovanjska problematika borcev je še zmeraj pereča, čeprav je bilo v štiriletnem obdobju:

- rešenih 5 678 perečih stanovanjskih problemov,
- zgrajenih 3 562 novih stanovanj v vrednosti 11 659 671 000.-
- odobrenih 3 332 individualnih posojil v znesku 1 682 800 000.-

Sedanje stanje stanovanjskega problema borcev

Stanovanjski problem borcev ne bo kmalu rešen, čeravno je zavzetost občinskih skupščin in delovnih organizacij zelo velika. V 18 letih po osvoboditvi so se močno spremenile stanovanjske potrebe. Nenehno priseljevanje v mesta in industrijske centre ter nastajanje in večanje družin borcev, je povzročilo nove zahteve po stanovanjih. Med njimi je mnogo takih, ki že več let čakajo na ugodno rešitev.

Popis 15. 10. 1963 je ugotovil naslednje potrebe:

Okraj	Nezaposleni		Zaposleni		
	brez stanovanja	slaba stanovanja	brez stanovanja	slaba stanovanja	skupaj
Celje	3	39	2	241	285
Koper	35	179	87	625	926
Ljubljana	57	589	169	603	1 418
Maribor	42	104	54	241	441
Skupaj	137	911	312	1 710	2 070
Vsega skupaj	1 048		2 022		

Po podatkih upravnih organov pristojnih za socialno varstvo občinskih skupščin bo v prihodnje mnogo težje reševati stanovanjske probleme nezaposlenih borcev kot dosedaj. To velja za zaposlene v majhnih komunalnih podjetjih in obrtnih delavnicah, kjer ni sredstev za gradnjo ali nakup stanovanj.

Če bo republiška pomoč ukinjena, bodo občine prisiljene zmanjšati svoje načrte za gradnjo stanovanj za borce. Občinske skupščine imajo še zmeraj premalo sredstev za potrebe stanovanjske gradnje.

Z zadnjim popisom je ugotovljeno, da je še zmeraj največ stanovanjskih problemov med borci v mestih in industrijskih središčih (od skupnih potreb dve tretjini).

Problemi v mestih in industrijskih središčih:

Industrijska središča	Nezaposleni		Zaposleni		skupaj
	brez stanovanja	s slabim stanovanjem	brez stanovanja	s slabim stanovanjem	
Celje	2	16	1	122	141
Izola	10	20	2	65	97
Jesenice	-	13	11	69	93
Koper	23	66	66	265	420
Kočevje	2	20	-	11	33
Kranj	4	95	1	42	142
Ljubljana	37	332	131	197	697
Maribor	18	68	35	83	204
Novo mesto	-	40	10	27	77
Piran	-	16	-	82	98
Skupaj	96	686	257	963	2 002

Po mnenju strokovnjakov bi za vsako stanovanje potrebovali 5 milijonov dinarjev. Občinske skupščine in delovne organizacije bi v prihodnjih letih potrebovale:

za 1 048 stanovanj za nezaposlene borce	5 240 000 000.-
za 2 022 stanovanj za zaposlene borce	10 110 000 000.-
S k u p a j	15 350 000 000.-

V navedenih mestih in industrijskih centrih pa bi rabili:

za 782 stanovanj za nezaposlene borce	3 910 000 000.-
za 1 220 stanovanj za zaposlene borce	6 100 000 000.-
S k u p a j	10 010 000 000.-

Občinske skupščine in delovne organizacije bodo po predvidevanjih v 1964 letu rešile 1 626 stanovanjskih problemov. Občinske skupščine predvidevajo v perspektivnih planih, da bodo v letu 1964 rešile 513 stanovanjskih primerov nezaposlenih borcev. Do sedaj je 8 mest oziroma industrijskih centrov (Celje, Maribor, Ljubljana, Kranj, Novo mesto, Izola, Koper, Nova Gorica) že sporočilo, da bodo v 1964 letu določili za gradnjo stanovanj 973 milijonov dinarjev. Od republike pričakujejo 25 % participacijo v skupnem znesku 243 250 000.- din. Prav gotovo bodo svoje obveznosti sporočile še nekatere občine.

Reševanje stanovanjskih problemov bo kot dosedaj tudi v prihodnje odvisno od finančnih sredstev. Po načrtih občinskih skupščin bo stanovanjski problem rešen v prihodnjih treh letih (1964 - 1966). Občinske skupščine pričakujejo pomoč od republike, ker bi le na ta način lahko izpolnile svoje obveznosti do konca leta 1966.

Stanovanjski problem borcev je po najnovjših podatkih še vedno tak, da bodo v prihodnje še potrebne velike investicije. Dosedanje ugotovitve in izkušnje štiri-letnega organiziranega reševanja stanovanjskega problema borcev narekujejo, da je treba v prihodnje posvetiti temu vprašanju še veliko pozornost. To velja predvsem za nezaposlene ter zaposlene borce v manjših podjetjih, obrtnih delavnicah in ustanovah.

Znano je, da postaja celotna problematika borcev z vsakim letom obsežnejša. Stanovanjski problemi borcev počasi upadajo, nastajajo pa problemi, ki jih povzročajo izboljšana merila stanovanjskega standarda, ki pa jih v teh mejah ne moremo reševati. Če bodo skupščine in delovne organizacije ohranile dosedanji tempo reševanja stanovanjskega problema borcev, potem ni bojazni, da bi problemov po zadnjem popisu ne rešili do 1966. leta. V tem času bi morali zgraditi v Sloveniji za borce vsako leto povprečno 768, od tega za nezaposlene 262 stanovanj. Do konca leta 1966 bi rešili 3 070 končnih potreb.

Občinske skupščine prevzemajo odgovornost za reševanje stanovanjskega problema zaposlenih borcev v manjših komunalnih podjetjih. Takih primerov je še 534. Zato je treba skupščinam zagotoviti dodatna sredstva za izpolnitev njihovih načrtov, ker bodo sicer prizadeti nezaposleni borci, ki rešitve od drugod ne morejo pričakovati.

Če naj stanovanjsko problematiko borcev rešimo po načrtu v treh letih, je nujno, da prevzame del odgovornosti komun tudi republika.

NEKATERA VPRAŠANJA KRAJEVNIH SKUPNOSTI

Službe socialnega varstva so se razvijale v vsem povojnem obdobju enako kot dejavnosti na vseh drugih področjih družbeno-ekonomskega življenja. Pri tem so se večkrat menjavali nosilci izvajanja socialne politike in izvrševalci socialnih nalog. Z uvajanjem vse večje decentralizacije in hkrati tudi demokratizacije v družbeno-političnem življenju, se je tudi ta služba vedno bolj približevala terenu, kjer se socialna problematika poraja in zaradi tega tudi najlažje uspešno rešuje. Zaradi naglega družbeno-ekonomskega razvoja se je socialna problematika spreminjala in porajala so se povsem nova socialna vprašanja. Če bi hoteli to problematiko nekoliko opredeliti oziroma jo grupirati, bi jo lahko razvrstili v sledeče kategorije:

1. v probleme, ki so bili podedovani in ki nastajajo zaradi socialne nepreskrbljenosti ljudi;
2. v probleme, ki jih je povzročila vojna. Ekonomska in zdravstvena vprašanja oseb, ki spadajo v to kategorijo, so različno rešena s predpisi in priporočili, mnogokrat pa se pojavljajo zaradi preživelih naporov in strahot vojne pri osebah, ki spadajo v to kategorijo, razna socialna vprašanja, ki jih je treba reševati;
3. v probleme, ki izhajajo iz samega človeka. Povzročitelji teh problemov so lahko bolezen, invalidnost, mladost, starost, duševna prizadetost ali zaostalost. Vzroki teh problemov lahko izhajajo iz prirojnih oziroma dednih odnosov, lahko pa nastajajo pozneje v kateremkoli obdobju človekovega življenja;
4. v probleme, ki jih poraja dinamika našega družbenega življenja. Velikanski razvoj, ki smo ga doživeli na področju družbeno-ekonomskega življenja v sorazmerno kratkem času, je povzročil povsem nova socialna vprašanja. V več primerih se ta razvoj ni skladal in se še sedaj ne ujema z razvojem služb za zadovoljevanje osebnih ali skupnih potreb prebivalstva. Ta neskladnost je bila zlasti v prvih povojnih letih večkrat posledica omejenih gmotnih sredstev, ko je bilo prvenstveno potrebno ustvariti primerno ekonomsko osnovo vsemu nadaljnjemu razvoju. Pozneje pa je ta neskladnost mnogokrat izhajala iz nepopolnih, pomanjkljivih ali napačno usmerjenih analiz, ko socialne službe niso mogle ali niso bile sposobne proučiti nastajanja novih socialnih problemov, ki jih je povzročal planirani ekonomski razvoj, ker niso imele potrebnih strokovnih kadrov, včasih pa je bila neskladnost razvoja posledica tudi ne-

razumevanje za potrebe ljudi, oziroma druge potrebe, ki so narekovala hitrejši razvoj raznih družbenih služb.

V našem vsakodnevem življenju se navadno smatra področje socialno-varstvene dejavnosti za tako, ki samo obremenjuje ostala področja družbeno-ekonomskega življenja. Tako pojmovanje izhaja iz površnega opazovanja socialno-varstvenih služb, ne da bi se pri tem upoštevali končni uspehi teh služb. Popolnoma umestno je vprašanje, ali lahko starši, ki so pustili doma otroka brez varstva ali v bolezni, delajo na svojih delovnih mestih kot popolni proizvajalci? Ali ne bodo na svojih delovnih mestih samo fizično prisotni, medtem ko bodo z mislimi doma pri svojem otroku? Slično so duševno razdvojeni vsi proizvajalci, ki jih tarejo osebne težave. Vsi ti ljudje spadajo v tisto skupino proizvajalcev, ki jim predstavlja že njihova redna zaposlitev veliko obremenitev, medtem ko je o njihovem udeleževanju v družbeno-političnem življenju komaj mogoče govoriti. Po drugi strani nastaja pri tej skupini proizvajalcev zaradi premajhne zbranosti pri delu vedno večja možnost za nesreče. Tako postavljena nerešena vprašanja zaposlenih ljudi dokazujejo, da je hitrejši razvoj socialnih služb nujen, obenem pa tudi močan gospodarski činitelj pri stremljenju za vedno večjo proizvodnjo in proizvodnost. Nerešena osebna vprašanja imajo za posledico tudi dejstvo, da je gospodarsko neaktivno dokajšnje število ljudi in to predvsem žensk - mater, zaradi česar nastaja tudi občutna gospodarska škoda. Neizpodbitno in ekonomsko dognano je, da je narod tem bolj bogat, čim več ima gospodarsko aktivnega prebivalstva.

VII. kongres ZKJ je analiziral vse te probleme in nakazal smer razvoja socialne politike in socialnih služb. Nosilci in izvajalci socialne politike so komune ter delovne in družbene, zlasti pa še sindikalne organizacije in krajevne skupnosti

Komuna kot osnovna politična - teritorialna skupnost je danes po svojem območju zelo obsežna in ima mnogo različnih in odgovornih pristojnosti. Praksa kaže, da njeni organi zaradi odmaknjenosti od terena ne morejo uspešno razvijati socialno-varstvenih, zlasti še preventivnih služb, ker ne morejo povsem poznati problematiko terena, zlasti tudi ne mnogih vsakodnevnih potreb in problemov ljudi. Še teže pa občinski organi pridobijo same državljanke za sodelovanje in reševanje vsakodnevnih težav ljudi. Krajevne skupnosti kot samoupravni mehanizem, ki so po obsegu dosti manjše, mnogo lažje razvijajo službe za pomoč in razbremenitev svojega prebivalstva. Krajevne skupnosti poleg te prednosti lažje spoznavajo potrebe, razvijajo le tiste dejavnosti, ki jih zadovoljujejo vsakodnevne potrebe ljudi in uspešneje vključujejo občane v to delo. S tem pa se ta dejavnost postopoma podružablja, kar je tudi v skladu z družbeno delitvijo ustvarjenih sredstev. Razvijanje socialnih služb v krajevnih skupnostih bo v doglednem času lahko delamo razbremenilo občinske strokovne službe, da bodo te poleg strokovne obravnave posameznih primerov lahko prešle na širše področje analitičnih obdelav raznih socialnih vprašanj, kar bo dalo tem službam širšo perspektivo in večjo veljavnost v celotnem družbeno-ekonomskem sistemu.

Pri tem nastaja vprašanje, ali lahko krajevne skupnosti rešujejo vse kategorije socialnih problemov. Če krajevno skupnost pojmuje kot živi organizem, na ka-

terem območju deluje poleg organov krajevne skupnosti še vrsta družbeno-političnih, telesno-vzgojnih, kulturno-prosvetnih, športnih in drugih organizacij, potem krajevna skupnost lahko uspešno rešuje skoraj vsa socialna vprašanja razen tistih, ki zahtevajo strogo strokovno obdelavo. Njena udeležba pri razvoju socialnih služb je odvisna prvenstveno od poznavanja socialnih problemov ter od njenih kadrovskih in materialnih možnosti in sposobnosti. Pri ugotavljanju potreb po razvijanju določenih socialnih dejavnosti je znano, da te obstoje v normalni kot tudi v asocialni družini, da je pri odraslih, samskih, starih, bolnih in invalidnih osebah. Temu naštevanju bi morda kdo oporekal, češ da so to vendar vse skupine prebivalstva in vsi ti tudi nimajo socialnih problemov. Tak ugovor zavirača Program ZKJ, ki nakazuje zelo široko področje dela socialnim službam. Tako navaja omenjeni program kot glavne naloge socialne politike naslednje:

“skrbeti za delovnega človeka, za družino, za njene vsakodnevne potrebe, za počitek in razvedrilo;

zagotoviti take življenjske in delovne pogoje vsakemu članu skupnosti, ki bodo ohranili in krepili njegovo psihično in fizično zdravje;

skrbeti za zdravstveno zaščito in pomoč, da se preprečijo bolezni in zdravijo oboleli;

omogočiti slehememu delovnemu človeku, da sodeluje v družbenem življenju in delu, rešujoč socialne probleme, ki so kot ostanki preteklosti še vedno živi, ali pa nastajajo novi problemi;

pomagati določenim kategorijam oseb in tudi posameznikom, kadar so zaradi nesreče, bolezni, invalidnosti, defektnosti, starosti ali mladoletnosti, zaradi zunanjih in včasih tudi notranjih vzrokov v posebno neugodnem položaju; socialna zaščita mora takšnim osebam poleg materialnega zavarovanja omogočiti predvsem to, da se vključijo v družbeno življenje in proizvodnjo dela s šolanjem in strokovnim poukom, s sistematično rehabilitacijo in prekvalifikacijo, s socialno adaptacijo, hkrati pa se mora vedno bolj lotevati reševanja težav in zadovoljevanje potreb vsake posamezne potrebe, bodisi, da izvirajo te težave in potrebe iz objektivnih življenjskih pogojev, bodisi iz psihične ali fizične konstitucije posameznika“.

Pri tako široki orientaciji socialne politike in socialnih služb ni umestno ostati pri reševanju ozkih individualnih problemov posameznikov, ker tako delo ne ustreva uspeha in ne ugleda in ni v duhu navedenega Programa ZKJ. Socialne službe morajo vse bolj razvijati preventivno dejavnost, ki sloni na dobrem spoznavanju socialne problematike terena in na planskem razvoju. Preventivno socialno delo zajema mnogo obširnejše področje dela in mnogo več konstitnikov teh služb, zato se mora razvijati tam, kjer se težave ljudi pojavljajo. Zaradi tega so občinske strokovne socialne službe zelo zainteresirane na čimprejšnji usposobitvi krajevnih skupnosti za reševanje socialnih vprašanj. Poleg tega pa morajo biti občinske strokovne službe pobudnik za uvajanje in širjenje strokovnih socialnih služb tudi na drugih področjih našega družbeno-ekonomskega življe-

nja, kot so to delovne organizacije, zdravstveni zavodi, organi socialnega zavarovanja, notranjih zadev idr. Občinske strokovne socialne službe bodo v odnosu do krajevnih skupnosti prvenstveno skrbale za strokovno pomoč, za usposabljanje kadrov, za opravljanje določenih socialnih nalog in pomoč pri zbiranju materialnih sredstev za razvoj raznih socialnih služb. Pri tem se bodo te službe naslanjale na obstoječe organe, družbene, delovne in politične ter druge institucije krajevnih skupnosti, predvsem pa na tiste, ki imajo v svojem programu tudi socialno dejavnost. Ti organi in organizacije so: svet krajevnih skupnosti, komisija za socialna vprašanja, društvo prijateljev mladine, organizacija RK, pionirska organizacija, mladinska organizacija, ZZB (zveza združenj borcev), razne strokovne organizacije, šole, vzgojno-varstvene ustanove in drugo. Socialno dejavnost vse te pestre organizacijske mreže bo povezovala komisija za socialna vprašanja pri svetu krajevnih skupnosti. Ta komisija bo poskrbela za enoten program socialno-varstvene dejavnosti v krajevni skupnosti in za razvoj služb, ki bodo pomagale občanom pri reševanju njihovih vsakodnevnih težav. Dalje bo komisija skrbela, da bodo vse poklicne organizacije tudi izvajale tiste naloge, za katere bodo zadolžene. V primerih, kjer take institucije na območju krajevnih skupnosti ne obstajajo, bodo strokovni socialni delavci pobudniki za ustanovitev teh organizacij in tudi njihovi aktivni sodelavci. Socialni delavci naj imajo pri tem pred očmi dejstvo, da pomeni delo v navedenih organih in organizacijah, šolanje prostovoljnih in poklicnih kadrov za opravljanje socialnih služb v krajevni skupnosti. Zaradi uspešnega dela naj občinske strokovne službe skrbijo za nenehno izpopolnjevanje teh kadrov. Tako strokovno izpopolnjevanje prostovoljnih socialnih delavcev, kakor specialnih kadrov za opravljanje specialnih socialnih služb v krajevni skupnosti, naj bo načrtno in stalno. Za izobraževanje se nudijo različne in pestre oblike, kakor so to: seminarji, posvetovanja o odločenih problemih, prisostvovanje na sejah, pogostejši osebni stiki, posredovanje strokovne literature, ogledi in drugo. Občinske strokovne socialne službe od primera do primera ocenijo in določijo, katera oblika je najbolj ustrezna.

Zaradi obilice raznolikosti nalog, ki jih ima komisija za socialna vprašanja pri krajevni skupnosti je izredne važnosti njena kadrovska sestava. V teh komisijah naj bodo stalni kadri, ki naj se le po potrebi zamenjujejo. Seveda bi bilo potrebno za nove člane komisij poskrbeti za dopolnilno strokovno izobraževanje.

Socialne službe v krajevni skupnosti bo možno razvijati uspešno le tedaj, če bo mo tudi sami prepričani v pravilnost te poti in če bodo zagotovljeni primerni kadri in določena sredstva. Kakšne socialne službe za pomoč občanom naj se razvijajo, pa bo predmet našega nadaljnjega razmišljanja.

Dolenc Francka

DELO IN RAZVEDRILO UPOKOJENCEV

Pod tem naslovom ni mišljeno redno oziroma poklicno delo v okviru delovnega razmerja, niti delo, katero si skušamo najti po upokojitvi, da si izboljšamo materialni položaj, pač pa delo, ki nam bo tudi po upokojitvi ohranilo v družbeni sredini položaj polnovrednih, aktivnih državljanov, delo, ki nas bo reševalo pred dolgočasjem, enoličnostjo življenja in osamelostjo, ki je tako pogost spremljevalec tega obdobja.

Življenjska doba se vztrajno podaljšuje. To je dejstvo. Podaljšanje življenja je v zvezi z zvišanjem življenjskega standarda, s tehniko civilizacije, z napredkom higiene, preventivne medicine in zdravljenja. To pa ima za posledico, da je tudi obdobje po upokojitvi vedno daljše, včasih tako dolgo kot sam delovni staž ali celo še več. Naj tu mimogrede povem, da imamo pri nas med upokojenci veliko število sorazmerno mladih ljudi. Tako nam kažejo statistični podatki Republiškega zavoda za socialno zavarovanje v letu 1962 naslednje stanje:

do 45 let	2 709 osebnih upokojencev	
45 - 50 let	1 863	"
51 - 55 let	6 658	"
56 - 60 let	21 118	"
61 - 65 let	17 259	"
nad 65 let	31 035	"

Povprečje življenja pri narodih, kjer je znanstvena medicina nepoznana, je 28 let, v razvitejših deželah pa se približuje 75 let. To gibanje od 28 do 75, se je opazilo prvotno v Evropi, toda zadnja leta zajema ves svet. Vendar so vsi dosežani ukrepi za podaljšanje življenja šele borba proti fizični smrti, medtem ko vemo, da mnogi zelo zgodaj doživijo socialno smrt. Prosti čas, brezdelje, osamelost, občutek nepotrebnosti, vodi v naveličanost do življenja in v obup. Stojimo pred problemom, ki nas je s svojim pojavom prehitel in našel nepripravljene. Zato se vedno pogosteje sliši geslo: "Letom moramo dodati še tudi življenje in ne samo leta življenju".

Kako torej v dobi po upokojitvi zdravo, prijetno in koristno izrabiti prosti čas?

Ponekod v svetu že precej razmišljajo o tem problemu. Tako je Inštitut za gerontologijo državne univerze v ZDA izdelal celo listo potreb ljudi v višji starosti, ki izgleda takole:

- a) potreba po opravljanju nekih družbeno koristnih služb,
- b) potreba na zadovoljiv način preživljanja prosti čas,
- c) potreba po prijateljih,
- č) potreba po priznanju kot osebnosti,
- d) potreba po javnem udejstvovanju in priznanju,
- e) potreba po zdravstveni zaščiti in skrbi,

f) potreba po primernem stanovanju in družinskih odnosih.

Poglejmo, kako so rešljiva ta vprašanja v naših pogojih. V zvezi s tem lahko trdimo, da se pri nas možnosti opravljanja nekih družbeno koristnih služb, skoraj neomejene. Upokojenci se lahko udeležujejo v vseh družbeno-političnih in humanitarnih organizacijah, v strokovnih, športnih in drugih društvih kot aktivni člani odborov; dalje v organih družbenega upravljanja, v svetih, komisijah ipd.; zelo so dobrodošli kot aktivni sodelavci na številnih področjih krajevne skupnosti zlasti kot organizatorji pri razvijanju raznih oblik dejavnosti starejših oseb (organizacija individualne pomoči na principu solidarnosti in organizacija razvedrila za starejše ljudi), pri razvijanju posebnih servisov in služb, pa tudi v delu hišnih svetov. Široko področje družbeno koristnega dela je odprto tudi v delu z mladino: pomoč pri učenju, vodstvo različnih politehničnih, šahovskih in podobnih krožkov. Zaradi bogatih življenjskih izkušenj so mnogi upokojenci lahko zelo primerni svetovalci ali skrbniki mladoletnim storilcem prekrškov, vzgojno zanemarjenim otrokom itd.

Med upokojenci so številni kvalificirani delavci raznih strok, ki bi nedvomno z veseljem opravljali razna drobna popravila, za katera vemo, da so v vsakem gospodinjstvu na dnevnem redu. Tako npr. popravilo vodovodnih pip, delov polja - štva, oken, vrat, kljuk, ključavnic itd. Znano je pomanjkanje tovrstnih delavcev, upokojencem pa bi pomenila takšna zaposlitev ne le razvedrilo, temveč tudi dodatni dohodek.

Za ročnega kot za umskega delavca so pomembna razna drobna dela, ki pomenijo koristno izrabo prostega časa. To so razni takoimenovani konjički: obdelovanje lesa, železa, knjigoveštvo, pletenje, vezenje, zbiranje znamk, urejanje različnih drugih zbirk, fotografiranje, slikanje, ukvarjanje z glasbo itd. Vsa ta dela so z ozirom na praktično vrednost čislana razvedrila, po drugi strani pa se preda temu vsak z navdušenjem, ker ustvarja po svoji želji. Med takšna dela štejemo tudi vrtnarstvo in rejo malih živali, ki so lepa, zdrava in včasih tudi donosna razvedrila.

Dalje poznamo še druge oblike preživljanja prostega časa: telovadbo in športne igre kot npr. balikanje, kegljanje ipd., sprehode, izlete, potovanja, obiske športnih prireditev, gledališča, razstav, predavanj, kina, pa tudi bolj pasivne oblike kot npr. družabne igre, branje, poslušanje radia, televizije poslušanje glasbe itd.

Kako izkoriščajo prosti čas naši upokojenci. To nam kaže študija o aktivnosti nad 55 let starih Slovencev. Študijo je pred kratkim izdelal Sociološki inštitut ljubljanske univerze (B. Kavčič) študija je zajela vse skupine prebivalcev te starosti, ne le upokojence.

Iz študije ugotovimo, da je v politične organizacije včlanjenih 65 % prebivalcev v starosti nad 55 let. Največ je članov Socialistične zveze. Od ostalih organizacij in društev je najbolj zastopan Rdeči križ, slede gasilska društva. Odstotek je sorazmerno visok. Vendar pa je število tistih, ki opravljajo v teh organizacijah kakšne funkcije le 6 %, kar je glede na izkušnje ljudi te starosti in pa

glede na njihov razpoložljiv čas, zelo malo.

Sestanki in zborovanja so še vedno ena najpogostejših oblik dela predvsem družbenih organizacij, zato smo pričakovali tu višji odstotek redne udeležbe. Podatek pa kaže, da 47 % nad 55 let starih sploh ne hodi na sestanke. Med vzroki, zakaj ne hodijo, je na prvem mestu odgovor, da so nezanimivi. Med predlogi, o katerih vprašanih bi bilo treba na sestankih razpravljati, pa je tema o problematiki komune.

Obiskovanje kina se progresivno zmanjšuje s starostjo, vendar je odstotek tistih nad 55 let starih, ki sploh ne hodijo v kino, presenetljivo visok in to 80 %. Rednih obiskovalcev kina pa je le 8,5 %. Sodimo, da igrajo pri tem veliko vlogo nizki dohodki ter bi bilo v nasprotnem primeru zanimanje za te aktivnosti dosti večje.

Najbolj priljubljena aktivnost v prostem času je poslušanje radia, saj jih je to navadilo kar 62 %. S kulturno prosvetnimi dejavnostmi se ukvarja 4 % upokojenecov, 7 % jih igra kak glasbeni instrument, v gledališče ali na koncerte pa jih hodi 11 %.

Branje knjig je zelo priljubljeno, saj jih bere 52 %. Upoštevati pa moramo, da ta odstotek z ostarevanjem pada. Odvisno je to tudi od poklica, saj je odstotek kmetov, ki se ukvarjajo z branjem, manjši.

Na izlete hodi 11 % nad 55 let starih oseb, 7 % se vozi s kolesi, 5 % pa se ukvarja s športom oziroma hodijo na športne prireditve.

V gostilne ali kavame zahaja 17 % nad 55 let starih oseb.

Šah, karte ipd. igra 14 % nad 55 let starih Slovencev.

Izmed ostalih dejavnosti se 58 % oseb nekmotov v tej starosti ukvarja z delom na vrtu, 8 % pa se ukvarja z različnimi drugimi "konjički". Ukvarjanje z otroki predstavlja obenem smotno vključitev starejših v družinsko delitev dela. Podatek kaže, da se s tem ukvarja 41 % oseb te starosti.

8 % oseb v starosti nad 55 let je še redno zaposlenih. Le-ti so sorazmerno aktivnejši od ostalih. Med drugim deluje 17 % teh oseb v organih delavskega samoupravljanja.

Navedeni podatki veljajo za vse prebivalstvo v starosti nad 55 let. Zato bomo dobili za upokojenca ugodnejšo sliko, če pogledamo dejavnosti naših klubov upokojenecov ali nekaterih podružnic Društev upokojenecov. Danes imajo Društva upokojenecov že 11 klubov z bolj ali manj ustreznimi klubskimi prostori, nekateri že z bogatim programom.

Ob tem bo koristno, če ugotovimo, kaj takšen klub lahko daje aktivnim sodelavcem in kaj obiskovalcem. Za vse tiste, ki kako koli aktivno sodelujejo pri organizaciji klubskega življenja, pomeni to delo zadovoljitev vrste osebnih potreb, kot smo jih že predhodno navedli in obenem bogato izpopolnjen delovni dan.

Vsem obiskovalcem, ki se poslužujejo ugodnosti kluba, pa se nudi možnost, da razvijajo tu družabnost in prijateljstva, ki jih trgajo iz osamljenosti in vsestransko možnost aktivizacije. Vrednost dobrega kluba za njegove člane in za skupnost, zlasti kot eno izmed oblik preventivnega dela, je težko oceniti. Pri tem ne gre le za organiziranje oblik dela in razvedila zdravim starejšim ljudem, ki sodelujejo event. v klubskem življenju ali kjerkoli drugod, temveč tudi tistim, ki zaradi bolezni ali višje starosti ostajajo doma, osamljeni in zapuščeni. Za vse te osebe lahko klub z aktiviranjem zdravih upokojencev organizira vrsto pozornosti: prijateljske obiske, spremljanje na sprehode, k zdravniku ipd., organizira tovariško pomoč za prinašanje knjig, časopisov, hrane ipd., pritegne mlajše upokojence k sodelovanju pri organiziranju servisnih uslug za pomoč starejšim ljudem v oskrbi, negi itd. Pri vseh teh oblikah dela in pomoči pa je priporočljivo pritegniti tudi mladino, ker je takšno sodelovanje obojestransko koristno.

Klubi oziroma družabni centri, ki naj bi delali s čim bolj pestrimi delovnimi programi na principu prostovoljnosti in solidarnosti, bi se morali razviti v vseh večjih krajih. V stnjenih naseljih pa v vsaki krajevni skupnosti. Lahko bi se razvili tudi ob večjih podjetjih, kjer bi upokojenci teh podjetij preko klubov h nadalje spremljali razvoj tovame, življenje delovne skupnosti in dajali iz svoje bogate zaloge izkušenj koristne pobude k delovnim planom ipd. Z nastajanjem krajevnih skupnosti se odpirajo tudi možnosti za uspešnejši razvoj nekaterih stalnih služb, zlasti pri organiziranju novih oblik socialnega dela, kjer bo za upokojence tudi možnost stalnega dodatnega zaslužka.

Študija sociološkega inštituta nam daje dovolj gradiva za razmišljanje in usmerjanje našega dela v cilju, kako čim uspešnejše pomagati starejšim ljudem v duševni razgibanosti, v dejavnosti in v doseganju uspehov. To je obenem najboljši način dodajanja življenja letom.

Olga Krajger

PERSPEKTIVNI PROGRAM ZA RAZVOJ OTROŠKEGA VARSTVA V OBČINI SLOVENJ GRADEC

Uvod

Ljudska skupščina LRS je dne 28. 9. 1961 sprejela resolucijo o nalogah komune in stanovanjskih skupnosti pri otroškem varstvu na podlagi naslednjih pomembnih ugotovitev:

Sprememba družbenega sistema pri nas je dala novo vsebino tudi vprašanju otroškega varstva. Skrb za otroke ni le stvar posameznikov, ampak je postala tudi splošna družbena skrb.

Težnja družbe, da bi se mladi rod vsestransko razvil, ima tudi objektivne vzroke. Z naglim razvojem industrije, z vse večjo vključitvijo žena v proizvodnjo se spreminjajo družinski odnosi, vzporedno s tem pa nastajajo vedno bolj pereči problemi varstva otrok zaposlenih staršev.

V povojnem obdobju se je družbena pomoč družinam pri otroškem varstvu izražala predvsem v razširjanju mreže različnih otroških ustanov. Le-te so se ustanovljale večkrat neprogramsko, brez upoštevanja potreb določenega okolišja in brez sodelovanja staršev in upoštevanja možnosti družbe in posameznikov za njihovo vzdrževanje.

Uveljavljanje delavskega in družbenega samoupravljanja je vplivalo na vsebino družbene skrbi za mladega človeka in dalo tej skrbi širšo družbeno orientacijo. Delavec kot proizvajalec je postal tudi upravljalec družbenih sredstev. Sam odloča o tem, za katere namene bodo sredstva uporabljena, npr. sredstva, ki ostanejo delovni organizaciji za izboljšanje življenjskega standarda delovnega človeka (sklad skupne porabe). V njem, delavcu, se združujejo dolžnosti in pravice proizvajalca, upravljalca, roditelja in občana. Kot tak vpliva na razvoj onih oblik varstva otrok, ki so v skladu s potrebami in zmogljivostjo komune ali krajevne skupnosti, in pripravlja materialno podlago za to družbeno dejavnost.

Kljub širokim možnostim tako glede odločanja samoupravnih organov o oblikah kot tudi materialni podlagi pa otroško varstvo še vedno zaostaja za splošnim družbenim razvojem. Vzroki za to so predvsem v nepravilnem vrednotenju in pre-slabi osveščenosti delovnih kolektivov za te probleme kakor tudi krajevnih skup-

nosti, samoupravnih organov, strokovnih služb, družbenih organizacij in tudi staršev samih.

Spričo teh ugotovitev resolucija o nalogah komune in stanovanjskih skupnosti pri otroškem varstvu opozarja na pereče probleme otroškega varstva in terja od vseh naštetih činiteljev več zanimanja in prizadevnosti za hitrejše razvijanje raznih oblik otroškega varstva in za izboljšanje njihovih materialnih razmer.

Resolucijo je podprlo tudi "Priporočilo o nadaljnjem razvoju otroškega varstva v komuni", ki sta ga dne 26. 12. 1961 sprejela Odbor za socialno politiko in zdravstvo Zveznega zbora in Odbor za delo in socialno zavarovanje Zbora proizvajalcev Zvezne ljudske skupščine. Priporočilo navaja, da je potrebno izdelati enoten akcijski program za razvoj otroškega varstva v občinah in doseči koordinirano delovanje vseh samoupravnih organov in družbenih organizacij. Program mora izvirati iz realno spoznanih potreb in načrtov krajevnih skupnosti in družbenih organizacij in vseh drugih, ki obravnavajo otroke.

II. Izbor teme

Na občini Slovenj Gradec delam kot referent za varstvo družine od leta 1955 dalje. Ves čas svojega dela v socialni službi sem ugotavljala, da vse preveč časa porabim za individualno in kurativno, a veliko premalo za preventivno delo. Kljub večletnim delovnim izkušnjam moje delo ni bilo dovolj strokovno in načrtno. Bilo je brez potrebnih analiz in kljub vlož enemu trudu manj uspešno.

V naši občini otroško varstvo dosedaj ni bilo dovolj proučeno. Na različnih posvetovanjih so sicer obravnavali problematiko otroškega varstva in so nakazovali potrebe po tej dejavnosti, vendar sklepi niso bili nikdar izvedeni.

Družbeni razvoj je res prehitel potrebe delovnega človeka v pogledu skrbi za njegovo družino in je zato potrebno sedaj to področje pospešeno in bolj temeljito obravnavati. Kot uslužbenka, ki delam na tem področju, sem se zato odločila za diplomsko nalogo: Perspektivni program za razvoj otroškega varstva v občini Slovenj Gradec. V svoji nalogi želim opisati stanje otroškega varstva v občini, pomembnost otroškega varstva za družbo in posameznika, vlogo in naloge organov občinske skupščine, krajevnih skupnosti, delovnih in družbenih organizacij, zavodov in strokovnih služb pri otroškem varstvu in skupaj z odgovornimi organi pripraviti konkreten program za razvoj otroškega varstva v občini od leta 1963 do leta 1967. V programu zajemam starostno skupino otrok od 0 do 15 let.

V nalogi izhajam iz načel, ki jih je glede nadaljnjega razvoja otroškega varstva nakazala resolucija Ljudske skupščine LRS in Poročilo o izvajanju resolucije o nalogah komune in stanovanjskih skupnosti pri otroškem varstvu, ki sta ga izdelala Svet za socialno varstvo LRS in Svet za šolstvo LRS in ga je nato Izvršni svet LRS hkrati s posebnim priporočilom predložil skupščini. Ljudska skup-

ščina LRS je dne 18. marca 1963 na plenarni seji obeh zborov obravnavala celotno gradivo in sprejela priporočilo za izvajanje nalog komun in krajevnih skupnosti pri otroškem varstvu. Tudi to priporočilo navaja, naj občinski ljudski odbori in krajevne skupnosti izdelajo v sodelovanju z vsemi prizadetimi činitelji konkretne programe razvoja otroškega varstva za svoje območje ter tako zagotovijo sistematično družbeno skrb za varstvo otrok, zlasti pa za otroke zaposlenih staršev.

III. Ekonomska in družbena struktura občine

Občinski program razvoja otroškega varstva je lahko kvaliteten le, če predstavlja sestavni del splošnega gospodarskega in družbenega razvoja občine. Izhajati mora iz analize sedanjega stanja in potreb, ki temeljijo na materialnih možnostih delovnih organizacij, komune in staršev. Zato navajam nekaj osnovnih pokazateljev o strukturi prebivalstva, sedanjem in bodočem razvoju na področju gospodarstva, komunalne, zdravstvene, kulturno-prosvetne in socialne dejavnosti v občini:

1. Prebivalstvo

(po popisu iz leta 1961)

skupaj prebivalcev		15 816	100 %
a) po spolu:	moških	7 513	47,5 %
	žensk	8 303	52,5 %
b) po starosti:	0 - 2 let	1 003	6,4 %
	2 - 7 let	1 356	8,5 %
	8 - 15 let	2 943	18,6 %
	16 - 24 let	2 545	16,1 %
	25 - 33 let	3 881	24,6 %
	34 - 54 let	1 562	9,8 %
	od 55 let dalje	2 526	16 %

Otrok od 0 - 15 let je 5 302 ali 33,5 % vseh prebivalcev. To pomeni, da v programu nastopamo v imenu dobre tretjine vsega prebivalstva, če iz vzamemo pomen in vpliv, ki ga ima urejeno otroško varstvo na posameznike - proizvajalce in upravljalce in s tem na povečanje storilnosti dela.

c) po zakonskem stanju:

(nad 15 let starosti) skupaj	10 748	100 %
neporočeni moški	1 900	
neporočene ženske	2 048	36,9 %
poročeni moški	2 921	
poročene ženske	2 962	54,9 %
vдовci moški	126	
vdove ženske	685	7,5 %
razvezani moški	34	
razvezane ženske	43	0,7 %

Podatek nam pokaže, da je dobra polovica nad 15 let starih prebivalcev poročeni. Za te domnevamo, da imajo interes ustvariti družino. 8,2 % pa je vdovih in razvezanih mož in žena, katerih otroci potrebujejo še posebno družbeno skrb.

d) Družine po številu članov:

skupaj	3 990
z 1 članom	587
z 2 članoma	528
s 3 člani	662
s 4 člani	769
s 5 člani	577
s 6 člani	355
s 7 člani	224
z 8 člani	143
z 9 člani	72
z 10 člani	49
z 11 ali več člani	24

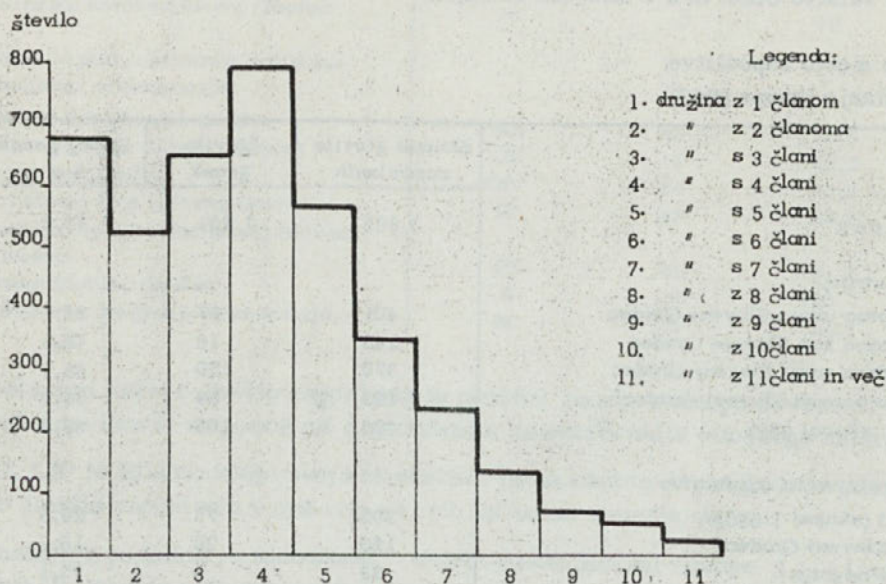
Gornja tabela nam pokaže, da je največ 4 članskih družin. Po zadnjem popisu prebivalstva šteje gospodinjstvo v naši občini povprečno 3,97 članov (v republiki 3,48). V procesu naglega industrijskega razvoja in pospešene urbanizacije se hitro spreminja naša družina. Družino večinoma tvorijo le še starši in otroci. V pogojih, ko skoraj ni več razširjene družine in ko se matere vse bolj vključujejo v proizvodnjo, rastejo potrebe po družbeni pomoči družini, zlasti v skrbi za varstvo otrok.

e) po aktivnosti:

skupaj prebivalcev	15 816	100 %
aktivnih	8 269	52 %
vzdrževanih	7 547	48 %

Diagram št. 1 (k tabeli d)

Družine po številu članov (po popisu l. 1961)

Med aktivnimi prebivalci je 42 % žena.

Iz podatkov vidimo, da delež žensk v strukturi prebivalstva predstavlja v občini že slabo polovico.

f) po panogah dejavnosti:

	Skupno število prebivalcev	Aktivnih	Delež aktivnih v %
Skupaj	15 816	8 269	100
Rudarstvo	296	108	1,3
Industrija	3 564	1 778	21,5
Kmetijstvo	5 129	2 766	33,4
Gozdarstvo	913	316	3,5
Gradbeništvo	636	241	2,9
Promet	388	147	1,7
Trgovina	391	233	2,8
Obrt	838	489	5,9
Storitve	224	132	1,5
Državni organi	829	489	6
Svobodni poklici	176	124	1,7
Izven dejavnosti	2 432	1 437	17,8

Gomji pregled nam pokaže, da med aktivnim prebivalstvom prevladuje kmetijska

skupina in sicer privatni kmetje, vendar jo industrijska skupina naglo dohiteva, kar je razvidno iz pregleda zaposlenosti (tabela h). Domneva, da se tudi kmečke družine zmanjšujejo po številu članov, nakazuje potrebo po pomoči za družbeno varstvo otrok tudi v kmečkih naseljih.

g) po mestu zaposlitve:
(stanje januar 1963)

	Skupno število zaposlenih	Število žensk	Delež žensk v %
Skupaj	3 805	1 421	37,3
Industrija			
Tovarna usnja Slovenj Gradec	401	97	24,1
Tovarna kos Slovenj Gradec	143	18	12,5
Tovarna meril Slovenj Gradec	370	130	35,1
Nova oprema Slovenj Gradec	196	89	35,9
LIP (skupaj 668)	309	105	33,9
Kmetijstvo in gozdarstvo			
KGG (skupaj 1 050)	365	75	20,5
KZ Slovenj Gradec	123	20	16,2
KZ Podgorje	33	5	15,1
Splošno vrtnarstvo Slovenj Gradec	2	1	50
Gradbeništvo			
Gradbeno podjetje Slovenj Gradec	165	23	13,9
Promet			
Ljubljana-transport	28	2	7,1
Železnica	50	3	6
PTT	24	12	50
Cestno nadzorstvo	32	3	9,3
Trgovina			
Trgovsko podjetje "Zila"	56	37	66
Trgovsko podjetje "Zarja"	74	45	60,8
Ostala trgovska podjetja	63	36	57,1
Gostinstvo			
6 državnih gostinskih podjetij	56	51	91
Obrt			
9 državnih obrtnih podjetij	422	147	34,8
Komunala			
Elektro Slovenj Gradec	183	28	15,3
Pe kama Slovenj Gradec	18	4	22,2
Kino Slovenj Gradec	4	1	25
Stanovanjska skupnost Slovenj Gradec	30	10	33,3

	Skupno število zaposlenih	Število žensk	Delež žensk v %
Komunalna uprava Slovenj Gradec	30	3	10
Državni organi, ustanove, politične in družbene organizacije			
Občinski LO Slovenj Gradec	83	42	50,5
Okrajno sodišče Slovenj Gradec	23	14	60,9
Splošna bolnišnica	226	184	82,4
Zdravstveni dom Slovenj Gradec	57	46	80,7
Komunalna in Narodna banka Slovenj Gradec	48	44	91,7
Lekarna Slovenj Gradec	8	8	100
Politične in družbene organizacije	46	25	54,3

Tabela nam pokaže število zaposlenih in posebej žensk, s tem pa obveznost delovnih organizacij za pomoč pri organiziranju ustreznih oblik otroškega varstva.

KGG, LIP in Elektro imajo svoje obrate tudi izven občine. V pregledu je prikazano število zaposlenih v njihovih obsestih, ki so na območju občine.

Po netočnih podatkih je zaposlenih v našem mestu Slovenj Gradec 3 114 ljudi. Od teh jih stanuje v Slovenjem Gradcu le 1 478 ali 47,5 %. Okoli 800 ali 25 % jih stanuje v bližnji okolici (Šmartno, Spari trg, Gmajna, Troblje). 27,5 % zaposlenih v Slovenjem Gradcu pa je oddaljenih od delovnega mesta 3 do 12 km. Izven občine, t.j. v Rudniku Velenje in Železami Ravne je zaposlenih 496 delavcev. Zato bodo morale del stroškov za otroško varstveno dejavnost v naši občini prevzeti tudi ta podjetja. Oddaljenost delavcev od delovnih mest je tehten razlog več, ki kaže na večjo potrebo po organiziranju različnih oblik varstva, ker so starejši zdoma še več časa. Zaradi tega, ker bivališča delavcev niso stmnjena, tudi ne bi prišlo v poštev, da bi delovne organizacije organizirale samostojno varstvo otrok.

h) Pregled zaposlenosti žena

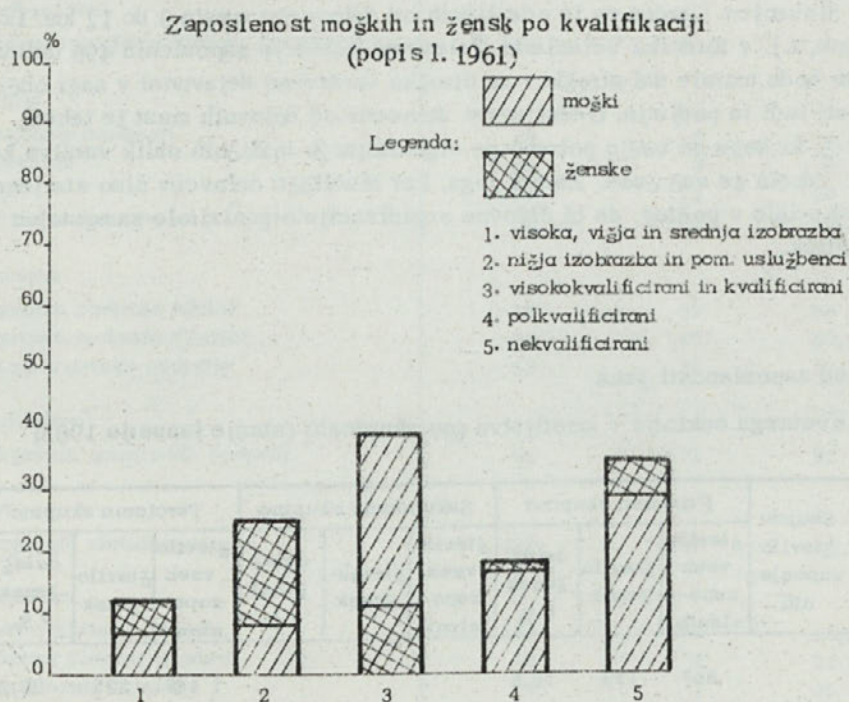
(izven privatnega sektorja v kmetijstvu (po skupinah) (stanje januarja 1963)

Leto	Skupno število zaposlenih	Primarna skupina			Sekundarna skupina			Tercijarna skupina		
		število vseh zaposlenih	število žensk	delež žensk v %	število vseh zaposlenih	število žensk	delež žensk v %	število vseh zaposlenih	število žensk	delež žensk v %
1953		857	159	18,5				1 448	525	36,2
1963	3 805	1 584	462	29,1	523	101	19,3	1 695	858	50,6
1963	rep.povpr.			49			32,7			46,2

i) Pregled zaposlenosti po kvalifikaciji v socialističnem sektorju
(po popisu iz leta 1961)

Kvalifikacija	Moški		Ženske	
	število	%	število	%
Skupaj	2 614	100	1 371	100
Visoka izobrazba	55		13	
Višja izobrazba	16		10	
Srednja izobrazba	116		137	
	187	7,2	160	11,6
Nižja izobrazba	184		324	
Pomožni uslužbenci	20		17	
	204	7,9	341	24,8
Visokokvalificirani	138		9	
Kvalificirani	867		138	
	1 005	38,8	147	10,7
Polkvalificirani (priučeni)	466	17,2	246	17,9
Nekvalificirani	752	28,9	477	35

Diagram št. 2 (k tabeli i)

Iz pregleda zaposlenosti žena (tabela h) vidimo, da predstavlja žensko prebivalstvo že dobro polovico zaposlene delovne sile v terciarnih dejavnostih in da vzporedno z vse večjo modernizacijo in mehanizacijo proizvodnih sredstev, s sodobnejšo organizacijo in specializacijo tehnoloških postopkov ter z vse večjo inteno delitvijo dela, ženska delovna sila v vse večji meri prodira v vrste industrijskih proizvajalcev. (Za sekundarno skupino od leta 1953 ni na razpolago podatkov o zaposleni delovni sili).

Podatki o zaposlenosti po kvalifikaciji nam pokažejo, da v strukturi moške delovne sile prevladuje visokokvalificiran in kvalificiran kader, v strukturi ženske delovne sile pa nekvalificiran kader. To pomeni, da je potrebno žene razbremeniti družinskega dela z različnimi oblikami pomoči zaposleni ženi, med katerimi je tudi otroško varstvo, da se bo tako lahko strokovno izpopolnjevala.

Iz pregleda prebivalstva po naseljih (tabela j) vidimo, da so stnjena samo naselja: Mislinje, Pameče, Podgorje, Šmartno in mesto Slovenj Gradec. Organizacijo posameznih oblik varstva otrok, predvsem varstveno-vzgojnih ustanov, nam narekuje tudi število otrok zaposlenih staršev v teh naseljih.

Pregled letnega naravnega in priselitvenega prirasta pa nam pove, da je treba računati na precejšnje povečanje števila prebivalstva predvsem na območju Slovenjega Gradca, kar moramo nujno upoštevati pri perspektivnem programu razvoja otroškega varstva v občini.

j) Pregled prebivalstva po naseljih, starosti, zaposlenosti in gospodinjstvu (po popisu 1. 1961)

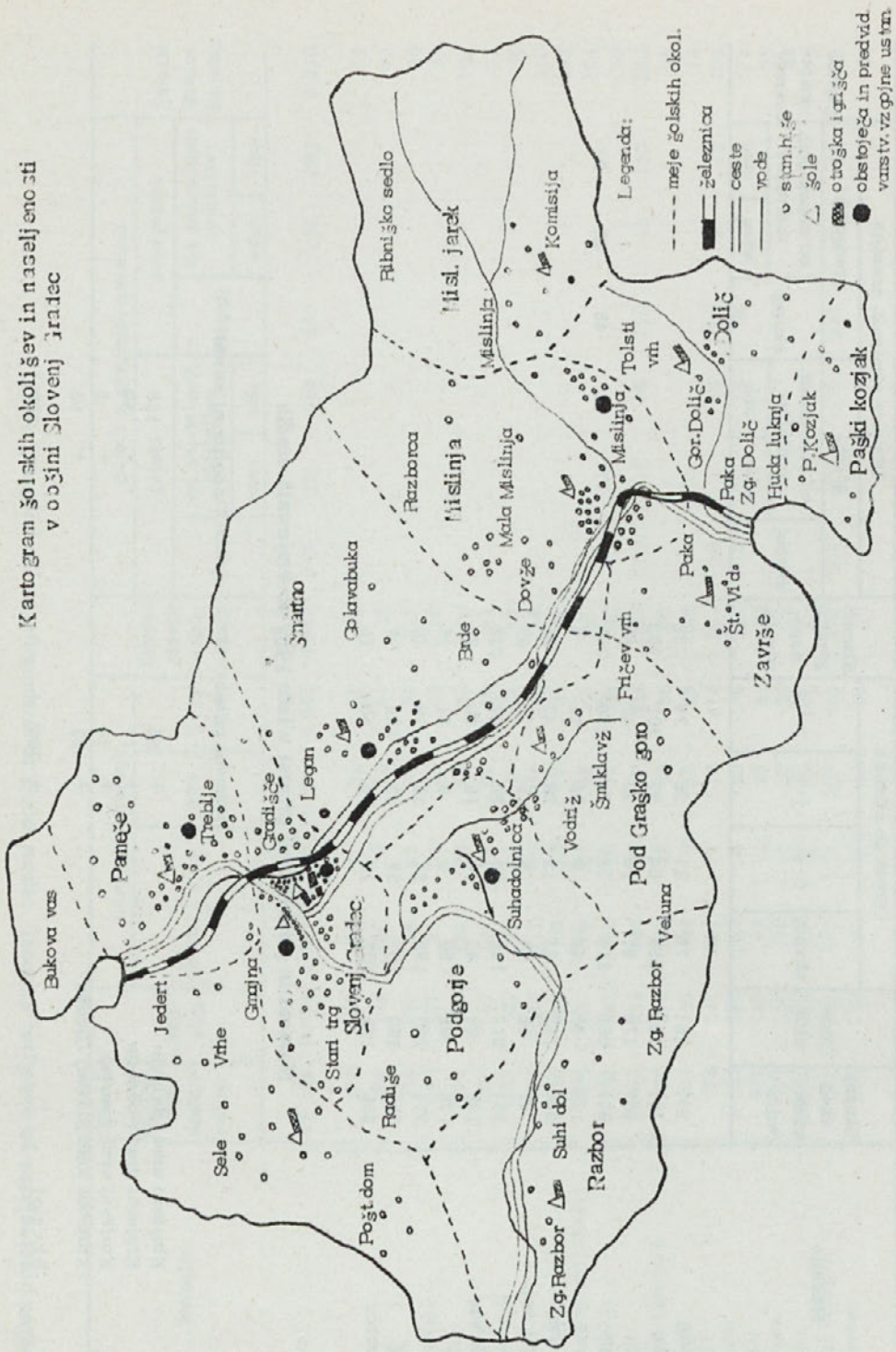
Naselje	Skupaj vseh prebivalcev	Otroci po starosti				Skupno število zaposlenih	Otroci v stmenjenih naseljih				Število gospodinjstev			
		Odra-slih	skupaj				skupaj	predgolski				od zaposlenih roditeljev		
			0-2	2-7	7-15			golski		od zaposlenih roditeljev			eden	oba
								skupaj	eden					
Skupaj	10 516	10 514	5 302	1 003	1 356	2 943	4 301	745	231	366	495	166	283	3 990
Brde	272	178	94	21	22	51	44							62
Dovže	285	186	100	15	24	61	52							63
Gmajna	378	260	118	22	37	59	127							96
Golavabuka	294	207	87	14	25	48	30							57
G. Dolič	406	267	139	22	35	82	89							106
Gradišče	301	197	104	28	16	60	83							71
Graška gora	127	83	44	11	10	23	12							26
Kozjak	524	313	211	42	47	122	78							110
Legen, Šm.	226	150	76	19	19	38	50							164
Legen, Slovenj Gradec	460	301	159	25	48	86	102							164
M. Mislinja	202	142	60	10	14	36	60							59
Mislinja	1 424	934	490	89	97	304	221	163	11	99	110	13	150	369
Mislinja Dobrava	422	270	152	28	38	86	92							95
Paka del	101	55	46	8	12	26	60							18
Pameže	778	517	261	73	74	114	233	18	18	18	60	27	12	209
Podgorje	857	562	295	56	63	176	187	15	19	19	46	2	18	179
Raduže	259	182	77	14	22	41	53							55
Razborca	179	125	54	14	20	20	12							44
Sela del	652	435	217	39	69	109	63							73
Slovenj Gradec	2 581	1 791	790	131	203	456	1 478	504	203	202	233	101	88	893
Sp. Razbor	311	198	113	23	30	60	19							53

Naselje	Skupaj vseh prebri - valceev	Otroci po starosti			Skupno število zapo- slenih	Otroci v stmljenih naseljih				Število gospo- dinstev		
		Odra- silih skupaj	0 - 2	2 - 7		7 - 15	golški		predgolški			
							od zaposlenih roditeljev		od zaposlenih roditeljev			
							skupaj	eden	oba		skupaj	eden
Sr. Dolž	237	161	76	11	26	39	33					
Stari trg	1 101	743	358	64	93	201	393					
Šentilj	257	176	81	16	23	42	99					
Šmartno	971	660	311	58	74	179	318	45	17	28	46	23
Šniklavž	128	86	42	9	12	21	6					
Tolsti vrh	240	157	83	13	28	42	21					
Tomaška vas	91	66	25	5	5	15	25					
Troblje	331	212	119	25	27	67	133					
Turiška vas	128	83	45	10	15	20	30					
Vodriž	134	95	39	9	9	21	15					
Vrhe	371	233	138	24	36	78	47					
Zavriž	551	360	191	37	49	105	77					
Zg. Razbor	236	129	107	18	34	55	15					

Naravni in priselitveni prirast v letu 1962 po krajevnih uradih

	Naravni prirast	Priselitveni prirast
Krajevni urad Mislinja	+ 25	- 106
Krajevni urad Podgorje	+ 17	- 59
Krajevni urad Šmartno	+ 39	+ 5
Krajevni urad Slovenj Gradec	+ 122	+ 53
Skupaj	+ 203	- 109

Kartogram šolskih okolišev in naseljenosti
v občini Slovenj Gradec

2. Gospodarska struktura

a) Glavni elementi družbenega plana

	1961		1962		Indeks na bazi l. 1961	
	na prebi- valca	na zapo- slenega	na prebi- valca	na zapo- slenega	na prebi- valca	na zapo- slenega
Bruto produkt	541	2 331	586	2 411	108,3	103,4
Narodni dohodek	257	1 027	269	1 064	104,6	103,6

b) Glavne postavke proračuna

v 000 dinarjih

Proračunske postavke	Leto 1961		Leto 1962		Indeks na bazi l. 1961
	din	%	din	%	
Skupna proračunska kvota	281 489	100	312 545	100	111
Socialno in zdravstveno varstvo	21 085	7,4	26 048	8,5	123,5
Zdravstvena preventiva	4 800	1,6	5 100	1,6	106,2
Otroško-varstvena dejavnost	1 450	0,5	700	0,2	48,2
Sredstva za ostale družbene službe	14 999	5,3	12 673	3,1	84,4
(regres dijakom varstvo spomenikov civilna zaščita knjižnice muzej sklad za zav. kmetijstva umetniški paviljon)					

Sredstva za otroško varstveno dejavnost so bila namenska sredstva za požitniško letova-
nje otrok ob morju. Dotacija za varstveno-vzgojno ustanovo se je dodeljevala iz sklada
za goštvo.

c) Skladi (realizacija za leto 1961 in 1962)

Naslov sklada	1961 v 000 din	1962 v 000 din	Indeks na bazi 1961
Skladi skupne porabe	106 000	97 323	91,8
Preventivni sklad za socialno zava- rovanje (dotacija za požitniški dom za otroke v Fiesi)	2 085	3 090	148,1
Stanovanjski sklad	92 881	153 896	165,6
Sklad za študentske	6 007	5 557	92,5
Sklad za varstvo otrok	2 852	2 390	83,8
Sklad za goštvo	115 201	168 191	145,9
(dotacije za varstveno-vzgoj. ust.)	1 960	1 843	99,1
Komunalni sklad	10 039	11 650	116,4

Iz podatkov o brutoproduktu in narodnem dohodku v občini (tabela a) je razvidno, da se občina po ekonomski moči uvišča med srednjemočne občine v okraju Maribor. Trdi tve nekaterih posameznikov, da občina zaradi slabše ekonomske moči ne more razviti družbenih dejavnosti v večji meri, ne držijo v celoti, res pa je, da bi kazalo bolj sistematično in programsko razdeljevati sredstva za dejavnosti družbenega standarda.

Iz tabele (b) Glavne postavke proračuna) vidimo, da so se v primerjavi z letom 1961 povečali izdatki za družbene dejavnosti za 11 %. Povišanje sredstev za socialno-varstveno dejavnost je temeljilo predvsem na zvišanju oskrbnin v raznih domovih za otroke in odrasle. Torej so se povečali le izdatki za kurativo, medtem ko so se za preventivo povečala le sredstva za zdravstveno varstvo, in to za 300 000 din, kar pa kljub povečanju ne krije potreb zdravstvene preventive, ki bi jo naj financiral občinski ljudski odbor. Za preventivno socialno-varstveno dejavnost pa se je višina sredstev, dodeljenih v te namene, zniževala.

Skladi (tabela c):

1. Podatek o skladu skupne porabe smo prejeli od banke z namenom, da ugotovimo materialne možnosti delovnih organizacij za sofinanciranje razvoja raznih oblik otroškega varstva. Da je višina sredstev v tem skladu v letu 1962 nižje prikazana, je vzrok v tem, ker delovne organizacije še med letom razporejajo sredstva v posamezne sklade. Verjetno pa ta sredstva ne bodo nižja od leta 1961. Upoštevat pa moramo, da imajo KGG, LIP in Elektro svoje obrate tudi izven občine, zaradi česar ne moremo jemati v poštev celotna njihova sredstva, temveč le toliko, kolikor odpade sorazmerno po številu zaposlenih na tukajšnjo občino. Upoštevajoč to, bi morda lahko računali na ustvarjeni sklad skupne porabe v enem letu na 70.000.000 din (to je le orientacijska številka).

2. Okrajni zavod za socialno zavarovanje oziroma njihove podružnice so do leta 1963 razpolagale še s preventivnim skladom. Iz sklada podružnice Slovenj Gradec smo v letu 1962 prejeli 2.000.000 din za zdravstveno preventivo, kar je bilo potrošeno predvsem za letovanje zdravstveno šibkih otrok. Od leta 1963 dalje je preventivni sklad pri komunalnih skupnostih socialnega zavarovanja ukinjen. Tudi v bodoče naj bi komunalne skupnosti socialnega zavarovanja poiskale možnosti za sofinanciranje otroško-varstvenih dejavnosti.

3. Stanovanjski sklad je v letu 1962 začel z gradnjo stanovanj za tržišče. V ta namen je sklad zbral podatke od vseh podjetij in ustanov o potrebah po stanovanjih in vrstah teh stanovanj za obdobje do leta 1965. Potrebe po stanovanjih nam pokaže naslednja tabela:

	Leto			
	1962/63	1964	1965	skupaj
Skupaj	44	44	41	129
Enosobna	22	20	17	59
Dvosobna	13	15	15	43
Trosobna	8	5	7	20
Štiriosobna	1	4	2	7

Letno je torej potrebno okrog 40 stanovanj, od tega polovico enosobnih, kar močno odstopa od dosedanje strukture stanovanj in močno zaostaja za dejanskimi potrebami. V letu 1962 je bilo zgrajenih v družbeni lastnini 20 stanovanj, v gradnji je skupaj 26 stanovanj, kar kaže na to, da je dosedanja gradnja stanovanj glede na potrebe polovico manjša, in to predvsem na škodo eno in dvosobnih stanovanj.

3. Sklad za štipendije je od leta 1962 dalje ukinjen. Sredstva se dajejo iz proračuna. Štipendirani so v glavnem učiteljski kader.

4. Sklad za varstvo otrok je bil formiran v glavnem iz dotacij iz proračuna. Svojih rednih sredstev je imel največ 10 000 din letno, in to iz prispevka ob Tednu otroka. Občinski ljudski odbor je dodeljeval sredstva le za počitniška letovanja otrok ob morju. Ker so bila sredstva za te namene v letu 1962 znatno nižja, so se morala delno koristiti sredstva, ki jih je dodelil Okrajni zavod za socialno varovanje Maribor za razširitev kapacitete počitniškega doma. Ta sredstva bo treba v letu 1963 vmiti.

5. Sklad za šolstvo je dotiral varstveno-vzgojno ustanovo na podlagi predračuna ustanove. Z dotacijo so bile krite potrebe osebnih dohodkov vzgojnega osebja. Poleg tega je sklad za šolstvo plačeval kuharice in opremo v šolskih mlečnih kuhinjah. Dohodki sklada za šolstvo so bili v letu 1962 formirani iz sredstev: 2 % dopolnilnega proračunskega prispevka (na 10 %) in 49 % od dopolnilnega proračunskega prispevka, ki se odvaja v proračun.

6. Komunalni sklad je bil formiran od prispevka investitorjev stanovanjske izgradnje. V letu 1962 so bila sredstva delno uporabljena za rekonstrukcijo Gosposvetske ceste v Slovenjem Gradcu (v višini 2 142 000 din za kanalizacijo) in ureditvene načrte novega naselja (v višini 1 408 000 din). V programu oz. predračunu za prihodnje leto je ureditev novih naselij, pri čemer bo potrebno poskrbeti tudi za otroško-varstvene objekte.

Perspektivni plan proizvodnje za industrijo do leta 1965

Delovna organizacija	v 000 dinarjih		
	Realizacija za leto 1961	Plan 1961-1965	Indeks na bazi leta 1961
SKUPAJ	4 864 919	7 144 400	146,7
Tovarna kos	254 834	650 000	255
Tovarna meril	401 663	800 000	199,4
Tovarna usnja	1 628 646	2 090 000	128,3
LIP	2 153 305	2 804 400	130,2
Oprema	426 471	800 000	187,5

Perspektivni plan povečanja delovne sile po spolu za obdobje od leta 1963 - 1966

Delovna organizacija	Skupaj za 4 letno obdobje				1963		1964		1965		1966				
	števílo		%		števílo		%		števílo		%				
	M	Ž	Ž	%	M	Ž	Ž	%	M	Ž	Ž	%			
SKUPAJ	583	312	35	157	117	43	162	76	32	128	52	29	124	67	35
Tovarna usnja	21	35		4	19		5	5		4	2		8	9	
Tovarna metil	48	70		39	52		9	18		-	-		-	-	
Tovarna kos	25	3		5	1		7	2		9	-		4	-	
Nova oprema	9	24		7	6		12	4		19	8		11	6	
LJO Pameče	-	-		4	1		2	1		2	-		-	-	
KZ Podgorje	29	8		6	1		10	3		8	1		5	3	
KZ Slovenj Gradec	70	36		8	5		16	8		21	13		25	10	
Gradbeno podjetje	63	-		19	-		12	-		15	-		17	-	
Ljubljana-transport	4	1		1	-		2	1		1	-		-	-	
Zila Slovenj Gradec	19	3		-	3		9	-		5	-		5	-	
Zarja Slovenj Gradec	14	15		5	4		3	4		3	3		3	4	
Korotan Slovenj Gradec	10	3		4	1		3	2		3	-		-	-	
Plamen Dolič	79	2		37	2		42	-		-	-		-	-	
Komfort Slovenj Gradec	95	68		19	12		19	20		25	16		35	20	
Stanovanjska skupnost Slovenj Gradec	11	6		8	5		3	-		-	1		-	-	
Elektro Slovenj Gradec	17	-		10	-		-	-		-	-		-	-	
Komunala Slovenj Gradec	16	1		12	-		10	-		8	-		6	-	
TT Ljubljana	-	1		-	-		-	1		-	-		-	-	
Zdravstveni dom	16	28		2	7		7	7		5	7		2	7	
Komunalna banka	1	-		1	-		-	-		-	-		-	-	
Narodna banka	15	15		8	6		2	1		2	1		3	7	
KGG - obrat Mislinja	2	-		2	-		-	-		-	-		-	-	
LJO Mislinja	31	1		31	1		-	-		-	-		-	-	
Žaga Slovenj Gradec	8	8		5	6		3	2		-	-		-	-	
TD Ruše - Dolič	-	-		-	-		-	-		-	-		-	-	
Občinski LO Slovenj Gradec	2	2		-	1		-	-		2	-		-	1	

Pri perspektivnem planu povečanja delovne sile je treba upoštevati, da v planu ni zajeta Splošna bolnišnica Slovenj Gradec, ki bo zaradi povečane kapacitete v tem obdobju povečala število delovne sile, pri čemer bo po domnevi velik del odpadel na žensko delovno silo.

Podatki kažejo, da se bo delovna sila povečala v 4 letih za 23,5 %, zaposlenost žena pa za 22,6 %.

Perspektivni plan povečanja ženske delovne sile po kvalifikaciji od 1963 - 1966

Kvalifikacija	Povečanje v 4 letnem obdobju	
	število	%
Visokokvalificirane in kvalificirane	144	46
Z visoko-strokovno in srednjo-strokovno izobrazbo	84	27
Polkvalificirane, nekvalificirane, z nižjo izobrazbo, pomožne uslužbenke	84	27

Tabela nam pokaže, da bo potrebnih 46,1 % visokokvalificiranih in kvalificiranih moči, 27 % delavk z visoko in srednjo šolsko izobrazbo, le 27 % pa nekvalificiranih delavk. To nam zopet potrjuje, da bo ženi potrebna znatna družbena pomoč pri vzgoji in varstvu otrok, da se bo lahko strokovno izpopolnjevala in družbeno uveljavljala.

3. Komunalna dejavnost

a) Urbanizacija komune: urbanistični načrt je izdelan le za mesto Slovenj Gradec. V načrtu za nova naselja so predvideni prostori za varstveno-vzgojno ustanovo in igrišča. V naselju med Partizansko in Celjsko cesto so predvidena 4 manjša igrišča s peskovnikom in 1 večje vizneir 30 x 70 m. Tudi še na nezazidanem gradbenem naselju so prostori za igrišča primerno razporejeni. Novo naselje še do danes ni urejeno in tudi nima igrišča. Za ostale predele mesta bo Zavod za urbanizem Maribor predvidel prostore za igrišča naknadno. Obstoječa varstveno-vzgojna ustanova v Cankarjevi ulici v Slovenjem Gradcu lokacijsko sicer ne ustreza, ker mora večji del otrok prečkati glavno prometno cesto, ki vodi skozi Slovenj Gradec. Zato bo potrebno misliti na dodatno varstveno-vzgojno ustanovo v novem naselju.

Zeleni pasovi in igrišča ob šolah so opisane pri šolski dejavnosti.

b) Stanovanj a:

Število stanovanj po kategorijah in sektorju (popis l. 1959)

Kategorija	Skupaj	%	Družbeni	Zasebni
SKUPAJ	1 293	100	593	700
I	-	-	-	-
II	30	2,2	30	-
III	42	3,2	35	7
IV	113	8,5	67	46
V	301	23,1	143	158
VI	645	51	249	396
Brez kategorije	162	12	69	93

Tabela nam pokaže, da je 51 % stanovanj najslabše kategorije (po Odredbi o okvirnih kategorijah stanovanj, objavljeno v Uradnem listu FLRJ šte. 48 z dne 2/12 1959) in da je 12 % stanovanj izven kategorije. Torej lahko govorimo o slabih stanovanjskih razmerah v občini. Zato je toliko bolj potrebno nuditi otrokom varstvo v ustanovi, dnevnih sobah, otroških klubih in igriščih in s tem razširiti in dopolniti družinsko stanovanje.

Stanovanja po površini in številu družinskih članov (popis l. 1959)

Kraj in lastništvo	Število stanovanj	Površina m ²	Število stanovalcev	Površina na 1 stanovalca
Najemniška v mestu	476	18 802	1 500	12,2
Lastniška v mestu	140	10 505	607	17,3
Najemniška izven mesta	577	17 898	2 100	8,5

Ti podatki kažejo dokaj ugodno stanje, kar se tiče površine stanovanj. Domnevamo pa, da del najemniških stanovanj v mestu daleč presega občinsko povprečje na 1 stanovalca, drugi del stanovalcev pa živi v utesnjenih stanovanjih.

V letih 1959, 1960 in 1961 je bilo zgrajenih 106 družbenih in zasebnih stanovanj ali povprečno letno 55 stanovanj. Od leta 1961 do 1965 je bilo planiranih 270 družbenih in zasebnih stanovanj ali povprečno letno 54 stanovanj. Stanovanjski problem je najbolj pereč v Slovenjem Gradcu, kjer je največje število zaposlenih. Največji problem obstoja pri delavcih s sorazmernimi nizkimi osebnimi pre-

Diagram št. 3

Stanovanja po kategorijah (popis l. 1959)

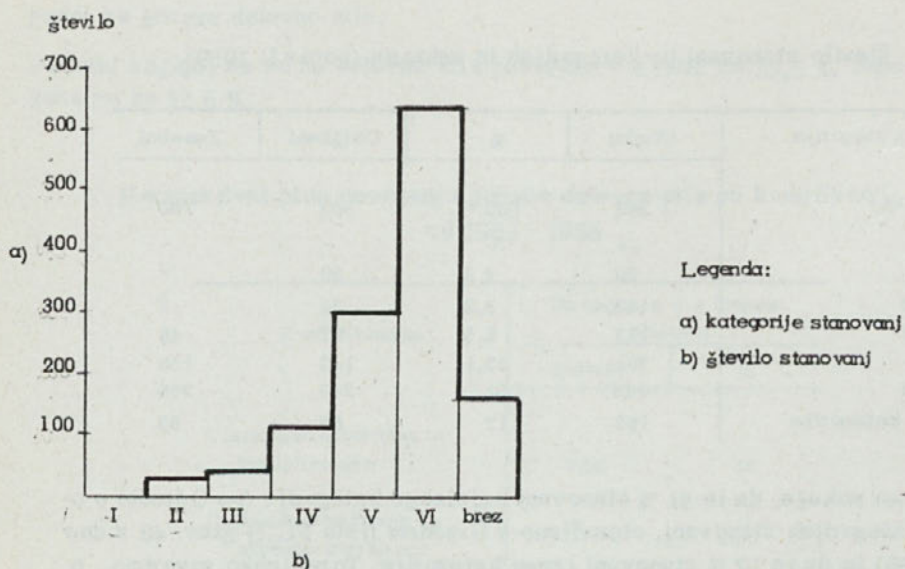
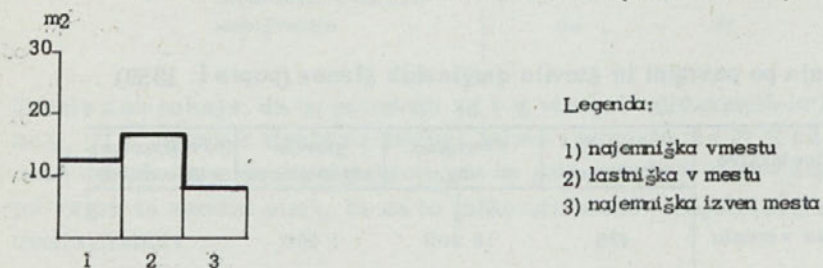

Diagram št. 4

Stanovanja po površini na 1 stanovalca (popis l. 1959)

jenki, ker kljub nujni potrebi večkrat ne morejo sprejeti stanovanja v stanovanjskem bloku, saj ne zmorejo plačila najemnine. Zato bodo morale delovne organizacije pri gradnji novih stanovanj misliti na to, da bodo gradile za svoje delavce ustrezna in cenena stanovanja.

c) Promet

Od zaposlenih prebivalcev v občini je zaposlenih v podjetjih izven občine 496 (po popisu iz leta 1961), in sicer največ v Železarni Ravne in Rudniku Velenje. V kraju zaposlitve jih stanuje le 47,5 %, medtem ko so ostali oddaljeni od delovnega mesta 3 - 12 km. Na relaciji Ravne-Velenje so ugodne avtobusne veze

in tudi vlakovne za delavce, dijake in uslužbence, medtem ko ni avtobusne in tudi ne vlakovne zveze za delavce in dijake iz Podgorja, Šmiklavža in Suhega dola. Ti kraji so oddaljeni od Slovenjega Gradca 5 do 12 km. Nujno potrebno bi bilo prilagoditi avtobusni prevoz na tem območju potrebam delavcev, uslužbencev in dijakov.

d) Prehrana

V občini, in to v Slovenjem Gradcu, obstoja obrat družbene prehrane (tople malice), ni pa nobenega obrata družbene prehrane za celodnevni ali opoldanski obrok. Družine so za to primorane - če sta oba zakonca zaposlena - iskati kosilo v gostilnah, največkrat pa taka družina pripravlja kosilo po vrnitvi iz službe. Ker šole ne pripravljajo opoldanskega obroka za otroke, je tudi precej otrok dnevno brez kosila.

e) Uslužnostna podjetja:

Stanovanjska skupnost Slovenj Gradec je odprla doslej naslednje servisne obrate: pralnico, razrez drv, slikarstvo, pleskarstvo, zidarski in kovinski obrat ter bričnico. Drugod v občini uslužnostnih podjetij ni. Ker se stanovanjska skupnost boji s finančnimi težavami usluge niso cenejše kot pri obrtnikih, zato še te uslužnostne enote niso dosegle svojega namena. Vidimo tudi, da ni dovolj uslužnostnih obratov za pomoč zaposleni ženi.

f) Rekreativni objekti:

Večina delovnih organizacij, razen manjših, ima počitniške domove ob morju, bodisi lastne, bodisi v najemu. Na letni oddih odhajajo največ uslužbenci in delavci iz mesta, ostali izkoriščajo dopuste še vedno za delo na polju. Za letovanja otrok na morju ima občinski ljudski odbor Slovenj Gradec lasten objekt s kapaciteto 60 ležišč (v Fiesi pri Piranu).

g) Zdravstvena dejavnost:

Zdravstvena služba je v občini dobro razvita. Delujejo naslednje zdravstvene enote:

Kurativne: Splošna ambulanta I Slovenj Gradec

“ “ II “

“ “ III “

Zdravstvena postaja Mislinja

Zdravstvena postaja Podgorje

Okulistična ambulanta Slovenj Gradec

Intemistična ambulanta Slovenj Gradec

Ortopedska ambulanta Slovenj Gradec

Zobna ambulanta Slovenj Gradec

Preventivne Otroški dispanzer Slovenj Gradec

Dispanzer za žene Slovenj Gradec

Protituberkulozni dispanzer Slovenj Gradec

Otroške posvetovalnice: Slovenj Gradec, Mislinja, Šmartno, Podgorje

Otroške pomožne posvetovalnice: Mislinjski jarek, Dolič, Zavrže, Dovže, Sele, Pameče, Tuniška vas, Šmiklavž in Suhi dol

Higienska postaja Slovenj Gradec

Šolska ambulanta Slovenj Gradec

Športna ambulanta Slovenj Gradec

Babiška služba: Slovenj Gradec, Podgorje, Mislinja in Šmartno.

Pomanjkuje babiškega kadra. Brez babice sta območji Slovenj Gradec in Podgorje. Pomanjkanje babiškega kadra je verjetno eden izmed razlogov, da je od celotnega števila rojenih otrok v občini v letu 1962 rojenih brez strokovne pomoči 5,23 % ali od 42 rojenih otrok doma v istem letu 45,2 % brez strokovne pomoči. Pomanjkanje babice je lahko tudi razlog za visok odstotek umrljivosti dojenčkov. Ta je znašal v letu 1961 3,92 % (v okraju 3,34 %) in v letu 1962 3,58 % (v okraju 3,14 %).

Najpogostejša obolenja, ki so se pojavljala v letu 1962 in ki jih evidentira Otroški dispanzer Slovenj Gradec za otroke do 7 let, so:

1. bronhitis (prehladi)	213	primerov	ali	vsak	8.	otrok
2. glistavost	163	"	"	"	10.	"
3. vnetje sred. ušesa	161	"	"	"	10.	"
4. okužbe gomjih dihal	124	"	"	"	13.	"
5. poškodbe po nesrečah	49	"	"	"	33.	"

Najpogostejša obolenja, ki so evidentirana v letu 1962 pri šolskih otrokih v šolski ambulanti Slovenj Gradec, so:

1. poškodbe	73	primerov	ali	vsak	26.	otrok
2. okužbe gomjih dihal	70	"	"	"	28.	"
3. glistavost	61	"	"	"	32.	"
4. bronhitis	52	"	"	"	38.	"
5. obolenja prebavil	51	"	"	"	38.	"
6. vnetje srednjega ušesa	45	"	"	"	43.	"
7. bolezni kosti	37	"	"	"	53.	"

Zgoraj so prikazani le podatki, ki jih evidentirata otroški dispanzer in šolska ambulanta Slovenj Gradec (otroke pa zajemata iz naselij: Slovenj Gradec, Pameče, Sele, Vrhe, Gmajna, Podgorje, Raduše, Šmiklavž, Vodriž, Razbor, Legen, Gradišče, Šmartno, Mislinjska Dobrava, Brde in Golavabuka). Zato je pogostnost

obolenja prikazana na število otrok iz teh naselij in sicer na 1 707 predšolskih in 1 969 šolskih otrok.

Vsa navedena obolenja lahko povežemo tudi z nezadovoljivim otroškim varstvom. Slaba stanovanja, nezadovoljiva prehrana, pomanjkljivo nadzorstvo so lahko eden izmed posrednih ali neposrednih vzrokov za razna obolenja. Zato pa je tembolj potrebna družbena pomoč družini, zlasti v skrbni za otoka.

4. Področje šolstva in prosvete

Šole po številu učencev (stanje december 1962)

SKUPAJ	2 849	otrok
Slovenj Gradec I	468	"
Slovenj Gradec II	488	"
Mislinja	475	"
Šmartno	408	"
Dalec	206	"
Podgorca	166	"
Pameče	133	"
Sele	130	"
Zarazber	96	"
Pod Graško goro	80	"
Mislinjski jarek	73	"
Zavrže	67	"
Paški Kozjak	59	"

Poleg osnovnih šol obstaja v Slovenjem Gradcu še Ekonomska srednja šola s 157 učenci, ki prihajajo tudi iz območij drugih občin, in 1 glasbena šola v Slovenjem Gradcu s 94 učenci.

Na ravni osemletk so samo osnovne šole I in II Slovenj Gradec, Mislinje in Šmartno. Ostale šole imajo predmetno enak, a skrajšan program.

Kader:

Trenutno je zaposlenih 105 prosvetnih delavcev in sicer 87 učiteljev, 8 predmetnih učiteljev, 6 profesorjev in 4 direktorji šol. Manjka 35 učiteljev. To še manjšuje možnost, da bi se prosvetni delavci v večji meri posvetili izvenšolskim dejavnostim.

Ureditev in opremljenost šolskih prostorov:

Od 13 osnovnih šol je 5 novozgrajenih in sicer Pameče, Pod Graško goro, Mislinje, Zavrže in Mislinjski jarek. Le-te imajo urejene prostore za delavnice, šolske mlečne kuhinje, prostor za igrišče in dvorišče. Opremljeni delavnici in nata samo šoli Pameče in Mislinje.

4 osnovne šole so bile prenovljene in sicer Sele, Šmartno, Podgorca in Zarazber. Le-te imajo za silo urejene prostore za šolske mlečne kuhinje, prostore za igrišča in dvorišča. Prostorov za delavnic pa nimajo.

Ostale šole (Slovenj Gradec I in II, Paški Kozjak in Dolič) so stare. Vse imajo zasilne prostore za šolske mlečne kuhinje in tudi prostore za dvorišča in igrišča. Samo osnovna šola I Slovenj Gradec je brez zelenega pasu in brez igrišča in tudi v najslabšem objektu. Učilnice so temne in se slabo zračijo.

Na šoli, kjer so vozači, imajo zanje potreben prostor.

Na 1 učilnico (brez najemniških) odpade 57,5 učenca, z najemniškimi vred 50,4 učenca (v Sloveniji 47,5, normativ 36). Zato so vse šole primorane delati v dveh izmenah.

Nobena šola nima urejene telovadnice. Osnovni šoli I in II Slovenj Gradec koristita telovadnico TVD Partizan. Nobeno igrišče pri šoli nima igral, razen za odbojko.

Televizijske sprejemnike imajo 3 šole: osnovna šola II Slovenj Gradec (last DPM Slovenj Gradec), Pameče in Podgorca. Občinski odbor SZDL zbira sredstva za nabavo televizijskih sprejemnikov za šole Završe, Pod Graško goro, Zarazber in Šmartno.

Diaproyektor imajo vse šole, razen Paškega Kozjaka in Mislinjskega jarka. Le-teh se šole bolj malo poslužujejo, ker so filmi in diapozitivi dragi.

Varstveno-vzgojne dejavnosti na šolah:

Na vseh šolah je dodatni pouk za slabe učence. Organizirani so tudi interesni krožki. Le-te vodijo prosvetni delavci na ta način, da podaljšujejo pouk za dopoldansko izmeno in pričnejo 1 uro prej za popoldansko izmeno. Vsi slabi učenci se dodatnega pouka ne udeležujejo kljub temu, da razredniki o tem obveščajo tudi starše. Premalo je individualnega dela in prizadevnosti v tej smeri tako prosvetnih delavcev, še bolj pa staršev. Interesne krožke v največji meri vodijo prosvetni delavci.

Šolske mlečne kuhinje:

V šolskih mlečnih kuhinjah se hrani 2 031 učencev ali 71 % vseh šolskih otrok (republiško povprečje 73 %). Prispevek staršev znaša od 100 do 350 din mesečno. Najnižji odstotek koristnikov je v mestu Slovenj Gradec (le 35 %). Občina dosedaj ni dajala dotacij za socialno ogrožene otroke. Vsaka šola je nekaj otrok sprejela brez prispevka, vendar na breme drugih.

Kulturno-prosvetna dejavnost izven šol:

V občini aktivno delujejo naslednja društva in organizacije:

a) v mestu Slovenj Gradec: Mestni odbor ZB NOV, RK, Planinsko društvo, Avtomoto društvo, Ribiško društvo, Čebelarstvo društvo, Gasilsko društvo, Turistično-olepševalno društvo, Telovadno društvo Partizan s sekcijami, kulturno-prosvetno društvo Svoboda s sekcijami, Foto-kino-amaterski klub, Smučarski klub,

Komški aeroklub, Lovska družina, Taborniška in Filatelistična organizacija ter Strelska družina.

b) na podeželju: kulturno-prosvetna društva, gasilska društva, strelske in lovske družine, organizacije ZB NOV in RK.

Podmladek vključujejo le: RK, TVD Partizan, Planinsko društvo, taborniške in filatelistične organizacije, gasilska društva, v manjši meri tudi kulturno-prosvetna društva. Primer aktivnega dela z otroki so družbene organizacije v Starem tigu. V sodelovanju ZB NOV, kulturno-prosvetnega in gasilskega društva so nabavili televizijski sprejemnik in ga namestili v klubsko sobo, kjer je na razpolago odraslim in otrokom. Preko zime so v sobotnih popoldanskih urah prirejali predavanja "Partizanska torba". Predavali so člani ZB NOV. Kulturno-prosvetno društvo ima otroške skupine. Vsaka sekcija ima okrog 70 otrok. Organizacija ZB NOV pa je vodila otroke tudi na pohode.

Iz ankete, ki smo jo izvržili na obeh osnovnih šolah v Slovenjem Gradcu, je razvidno, da je v slovenjegraških društvih vključenih le 30 % šolskih otrok, in sicer pri TVD Partizan, planinskem društvu, taborniški in filatelistični organizaciji ter gasilskem društvu. Ista anketa je pokazala tudi interes otrok za posamezne družbene dejavnosti. Vsak otrok se je izjavil povprečno za 3 društva in organizacije. Nekateri družbene organizacije so pripravljene vključiti v svoje programe tudi delo z otroki, vendar nimajo za to potrebnih prostorov.

5. Socialno-varstvena dejavnost in skrb za otroke

A. Splošno varstvo otrok

a) Varstveno-vzgojne ustanove:

Prostori: V občini je ena varstveno-vzgojna ustanova, in to v Slovenjem Gradcu. Kapaciteta te ustanove je trenutno 60 otrok v dopoldanski ali popoldanski izmeni ali 2 skupini po 25 in 1 po 15 otrok.

Lahko bi uredili še večjo sobo na podstrešju (sedaj služi za stanovanje učiteljici). V tem primeru bi se kapaciteta tega objekta lahko povečala na 75-80 otrok v 1 izmeni.

Zasedba: V mesecu decembru 1962 je bila ustanova zasedena s 35 predšolskimi otroki, kar predstavlja 1,4 % vseh predšolskih otrok ali 0,6 % vseh otrok v občini (okrajno povprečje je 6,8 % predšolskih in 0,6 % šolskih otrok). Ustanova je bila zasedena le 55 %.

Delovni čas v ustanovi: je od 7. do 14. ure. Zaposleni sta dve strokovni vzgojiteljici. Od 12. do 14. ure delata honorarno.

Ustanoviteljske pravice ustanove so bile s 1. 1. 1963 prenešene na stanovanjsko skupnost.

Struktura oskrbovancev v ustanovi po stanju decembra 1962

Število oskrbovancev	Vseh	Obojestransko zaposlenih	Samohranilk
Otroci kvalificiranih	1	1	-
" polkvalificiranih	-	-	-
" nekvalificiranih	1	1	--
Skupaj otroci delavcev	2	2	-
Otroci uslužbencev z visoko in višjo izobrazbo	3	2	-
Otroci uslužbencev s srednjo izobrazbo	16	11	2
Otroci uslužbencev z nižjo izobrazbo	14	12	3
Skupaj otroci uslužbencev	33	27	5
Otroci od obrtnikov	-	-	-
" od kmetov	-	-	-
" od ostalih	-	-	-
Otroci iz družin:			
z 1 otrokom	14		
z 2 otrokoma	18		
s 3 ali več	3		
Skupaj vseh otrok	35		

Iz tega pregleda je razvidno, da je zelo malo vključenih otrok delavcev. Vzrok temu je delno neprilagojen delovni čas, nediferenciran prispevek za starše in tudi premajhna osveščенost staršev o pomembnosti tega varstva. Iz istih razlogov tudi ni vključenih več mater samohranilk.

Podatki nam tudi pokažejo, da je zelo malo otrok tistih družin, ki ima 3 ali več otrok. Domnevamo, da so ti otroci v večini primerov, če sta oba roditelja zaposlena, sami brez varstva ali pa v varstvu svojih starejših bratov ali sester. Anкета je namreč pokazala, da ima le okrog 10 % otrok obojestransko zaposlenih staršev doma starejšega člana družine.

Financiranje: Ekonomska cena pri sedanjih zasedbi znaša 6 552 din. Starši so do 31/12 1962 prispevali delež v višini 3 000 din. V to vsoto pa je bila všteta

tudi malica. Ta prispevek je bil uveden s 1. I. 1962. Povišanje je občutno vplivalo na zmanjšanje števila oskrbovancev. Zanimivo je, da so v 60 % vzeli otroke iz ustanove tudi starši, katerih dohodki na družinskega člana znašajo nad 10.000 din, in sicer:

nad 25.000 din dohodka	4 otroci
nad 20.000 " "	4 "
nad 15.000 " "	1 "
nad 12.000 " "	5 "
nad 10.000 " "	1 "

Zato domnevamo, da slabe ekonomske razmere staršev niso glavni razlog, da ustanova ni zasedena, temveč premajhna osveščeno in skrb staršev za svojega otroka.

Na predlog komisije je ustanova s 1. I. 1963 uvedla diferenciran prispevek, ki je računat po dohodkih na enega družinskega člana in znaša od 600 do 3.000 din. Najvišji prispevek plačajo starši z dohodki nad 20.000 din na družinskega člana.

Struktura ekonomske cene v ustanovi, i zračunana na povprečno število 35 otrok / po zasedbi v letu 1962

	Skupni izdatki din	Izdatki za 1 otroka mesečno din	%
SKUPAJ	2 752 663	6 552	100
Plače osebja	2 032 100	4 838	74
Materjalni izdatki	452 063	1 076	16,3
Funkc. izdatki	76 500	181	2,8
Amortizacija	192 000	457	6,9

Starši so s svojim prispevkom plačali materialne in funkcionalne izdatke v celoti, poleg tega pa še 19 % sredstev za osebne dohodke oziroma so k celotnim stroškom prispevali 40 % (republiško poprečje 33 %).

b) Dnevna in večdnevna letovanja otrok

Dnevni letovanj doslej v občini ni bilo.

Počitniška letovanja otrok ob morju so vsako leto v Fiesi pri Piranu, kjer ima občinski ljudski odbor svoj počitniški dom. Kapaciteta doma je 60 otrok v izmeni. Glede na klimatske prilike je možnih 5 izmen. Doslej so bile organizirane le 4 izmene po 20 dni. Ekonomska cena letovanja je znašala skupaj z amortizacijo za leto 1962 890 din dnevno. Starši so prispevali k temu povprečno 1 le 10

145 din ali okrog 16 %. Ostalo je kul občinski ljudski odbor in zavod za socialno zavarovanje. Doslej je iz občine letovalo v tem domu vsako leto okrog 200 otrok. Koristniki letovanja so bili iz vrst zdravstveno in socialno šibkih družin.

Poleg otrok, ki letujejo v Fiesi, gre vsako leto okrog 50 otrok na 14-dnevno taborjenje v Pulo.

Taborniška organizacija Slovenj Gradec prireja vsako leto 10-dnevna taborjenja v različnih krajih. Tega načina letovanja se udeleži okrog 30 otrok in mladine.

Igrišča: V občini ne obstaja doslej nobeno otroško igrišče, imamo pa športna igrišča in majhno igrišče za košarko, ki so si ga uredili otroci sami v novem naselju v Slovenj Gradcu (med Partizansko in Celjsko cesto).

V novem naselju v Slovenjem Gradcu je zemljišče za igrišče določeno. V drugih naseljih pa bo površine predvidel naknadno zavod za urbanizem. V Mislinju bodo za splošne potrebe lahko koristili igrišče TVD Partizan, za predšolske otroke pa igrišče, ki bo urejeno ob varstveno-vzgojni ustanovi. V ostalih krajih zadostujejo igrišča ob šolah.

Kino-predstave: Iz ankete je razvidno, da od 404 šolskih otrok v Slovenjem Gradcu obiskuje kino-predstave 305 otrok ali 75 %. Od teh redno obiskuje predstave 1 x tedensko v 69 %, v 8 % dvakrat tedensko, v 19 % 1 x na mesec, v 4 % pa občasno, kadar je šolski film. Otroci obiskujejo kino največ ob 16. uri in ob 10. uri dopoldne ob nedeljah. Kljub temu, da otroci tega niso napisali, pa na prireditvah po 20. uri lahko vidimo skoraj redno po 15 otrok. Le-ti prihajajo v kino navadno pri stranskih vratih, kjer jim po dolgem tikanju na vrata gledalci le odprejo. Doslej tudi ni nihče kontroliral, kdaj in kakšne filme gledajo. Po anketi je razvidno, da obiskujejo starši kino-predstave le v 50 %, zaradi česar ne moremo pričakovati, da bi vsi starši lahko nudili otrokom pomembno filmsko vzgojo. Kino-podjetje je predvajalo doslej mladinske filme običajno 1 x tedensko. V Mislinju je udeležba otrok pri kino-predstavah znatno nižja in tudi ni problemov kot v Slovenjem Gradcu. Isto je v Doliču. Mladinski film vrtijo navadno 1 x tedensko.

Delavska univerza v Slovenjem Gradcu ima ozkotračni kino-projektor, ki je zelo malo izkoriščen. Za dedka Mraza je občinska Zveza prijateljev mladine organizirala predvajanje poučno-zabavnih filmov z ozkotračnim kinoprojektorjem po vseh šolah, kjer je dovolj aparaturno možen. Preko leta pa ni bilo predvajanih nobenih takih filmov. Na podeželju je mali kino zelo zaželen, prav tako želijo so izrekli starši v mestu, ker so zainteresirani, da bi otroke odtegnili gledanju neprimernih filmov.

Televizijske predstave: Televizijske sprejemnike, ki jih lahko koristijo otroci imajo: osnovna šola Pameče, Podgorca, II Slovenj Gradec (last DPM) in TVD Partizan Slovenj Gradec. V Pamečah gledajo televizijske predstave navadno ob nedeljah, ker so otroci precej oddaljeni. Isto je v Podgorju. V Slovenjem Gradcu pa gledajo predstave tudi med tednom. Problem je dežurstvo, ki bi ga naj opravljali prosvetni delavci take šole in pa čas predstav, ki je za zimsko

sezono dokaj pozen. Predstav se udeležuje okrog 25 otrok. Potrebno bo prikrbeti televizijske sprejemnike bolj oddaljenim šolam, kjer je manjša možnost organizirati druge oblike varstva, vzgoje in izvednila za otroke.

Čitalnice ni nobene na območju občine.

b) Varstvo otrok, ki uživajo posebno družbeno skrb:

(iz evidence skrbstvenega organa o mladoletnikih pod družbenim varstvom)

Skupina	Število otrok
Skupaj	144
Otroci padlih borcev	26
Otroci ŽFN	2
Otroci brez staršev	17
Vzgojno zanemarjeni otroci	21
Telesno defektni otroci	23
Moralno in vzgojno ogroženi otroci	13
Duševno defektni otroci	2
Zdravstveno ogroženi otroci	17
Ekonomsko ogroženi otroci	23

Otroci padlih borcev in ŽFN imajo urejene prejemke in uživajo potrebno zdravstveno in socialno varstvo.

Otroci brez staršev so v 9 primerih v rejništvu, v 3 primerih pa v zavodih. 4 otroci ne uživajo potrebnega zdravstvenega in socialnega varstva.

Pri Občinskem ljudskem odboru je evidentiranih 70 rejenčkov. Za vse še ni so sklenjene rejniške pogodbe. Za 10 rejenčkov plačuje rejnino občinski ljudski odbor. Ta znaša od 3 000 do 6 500 din mesečno. Za 40 rejenčkov prejemajo rejniki rejnino od staršev. To so v večini le otroški dodatki. Okrog 20 otrok pa je pastirčkov brez plačila rejnine ali otroškega dodatka. Rejenčki so premalo nadzorovani od socialno-skrbstvenih organov in družbenih organizacij, zato domnevano, da živijo nekateri še v zelo neugodnih razmerah.

Vzgojno zanemarenih otrok je v evidenci 21. V letu 1962 je storilo kazniva dejanja 16 otrok do 14. leta starosti (ali indeks 145 na bazi leta 1961). Te otroke obravnava komisija za vzgojna vprašanja, v kateri so: zdravnik-pediater, bodoči psiholog (točasno še študent), pravnik in socialni delavec kot stalni člani, kot občasni pa vsakokratni razrednik otroka. Člani komisije delajo posamezno, na skupni seji (teamski konferenci) pa predlagajo ukrepanje.

V vzgojnih zavodih se nahajajo 3 mladoletniki do 14. leta starosti in sicer: v vzgojnem zavodu Planina, v Kamni Gorici in v vzgojnem domu v Mariboru. Oskrbnina v teh zavodih znaša skupaj 109 000 din mesečno, prispevek staršev pa le 5 000 din ali 4,6 % celotne oskrbnine.

Pod strožjim nadzorstvom skrbstvenega organa so po stanju decembra 1962 4 mladoletniki, 1 mladoletnik pa pod strožjim nadzorstvom tuje družine.

Otok s telesnimi in duševnimi motnjami je po stanju za december 1962 v evidenci skrbstvenega organa 25. Od teh se nahaja 10 v specialnih zavodih in sicer v:

Zavodu za gluho mladino Ljubljana	4 otroci
Zavodu za gluho mladino Portorož	3 "
Zavodu za usp. inv. mladine Kamnik	3 "

Kategorizacija otrok z motnjami v telesnem in duševnem razvoju bo pokazala število teh in stopnjo njihove prizadetosti. Večina otrok s telesnimi motnjami je v zavodih. Kot kaže, bo precejšnje število lažje duševno prizadetih otrok, ki v rednih šolah ne morejo uspevati, zaradi česar bo potrebno organizirati posebno šolo, bodisi v občini sami, ali pa v občini za nižje razrede, za višje razrede pa morda medobčinsko posebno šolo. Do decembra 1962 je bilo kategoriziranih 25 otrok, od katerih je nad polovico z duševno motnjo.

Otoci iz nepopolnih družin: V letu 1961 se je rodilo v občini 58 nezakonskih otrok, v letu 1962 pa 38. Skrbstveni organ nudi pomoč pri ugotavljanju očetovstva in uveljavljanju pravic do preživnine. Več pomoči bi matere potrebovale pri varstvu in vzgoji otrok, saj je iz naslednje tabele razvidno, da je nad polovico nezakonskih mater zaposlenih.

Socialni sestav nezakonskih mater (rojstva v letu 1962)

	Število	%
Skupaj	38	100
Delavke	17	45
Kmečke hčere (poljske delavke)	9	23
Gospodinjске pomočnice	5	13
Nezaposlene	7	19

Razvezanih zakonov je bilo:	v letu 1961	5
	v letu 1962	7

V letu 1962 je bilo zaradi razveze zakona prizadetih 7 otrok, od katerih je bilo 6 dodeljenih materi, 1 pa očetu.

Tudi gomji podatki kažejo, da živi precej otrok v nepopolnih družinah, zaradi česar je potrebno le tem nuditi večjo družbeno pomoč pri varstvu in vzgoji.

IV. Nekateri vzroki počasnega razvoja otroškega varstva v občini

Da se otroško varstvo ni razvijalo vzporedno s splošnim gospodarskim in družbenim razvojem občine, je vzrok v tem, ker v komuni in krajevnih skupnostih doslej ni bilo prave orientacije glede sistema otroškega varstva in njegovega razvoja. Činitelji, ki imajo v obravnavi otroka, niso bili dovolj osveščeni o tem problemu in niso pristopili k načrtnemu delu na tem področju.

Starši in občani v komuni in krajevni skupnosti so se svoje odgovornosti do otroka premalo zavedali. Zato niso delovali kot činitelj, ki bi se zavzemal za razširitev družbene in materialne osnove organiziranega otroškega varstva; kot člani samoupravnih organov in družbenih organizacij niso dajali dovolj iniciative za organizacijo raznih oblik varstva za otroke, predvsem zaposlenih delavcev,

kot člani delovnih kolektivov (proizvajalci in upravljalci) niso dovolj vplivali, da si ta družbena dejavnost ustvari tudi svojo materialno bazo,

Kot starši pa niso bili pripravljeni sodelovati pri ustvarjanju materialne podlage in so se zanažali samo na družbo.

Krajevne skupnosti kot nosilci in koordinatorji družbene skrbi za varstvo otrok na svojem območju doslej niso usmerjale in pomagale urejati problemov otrok po dejanskih potrebah in zmogljivostih. Bile so organizacijsko, kadrovsko in materialno prešibke, da bi pospeženo povezovale aktivnost in sredstva staršev in družbe ter tako pospešile razvoj otroškega varstva. Usmerjene so bile doslej bolj na razvijanje raznih servisnih obratov, zadnje mesece tudi na obravnavo socialno-kurativnih primerov. Ljudski odbori, njihovi organi in strokovne službe jim pri tem niso dovolj pomagali. Niso jim zagotavljali potrebnih sredstev in ustrezne strokovne pomoči v akcijah, ki bi jih krajevne skupnosti v sodelovanju občanov lahko in morale izvršiti. Zlasti je bilo pomanjkljivo sodelovanje med krajevno skupnostjo in šolo.

Šole doslej niso zavzele ustreznega mesta pri reševanju varstveno-vzgojne problematike svojega okoliša. Tovrstna dejavnost šol se doslej ni razvila predvsem zaradi slabih materialnih pogojev, v katerih delujejo. Poleg pomanjkljivih prostorov za razredno učno delo nimajo prostorov za knjižnico, za delo mladinske organizacije, nimajo obednic, igrišč, telovadnic in prostorov za izvenšolsko delo.

Šole niso razvijale varstveno-vzgojne dejavnosti tudi zaradi tega, ker je to bilo do sedaj usmerjeno skoraj izključno na varstvene ustanove, kar ni vzpodbujalo šolskih kolektivov za dejavnost tega področja.

Nekateri oblike varstveno-vzgojne dejavnosti (pomoč pri učenju, prehrana, interesne zaposlitve, itd.) pa se v šolah lahko razvijajo v večji meri. Šole je potrebno zato materialno in kadrovsko okrepiti. Nekateri prosvetni delavci se v tej dejavnosti premalo prizadevajo. Zato je potrebno v pravilnikih o delitvi osebnih dohodkov v šolah med ostalimi postavkami upoštevati tudi prizadevanje in dosežene uspehe na tem področju.

Delovne organizacije se niso zanimale za razvoj otroškega varstva, ker teh prizadevanj ni bilo za enega izmed nujnih ukrepov za povečanje storilnosti dela svojih proizvajalcev. Probleme proizvajalcev, ki so izvirali iz pomanjkljivega otroškega varstva, so ponekod reševali, vendar na ta način, da so prizadehim skrajševali delovni čas, menjavali delovni čas med roditeljskima in podobno, kar pa ni v skladu s konceptom družbene pomoči zaposlenim staršem. Kadrovske socialne službe, ki bi naj ugotovljale in analizirale potrebe po načrtnem reševanju teh problemov, v večini delovnih organizacij še ne obstajajo.

Tudi sindikalne organizacije se niso zavzemale za reševanje teh problemov.

Varstveno-vzgojna ustanova ni delovala kot strokovni center vseh razvijajočih se oblik varstva za šolske in predšolske otroke. V vzgojno-varstveno celoto ni povezovala otrok izven ustanove.

Premalo je bilo prizadevanja s strani te ustanove in prešibka je bila družbena intervencija, da se v ustanovo vključijo predvsem otroci, ki nimajo urejenega varstva in primere vzgoje v družini ne glede na njihove ekonomske zmogljivosti. Zato so bili v ustanovi predvsem oskrbovanci iz bolj situiranih družin. Kljub temu je število oskrbovancev v letu 1962, ko je bil prispevek za starše povišan na 3 000 din, občutno padlo, tako da je zmogljivost ustanove bila izkoniščena le 70 %. V ustanovo pa niso bili pritegnjeni otroci iz slabše situiranih in delavskih družin, ker se prispevek ni določal po ekonomskih zmogljivostih in ker delovni čas ni bil prilagojen delovnemu času v proizvodnji.

Družbene organizacije, med katerimi imajo organizacije prijateljev mladine pri razvoju otroškega varstva najpomembnejše mesto, se niso dovolj poglabile v razvoj otroškega varstva v občini. Društva prijateljev mladine so dokaj aktivna pri organiziranju prireditev ob raznih praznikih, premalo pa je njihovo delo usmerjeno na pobude pri iskanju ustreznih oblik varstva in vzgoje za otroke. Povezava s krajevnimi skupnostmi je prešibka, da bi lahko kompleksno obravnavali ta problem za svoje območje. Društva prijateljev mladine v občini so tudi organizacijsko slaba, zato se izogibajo širšim in zahtevnejšim nalogam. Premalo sodelujejo s starši, da bi spoznali njihove potrebe in želje ter jih osveščali za dolžnost pri vzgoji in varstvu njihovih otrok. Organizacije prijateljev mladine naj bi se ustanovile še v ostalih krajih občine in to povsod tam, kjer je očitoma bo krajevna skupnost. Le na ta način bi tudi program dela občinske Zveze prijateljev mladine zajemal celotno območje občine in hkrati dopolnjeval programe krajevnih skupnosti.

Ostale družbene organizacije niso izdelale enotnih programov za razvoj svobodnih dejavnosti in smotno izkoriščanje prostega časa otrok. Premalo je bilo medsebojnega sodelovanja s šolami in krajevnimi skupnostmi. Nekatera društva pa dela z otroki sploh niso razvila (kot npr. strelske in lovske družine, čebelarstva društva, avtomotodruštva, foto-kinoamaterski klubi, aeroklub, itd.) kljub temu, da bi tudi oni sami morali skrbeti za svoj zdrav, vzgojen in predan naraščaj.

O problematiki otroškega varstva ni nikdar razpravljala občinski ljudski odbor.

Odnos ljudskega odbora do te dejavnosti se izraža v šibkih materialnih dotacijah, namenjenih za otroško varstvo. Iz proračuna občine je razvidno, da je bilo v letu 1962 v proračunu zagotovljeno in dodeljeno le 48,2 % sredstev za preventivno otroško varstveno dejavnost v primerjavi z letom 1961.

Družbeni plan za leto 1962 vsebuje le splošne formulacije o razvoju te dejavnosti, medtem ko jih družbeni plani iz drugih let sploh ne omenjajo. Temu je vzrok, ker občina še ni imela enotnega akcijskega programa, ki bi usmerjal razvoj otroškega varstva in bi temeljil seveda na realno ugotovljenih potrebah in materialnih možnostih občine.

Svet za varstvo družine kot družbeno-politično-izvršilni organ je bil preveč usmerjen na socialno-kurativne naloge. Umikal se je kompleksnemu obravnavanju družbene pomoči družini, ker ni imel z analizo utemeljenih podatkov o stanju in potrebah za otroško varstvo v občini.

Uspešnejši razvoj otroškega varstva v komuni je ovirala tudi nerazvitost ustreznih strokovnih služb. Otroško varstvo še vedno obravnavajo ob laičnem ugotavljanju in ocenjevanju potreb. Strokovne službe-zdravstvene, socialne, prosvetne, urbaniščne in druge - še ne pripravljajo in ne posredujejo ustrezne dokumentacije, ki bi služila smotnemu programiranju otroškega varstva v komuni in krajevnih skupnostih. Glede tega je zlasti pomanjkljivo delovanje zavodov za stanovanjsko izgradnjo in zavodov za urbanizem. V praksi se dogaja, da ideja o manjši stanovanjski površini, ki jo dopolnjujejo potrebni objekti, ni realizirana, in to najpogosteje na škodo objektov, prostorov in odprtih površin za potrebe otroškega varstva. S takim ravnanjem se odmika uresničitev ideje, da mora prostor za otroško varstvo postati sestavni del naselja. Tudi posamezni gradbeni načrti največkrat ne ustrezajo sodnim potrebam družine in otroka, ker so izdelani po zastarelih normativih in tujih vzorcih. Do teh napak prihaja predvsem zato, ker zavodi za stanovanjsko izgradnjo in zavodi za urbanizem, kakor tudi gradbene revizijske komisije, niso dovolj seznanjene z družbenimi prizadevanji za uspešen razvoj otroškega varstva in ker tudi niso neposredno udeleženi v tej družbeni akciji.

V. Pomembnost otroškega varstva za družbo in posameznika

Nerazvito otroško varstvo lahko posredno in neposredno vpliva na slabšo materialno bazo v občini, na drugi strani pa ogroža zdrav in vsestranski razvoj otrok, povzročča mnogo akutnih socialnih in vzgojnih problemov, ki često zapuščajo nepopravljive posledice.

1. Neurejenost otroškega varstva moramo gledati kot oviro za nadaljnji pospešen razvoj tudi iz ekonomskega in družbeno-političnega vidika.

Razvoj industrije gre v smeri mehanizacije in avtomatizacije, torej take proizvodnje, ki zahteva kvalificirane delavce, ki bodo pri delu zbrani. Vedno težje

bo v dobro organizirani industrijski proizvodnji dopuščati, da delavci ne prihajajo na delo in da gre v izgubo mnogo delovnih ur. Tudi razvijanje drugih vej gospodarstva (kmetijstva, gostinstva, turizma, storitvene obrti) bo vedno bolj zahtevalo kvalificiran kader. V podjetjih težimo povsod za večjo storilnostjo, ki naj bo posledica bolj organizirane proizvodnje, večjega znanja proizvajalcev in končno tudi boljšega izkoriščanja delovnega časa. Da bi vse to hitreje dosegli, uveljavljamo nagrajevanje po delu, ki budi v proizvajalcih večje zanimanje za delo na delovnem mestu, prav tako pa za uspeh celotnega podjetja. Večajo se in postajajo odgovornejše naloge organov upravljanja, kar zahteva od proizvajalcev večjo izobraženost in poglobljanje v probleme. Tak razvoj pa je že danes v popolnem protislovju z urejanjem odnosov v družini, ki je kljub že nekaterim izpopolnitvam v svojem bistvu še vedno takšna, kot je bila: individualna, polna drobnega in zamudnega dela, ki izčrpava ne samo ženske, ampak spričo objestranske zapostavitve tudi moške. Neurejeno varstvo lahko vzbuja pri možu in ženi na delovnem mestu zaskrbljenost, povzročča neredno prihajanje na delo in tako nizko storilnost. Zaradi preobremenjenosti (služba-upravljanje-gospodinjstvo) se zožujejo njegove možnosti za izobraževanje in intenzivnejše poglobljanje v probleme. Vse to pa neredko rodi tudi odpor proti novostim v industriji, ki bi zahtevale od njega dodatne napore za prekvalifikacijo in za pridobivanje novega znanja.

To nam potrjuje dejstvo, da je v naši občini od vseh zaposlenih v socialističnem sektorju (torej brez zaposlenih v kmetijstvu, ki predstavlja 27 % vseh zaposlenih v občini) 37,3 % žensk in da je kvalifikacija žena v primerjavi z moškimi, mnogo nižja (visokokvalificiranih in kvalificiranih moških je 37,6 %, žena 10,7 % vseh zaposlenih). Otroško varstvo je torej nujno potrebno povezovati s povečanjem produktivnosti, poklicno usmeritvijo, strokovnim usposabljanjem in delovnimi uspehi žena, zlasti mater.

Centralni higienski zavod LRS ugotavlja, da med vzroki nesreč pri delu v Sloveniji prevladuje osebni faktor in sicer v 60 %. K osebni faktorju pa lahko brez dvoma prištejemo tudi zaskrbljenost za družino, varstvo za otroke, če le-to v odsotnosti roditelja proizvajalca ni urejeno. Nezbranstvo pri delu je mnogokrat vzrok nesreče. Torej lahko povežemo tudi obratne nezgode z otroškim varstvom. V občini Slovenj Gradec je bilo v letu 1961-1968 primerov nesreč pri delu, kar predstavlja 14 % zaposlenih. Zaradi nesreč pri delu je beleženih v istem letu 8959 dni bolniškega staleža. Če to pomnožimo s stroški, ki nastanejo dnevno zaradi izpada delovne sile iz proizvodnje, dobimo 1 pe milijone. Po domnevi, da je med temi vzroki soudeleženo tudi neurejeno otroško varstvo, predstavljajo to za občino precejšnjo letno izgubo. To je druga potrditev, da je otroško varstvo potrebno obravnavati tudi z ekonomskega stališča.

2. Slabe stanovanjske razmere nam narekujejo potrebo po organiziranem otroškem varstvu.

Pregled stanovanj po kategorijah nam daje sliko stanovanjskih razmer v občini. Po popisu iz leta 1959 je v občini 162 stanovanj ali 12 % izven kategorije. Ta skoraj ne moremo šteti za stanovanja. 645 stanovanj ali 51 % je VI. kategorije.

Ta so po odredbi o okvirmih kategorijah stanovanj najslabša. Če ta podatek primerjamo s podatki o sedaj razvitih oblikah varstva otrok v občini, se ne moremo čuditi, da je otrok večina dneva na cesti, izpostavljen nezgodam, prehladom, ne-higienskim razmeram, slabi družbi, itd. Perspektivni plan stanovanjske izgradnje pa nam kaže, da stanovanjskega problema še ne bo mogoče kmalu rešiti. Zato je nujno potrebno, da tistim otrokom nadomestimo delček stanovanja z igrišči, dnevnimi prostori za otroke, varstveno-vzgojnimi ustanovami in drugimi oblikami varstva, vzgoje in razvedila izven družine.

3. Neurejeno otroško varstvo je lahko tudi med vzroki za slab učni uspeh.

Slabe stanovanjske razmere, zaposlenost staršev, nezadostna izobrazba in pomanjkanje časa na splošno so ovire, da starši ne morejo nuditi otrokom potrebne pomoči pri delu za šolo. Mnogi otroci pa to pomoč še posebej potrebujejo, posebno če so že od malih nog brez varstva. Konec šolskega leta 1961/62 je bilo v občini 17,1 % učencev z nezadostnimi ocenami (okrajno povprečje 11,2 %). Na šolah imajo organiziran dodatni pouk za otroke, ki težje dojemajo. Zaradi pomanjkanja prostora je le-ta omejen. Kljub tem pomanjkljivostim pa bi ta pomoč bila lahko bolj učinkovita, če bi se sami starši za to pomoč bolj zanimali, prosvetni delavci pa prizadevali, da bi pritegnili k dodatnemu pouku vse slabe učence.

4. Pomanjkljivo otroško varstvo lahko vpliva tudi na slabo zdravstveno stanje otrok, umrljivost dojenčkov in omejevanje porodov.

Zdravstveni pregledi predšolskih in šolskih otrok nas opozarjajo na pogosta obolenja, ki so v veliki meri lahko posledica pomanjkljivega varstva otrok, npr. prehladi, glistavost, vnetje srednjega ušesa, poškodbe itd. Podhranjenost, slabokrvnost, telesne deformacije, ugotovljene pri šolskih pregledih, kažejo na nezadovoljivo in neprimerno prehrano, slabe stanovanjske pailike in na pomanjkljive rekreacijske in telesnovzgojne oblike za otroke v šolah in izven njih.

Pomanjkljiva prehrana zmanjšuje odpornost in je lahko vzrok za razne bolezni pri otrokih. Po anketi, ki smo jo izvršili na osnovnih šolah v Slovenjem Gradcu, je bilo ugotovljeno, da je od vseh šolskih otrok, ki živijo v mestu, 10 % dnevno brez rednega kosila in to so v večini otroci, katerih oboje roditelja sta zaposlena. V ostalih krajih občine se ta odstotek giblje okrog 30, kar gre predvsem na račun oddaljenosti otrok od šole. To dejstvo kaže na nujnost, da bo potrebno organizirati po šolah tople opoldanske obroke-enojončnice in vključiti čimveč otrok v šolske mlečne kuhinje. Po stanju v letu 1963 prejema malico 71 % vseh šolskih otrok v občini, v republiki pa 73 %.

Precejšnji odstotek umrljivosti dojenčkov v letu 1961 (ki je znašal 3,92, okrajno povprečje 3,34, in v letu 1962 3,13) lahko povezujemo tudi z dejstvom, da se mati-proizvajalka po poročniškem dopustu in še bolj po skrajšanem delovnem času znajde v neugodnem položaju zaradi nege in oskrbe otroka. Stanovanjske razmere in v velikih primerih tudi ekonomska zmogljivost ji čestokrat ne dopuščajo, da bi najela gospodinjsko pomočnico. Čestokrat taka mati nosi otroka

pred službo v zgodnjih urah k družinam, ki so večkrat oddaljene in tudi morda neprimerno za nego in skrb za otroka. To dejstvo narekuje potrebo po organizirani obliki varstva otrok do 3 let, da bi bili tudi pod zdravstveno-strokovnim nadzorstvom.

V občini Slovenj Gradec je bilo v letu 1961 361 rojstev, spontanih splavov 45, odobrenih 83, skupaj 128 splavov, kar predstavlja medsebojno razmerje 2,8 : 1 (okrajno razmerje 1,5 : 1). Čeprav smo v tem razmerju v ugodnejšem položaju proti okrajnemu povprečju, nam ti podatki vendarle kažejo, da so se spričo novega vključevanja žena v proizvodnjo, znašle družine v neugodnih razmerah, ker se vzporedno s tem ni razvijala tista dejavnost, ki bi to vzel nadomestila z različnimi službami za pomoč družini, predvsem za varstvo otrok. Marsikatera žena išče zato izhod v splavih.

5. In končno a ne nazadnje, je pomembna tudi smotna družbena vzgoja.

Ne glede na to, da družine iz objektivnih razlogov (zaradi obojestranske zapostavitve roditeljev, morda bolezni roditeljev ali zaradi nepopolnosti družin), ne morejo nuditi otrokom prepotrebne družinske vzgoje, ki je delno nezamenljiva, tudi popolne in vsestransko urejene družine ne morejo z vidika vzgoje bodočih občanov in samoupravičalcev, izpolnjevati v celoti nalog, ki jih postavlja družba. Otroka je potrebno usposobiti za življenje v kolektivu, da se bo znal podrediti skupnim ciljem, vsklajevati svoja stremljenja, ustvarjati delovno vzdušje, urejati medsebojne odnose na družbeno sprejemljiv način. Če kje, velja pri nas: človek se toliko intenzivneje razvija, kolikor intenzivneje prodira iz sebe v skupnost. Skupnost je življenjska baza njegovega individualnega razcvita. Pri nas je glavna sestavina vzgojnega procesa socializacija mladih generacij. Bistvo tega procesa je usposobiti otroka za čim intenzivnejši in čim popolnejši kontakt s skupnostjo, v kateri živi, iz katere bo živel, v kateri in za katero bo delal. Teh sposobnosti pa človek ne podeduje, ampak si jih pridobi. Današnja mala družina tega ne zmore v celoti nuditi, posebno ne družina z edinčkom.

Istočasno je treba razvijati otrokovo osebnost z individualno vzgojo. Gre za oblikovanje posameznika, za razvoj njegovih dispozicij, gre za to, da se realizirajo vse možnosti njegovega osebnostnega razvoja. Oblikovanje značaja, vnašanje človeških potez vanj in vsklajevanje posameznikovega značaja z njegovimi družbenimi nalogami, je srž procesa humanizacije. Idejna usmerjenost naše socialistične družbe pa je socialistični humanizem. To narekuje, da je treba družinsko vzgojo podpreti z razvijanjem najrazličnejših oblik za pomoč družini. Poleg varstveno-vzgojnih ustanov, klubov, igrišč, so važne tudi svobodne dejavnosti. Te izpopolnjujejo prosti čas mladih ljudi, izvirajo iz notranjih potreb človeka, iz težnje po zadovoljevanju lastnih interesov in želje po družbenem življenju. To je prosti čas otroka, čas ko otroka ne vežejo obveznosti do šole in doma. Te svobodne dejavnosti so bile doslej razvite le v šoli. Zaradi pomanjkanja prosvetnega kadra, se le ta ni mogel posvetiti tem dejavnostim v dovoljni meri. Sodelavcev pa skoraj ni bilo.

Posledice pomanjkljive vzgoje in varstva predšolskega otroka se kažejo tudi

v otroški in mladinski kriminaliteti. Iz analize vzrokov za otroški in mladinski kriminal je razvidno, da so od 16 zabeleženih primerov delinkventnih otrok do 14 leta matere nezaposlene v 13 primerih, to je v 65 %. Ni izključeno to, da te matere zaradi svoje zaprtosti v ozek družinski krog in z majhnim kulturnim obzorjem ne morejo nuditi otrokom vsega onega, kar otrok v današnji dobi naglega napredka od njih pričakuje. Možno pa je (po študiji Kriminološkega inštituta v Ljubljani), da te matere s svojo neprestano navzočnostjo povzročajo v medsebojnem odnosu otrokom več pritiskov in napetosti, ki se potem sproščajo v antisocialni dejavnosti. Večina teh družin pa je podvržena družbeno-negativnim pojavom (kot so alkoholizem, delomrzništvo, moralna ohlapnost in podobno), ki so lahko neposreden vzrok za družbeno neprilagojenost otrok.

V občini imamo povprečno 4 otroke v vzgojnih zavodih, katerih oskrbna bremena občino približno za 1 500 000 din letno. Če bi nudili otrokom varstvo in smotno vzgojo pravočasno, bi lahko ta denar obmilili za druge koristne namene.

Pri tem je važno omeniti tudi filmsko vzgojo. Film je lahko otroku močno koristen ali močno škodljiv. Film, ki je primeren otrokovi duševni zmogljivosti, širi otrokovo kulturno obzorje, bogati njegovo duševnost in oblikuje značaj, v nasplošnem primeru pa ga lahko duševno utrjuje in z napačno razlago daje povod za antisocialne dejavnosti. To pa narekuje potrebo, da tudi filmski vzgoji posvetimo več pozornosti.

VI. Kako smo v občini pripravili program za razvoj otroškega varstva

Resolucija o nalogah komune in stanovanjske skupnosti pri otroškem varstvu, ki jo je sprejela Ljudska skupščina LRS dne 28/9 1961 je bila podlaga in povod za to, da smo v občini začeli poglobljeno razpravljati o problematiki otroškega varstva. Priporočilo o nadaljnjem razvoju otroškega varstva v komuni, ki sta ga sprejela Odbor za socialno politiko in zdravstvo Zveznega zbora ter odbor za delo in socialno zavarovanje Zbora proizvajalcev Zvezne ljudske skupščine dne 26/12 1961 je podkrepilo resolucijo in nam nakazalo konkretne oblike dela na tem področju, med katerimi je naprvo mestu izdelava enotnega akcijskega programa za razvoj otroškega varstva v občini.

Svet za varstvo družine pri občinskem ljudskem odboru je po razpravi o Resoluciji in Priporočilu meseca februarja 1962 sklenil analizirati stanje otroškega varstva na območju stanovanjske skupnosti Slovenj Gradec. Glede na različne razprave, ki so nakazovale družbeno-negativne pojave pri otrokih in glede na najvišje število zaposlenih roditeljev, je domneval, da je problematika otroškega varstva najbolj pereča na tem območju.

Sklepe te razprave je posredoval občinski Zvezi prijateljev mladine in konferenci za družbeno aktivnost pri občinskem odboru SZDL, s posebnim priporočilom stanovanjski skupnosti Slovenj Gradec, da z anketo ugotovi, kako imajo družine

na njenem območju urejeno otroško varstvo. Ker je bila stanovanjska skupnost kadrovska žibka in še ni imela komisij, ki bi urejevale ta vprašanja, so anketo izvedli člani predsedstva konference za družbeno aktivnost žena s pomočjo Društva prijateljev mladine Slovenj Gradec (vzorec ankete glej v prilogi števil. 2). Zaradi premajhnega sodelovanja hišnih svetov, ki naj bi skrbeli za izpolnitev anketnega lista pri svojih družinah, anketa ni bila popolna. Vse družine anketnega lista niso izpolnile. Kljub temu smo dobili orientacijske podatke o stanju otroškega varstva na tem območju in ugotovili pripravljenost staršev za to, da se tako stanje popravi.

Na podlagi skromne analize o stanju otroškega varstva je razpravljal svet za varstvo družine skupaj s predsedstvom za družbeno aktivnost žena in občinsko Zvezo, prijateljev mladine. Razprava je pokazala potrebo, da o tem problemu razpravlja širši krog občanov, predvsem pa predstavniki političnih, družbenih in delovnih organizacij. Predlagali so, da razpravlja o tem plenum občinskega odbora SZDL, kot temeljna in najširša ljudska tribuna, ker je neurejeno varstvo družbeni, ekonomski in politični problem. Smatrali so, da je za rešitev tega vprašanja potrebno vzbuditi zavest posameznikov, posameznih organizacij oziroma vzbuditi komunalno zavest o socialnih potrebah ljudi.

Plenum je razpravljal in nakazal nujno potrebo po pospešenem razvoju najrazličnejših oblik varstva za otroke. Sprejel je priporočilo za stanovanjsko skupnost, društvo prijateljev mladine in druge družbene organizacije, da pripravijo program za razvijanje potrebnih in ekonomskim možnostim prilagojenih oblik varstva za otroke. Posebno je poudaril potrebo po čimprejšnji ureditvi igrišč na prostori, ki so po osnutku urbanističnega načrta že določeni.

Meseca septembra 1962 je svet za varstvo družine razpravljal o izvajanju priporočila plenuma občinskega odbora SZDL na področju otroškega varstva. Na seji je povabil predstavnike stanovanjske skupnosti, Društva prijateljev mladine in predsedstvo konference za družbeno aktivnost žena. Ugotovil je, da je priporočilo ostalo do cela neizvedeno iz razloga, ker se stanovanjska skupnost kadrovsko in organizacijsko še ni okrepila in je bilo tudi Društvo prijateljev mladine v organizacijski krizi. Sklenil je s pomočjo vseh činiteljev, ki imajo v obravnavi otoka, obvežiti priporočilo plenuma in pripraviti perspektivni program za razvoj otroškega varstva v občini. Zadalžil je referenta za varstvo družine, da izdela teze za zbiranje podatkov in jih posreduje vsem ustreznim svetom in strokovnim službam s priporočilom, da zberejo navedene podatke, hkrati pa imenujejo svojega zastopnika v komisijo, ki bo v ta namen imenovana in bo skrbela za izvedbo te naloge.

Kot referent za varstvo družine sem izdelala teze za zbiranje podatkov in jih s kratko obrazložitvijo dostavila vsem ustreznim svetom in strokovnim službam občinskega ljudskega odbora.

Na naslednji seji je svet za varstvo družine na predlog svetov, ustanov in družbenih organizacij imenoval komisijo kot osrednje trdno jedro, ki bo skrbelo za izvedbo te naloge.

Komisija je na prvi seji obdelala do tedaj zbrane podatke in sklenila, da anketa otroke na obeh osnovnih šolah v Slovenj Gradcu (anketni list glej v prilogi št. 3). Z anketo je hotela dobiti podatke po posameznih naseljih mesta Slovenj Gradec o tem, koliko otrok je enostransko in obojestransko zaposlenih roditeljev, kje in kaj delajo v odsotnosti staršev, v kakšni meri obiskujejo kino predstave in ob kateh. uč., v katera društva in družbene organizacije so otroci aktivno vključeni in v katerih svobodnih dejavnostih bi želeli aktivno sodelovati.

Na podlagi podatkov ankete, ki sem jo obdelala, je komisija izvedla posvetovanja s starši po posameznih naseljih mesta Slovenj Gradec. Skupaj s starši je analizirala stanje in potrebe otroškega varstva ter ugotovila njihovo zanimanje in pripravljenost za sodelovanje.

Po vseh ostalih večjih krajih občine smo izvedli posvetovanja s predstavniki krajevnih odborov, krajevnih odborov SZDL, ZKJ, ZB, NOV, DPM, šolskih odborov, vodstev šol, kino-podjetij in ostalih družbenih organizacij. Ob teh posvetovanjih je bilo mogoče ugotoviti približno stanje otroškega varstva, potrebe in možnosti, ki obstajajo za razvoj oblik varstva otrok v posameznih naseljih.

Poten sem skupaj s predsednico komisije obdelala ves zbrani material, ga uredila in sestavila pregled o ekonomski in družbeni strukturi občine, na podlagi posvetovanj sestavila analizo potreb in možnosti za razvoj posameznih oblik varstva otrok in nato sestavila osnutek programa.

Na naslednji seji je komisija pregledala analizo stanja in potreb ter osnutek programa. Predlog je še dopolnila in ga nato dostavila svetu za varstvo družine.

Svet za varstvo družine je o predlogu razpravljal, ga dopolnil in v določenih postavkah spremenil. Nato je osnutek programa z analizo stanja in potreb dostavil predsedniku občinskega ljudskega odbora, predsedniku občinskega odbora SZDL, vsem svetom in strokovnim službam, občinski Zvezi prijateljev mladine in drugim družbenim organizacijam s prošnjo, da predlog proučijo, dodajo svoje pripombe in dopolnilne ali spremenjene predloge.

Svet za varstvo družin je nato sklical razširjeno sejo, na katero je povabil komisijo za izdelavo programa, predsednika občinskega ljudskega odbora, zastopnike vseh organov in organizacij, ki jim je bil dostavljen osnutek programa ter predstavnike krajevnih odborov. Na seji je bil ponovno pregledan in obravnavan osnutek programa s spremembami in dopolnitvami, ki so jih dostavili posamezni organi in organizacije.

Ko predložjen osnutek programa je bil dostavljen v razpravo krajevnim odborom, vsem delovnim in družbenim organizacijam s priporočilom, da o predlogu razpravljajo tudi samoupravni organi in sindikalne organizacije in dajo svoje pripombe in predloge. Na razpravo naj vabijo tudi člane komisije, ki bodo lahko dajali potrebna dodatna pojasnila.

Komisija je predlagala, da pred dostavo predloga programa ljudskemu odboru razpravlja o njem še plenum občinskega odbora SZDL, da bo samoupravne organe,

družbene organizacije in občane vzpodbudil za aktivnejše sodelovanje pri sprejemanju predloga programa za razvoj otroškega varstva, posebej pa za njegovo uspešno in dosledno izvajanje.

Plenum občinskega odbora SZDL in seja občinskega ljudskega odbora po tem vprašanju sta predvidena v mesecu juliju 1963.

VII. Predlog programa

Da bi otroško varstvo tudi v občini Slovenj Gradec približali potrebam, ki se pojavljajo s splošnim ekonomskim in družbenim razvojem v občini in izvajali načela resolucije o nalogah komune in stanovanjskih skupnosti pri otroškem varstvu je za sistematičen razvoj te dejavnosti potreben perspektivni program razvoja otroškega varstva.

Na podlagi ugotovljenih potreb po otroškem varstvu in na podlagi materialnih možnosti v občini predlagamo naslednji

Perspektivni program za razvoj otroškega varstva v občini Slovenj Gradec

I.

Načela

1. Otroško varstvo je skrb staršev in družbe (krajevnih skupnosti, družbenih in delovnih organizacij, strokovnih služb in ljudskega odbora).
2. Družbeno varstvo dopolnjuje in izpopolnjuje družinsko vzgojo, ne da bi okmilo vlogo družine pri skrbi za rast in vzgojo otroka, ne da bi odtuževalo otroka družini.
3. Otroško varstvo zajema otroke od dobe dojenčka do končane šolske obveznosti oziroma do 15. leta starosti.
4. Program zajema obdobje 5 let, to je od leta 1963 do 1967.

II.

Činitelji pri razvijanju otroškega varstva

Program otroškega varstva bo uresničljiv le, če bodo pri njegovem izvajanju so-

delovali starši in drugi državljani, krajevne skupnosti, ljudski odbor, družbene in delovne organizacije in drugi činitelji, ki imajo v svojih programih skrb za človeka, posebno pa tisti, ki skrbijo za otroka.

Starši in drugi državljani omogočajo nastanek in uspešno delovanje posameznih oblik varstva s tem, da sodelujejo in prispevajo sredstva, kakor tudi s tem, da dvigajo storilnost dela, ki krepi materialno osnovo za reševanje teh vprašanj v občini.

Krajevne skupnosti kot samoupravni organi državljanov in družin koordinirajo delo in tudi same razvijajo posamezne oblike varstva za otroke na svojih območjih.

Družbene organizacije krepijo zavest državljanov in jih spodbujajo k še aktivnejšemu delu, ki je v zvezi z otroškim varstvom, in usmerjajo njihovo iniciativo.

Samoupravni organi delovnih organizacij skladno s prizadevanji za povečanje proizvodnje in urejanje življenjskih razmer proizvajalcev prispevajo sredstva za razvoj in izboljšanje otroškega varstva.

Ljudski odbor posveča otroškemu varstvu posebno pozornost. Na podlagi ugotovljenih potreb, ki so sestavni del programa, zagotovi materialno podlago, s tem pa sistematičen razvoj te dejavnosti.

Strokovne službe, ki delujejo v občini, pomagajo vsem oblikam otroškega varstva uresničevati smotre in naloge na vzgojnem, socialnem in zdravstvenem področju. Zato izboljšujejo njihovo strokovnost in skrbijo zlasti za usposabljanje kadra.

III.

Organizacija in oblike otroškega varstva

Oblike otroškega varstva nastajajo in se razvijajo glede na potrebe določenega okolišja, na pobudo, s sodelovanjem in podporo zainteresiranih staršev. Otrokom nudijo vama zavetje, preskrbo, zdravo okolje, ustrezno družbo, možnosti za igre in delo ter vse, kar je potrebno za otrokov vsestranski razvoj.

Pri organizaciji pomoči družini pri otroškem varstvu so upoštevane najrazličnejše oblike. Te oblike so:

1. Ustanove za dnevno varstvo otrok ali varstveno-vzgojne ustanove sprejemajo otroke, ki nimajo na drug način urejenega varstva, in otroke, ki so zaradi slabih vzgojnih razmer posebno potrebni družbene vzgoje. Varstvo v teh ustanovah zajema predšolske otroke od 2 do 7 let in šolske otroke, če jim šola zaradi slabih materialnih pogojev ne more sama nuditi dnevnega varstva. Delovni čas v ustanovah je prilagojen potrebam določenih okolišev.

2. Igrišča za otroke vseh starosti, in sicer: igrišča s peskovnikom in večja igrišča ali igrišča soseske.

3. Dnevni prostori za otroke v stanovanjskih zgradbah, kjer se zbirajo otroci ti-

stih in sosednih stanovalcev za igre in interesno zaposlitev.

4. Svobodne dejavnosti, ki jih razvijajo za otroke v šolah in izven njih družbene organizacije, kjer se otroci udeležujejo in interesno zaposlujejo, s tem pa smotno izkoriščajo svoj prosti čas.
5. Poldnevni in dnevni izleti, ki jih za otroke organizirajo družbene organizacije v njihovem prostem času.
6. Večdnevna letovanja otrok, ki jih organizirajo občinski ljudski odbor, občinska Zveza prijateljev mladine in taborniške organizacije.
7. Kino in televizijske predstave. Ta oblika varstva se izraža v pomoči pri filmski vzgoji in večanju kulturnega obzorja pri mladem človeku.
8. Pomoč pri otroški prehrani: z razvijanjem in pospeževanjem šolskih mlečnih kuhinj in z nudenjem opoldanskega obroka tistim otrokom, ki so v družini brez rednega kosila.
9. Pomoč učencem s slabimi učnimi uspehi.
10. Organizirano varstvo dojenčkov od 0 - 2 let po vauhinjah s potrebnim zdravstvenim in strokovnim nadzorstvom.

11. Pomoč otrokom, ki so potrebni posebne družbene skrbi (otroci brez staršev, vzgojno zanemarjeni, telesno in duševno prizadeti in ekonomsko ogroženi).

Oblike otroškega varstva bodo v petletnem obdobju nastajale in se razvijale v posameznih okoliših občine takole:

1. Ustanove za dnevno varstvo otrok v Slovenjem Gradcu, Mislinju, Pamežah, Podgorju in Šmartnem.

a) V Slovenjem Gradcu bodo adaptirali obstoječo ustanovo v Cankarjevi ulici, da bo ustrezala higienskim in tehničnim pogojem in kapaciteti 60 otrok v 1 izmeni.

Ob ustanovi bodo uredili igrišče in namestili najpotrebnejša igrala.

Potrebna sredstva bodo znašala okrog 3 000 000 din.

Za adaptacijo in ureditev igrišča sta zadolženi varstveno-vzgojna ustanova in stanovanjska skupnost Slovenj Gradec, v letu 1963.

Druga varstveno-vzgojna ustanova v Slovenjem Gradcu bo ustanovljena v novem nasejju med Partizansko in Celjsko cesto, in sicer v prostori stanovanjske zgradbe, kjer so v prihodnje bili določeni poslovni prostori Zavoda za stanovanjsko izgradnjo in jih bo leta odstopil za namene varstva otrok.

Kapaciteta ustanove bo za 40 otrok.

Opremo ima na razpolago obstoječa varstveno-vzgojna ustanova. Za notranjo ureditev in igrala bo potrebnih okrog 200 000 din.

Ustanovitelj bo stanovanjska skupnost Slovenj Gradec. Ustanova bo začela poslovati s 1. 9. 1963 pod strokovnim vodstvom obstoječe varstveno-vzgojne usta-

no ve.

Glede na sedanji plan stanovanjske izgradnje bo v Slovenjem Gradcu potrebna v tem obdobju najmanj še ena varstveno-vzgojna ustanova.

Le-ta je planirana v enem izmed novih stanovanjskih zgradb, ki bodo dograjene v letu 1966.

Za prostor naj poskrbi investitor in sicer za kapaciteto 50 otrok.

Za opremo in igrala bo potrebnih okrog 400 000 din.

b) V Mislinju bo ustanova v domu družbenih organizacij, ki bo dograjen v letu 1964. Kapaciteta ustanove bo 50 otrok.

Soinvesticije bodo znašale 2 000 000 din, od katerih bo 1 000 000 din dodeljen v letu 1963, 1 000 000 din pa v letu 1964.

Ustanovitelj bo krajevni odbor Mislinje oz. bodoča krajevna skupnost.

Ustanova bo poslovala od 1.7. 1965 dalje.

c) V Pamečah bo ustanova v domu družbenih organizacij, ki je v gradnji, ali v prostorih osnovne šole Pameče. Prostor bo priskrbel krajevni odbor. Kapaciteta ustanove bo 50 otrok.

Potrebna sredstva za opremo in igrala bodo znašala okrog 400 000 din.

Ustanovitelj bo krajevni odbor Pameče oz. bodoča krajevna skupnost.

Ustanova bo poslovala od 1.9. 1963 dalje.

d) V podgorju bo ustanova v kulturno-prosvetnem domu, ki je v gradnji. Za prostor bo skrbel krajevni odbor Podgorje. Kapaciteta ustanove bo 25 otrok.

Potrebna sredstva za opremo in igrala bodo znašala 400 000 din.

Ustanovitelj bo krajevni odbor Podgorje oz. bodoča krajevna skupnost.

Ustanova bo poslovala od 1.7. 1964 dalje.

e) V Šmartnem bo ustanova predvidoma v nacionalizirani stavbi župnišča, kjer je sedaj učiteljsko stanovanje in se bo le-to kmalu izpraznilo.

Investicije bodo znašale okrog 1 500 000 din.

Ustanovitelj bo krajevni odbor Šmartno oz. bodoča krajevna skupnost.

Ustanova bo poslovala od 1.7. 1965 dalje.

Vsaka ustanova mora imeti primerno igrišče, bodisi ob ustanovi ali v najbližji okolici (oddaljeno največ 150 m od ustanove).

Delovni čas v ustanovah mora biti prilagojen potrebam tistega naselja.

Ustanove bodo nudile otrokom toplo malico, po potrebi pa tudi opoldanski obrok hrane.

V statutu občine in z odlokom naj se zagotovi, da bo ob vsaki nadaljnji večji novogradnji stanovanjskih objektov (na primer na vsakih 50 družin) predviden prostor za dnevno varstvo otrok.

2. Igrišča

a) V Slovenjem Gradcu bodo v novem naselju med Partizansko, Gosposvetsko in Celjsko cesto uredili igrišče soseske v izmeri 70 x 30 m. Na igrišču bo lesen objekt 10 x 4 m za shranjevanje premičnih igral, sanitarije in prostor za zavetišče otrok v slabem vremenu.

Igrišče bodo uredili s prostovoljnim delom, prispevki delovnih organizacij v naravi in sredstvi sklada, ki bodo znašala okrog 600 000 din.

Igrišče bo urejeno do 1.9. 1963.

Za izvedbo je zadolžena stanovanjska skupnost Slovenj Gradec.

Igrišče soseske v istem naselju (med Celjsko cesto in stanovanjsko zgradbo občinskega LO in igrišča s peskovnikom med stanovanjskimi zgradbami) bo uredil komunalni sklad občine vzporedno, ko bo urejeval celotno okolico v tem naselju.

V ostalih delih mesta (Kopališko naselje in Glavni trg s stranskimi ulicami) bodo igrišča urejena potem, ko bo Zavod za urbanizem določil prostore, najpozneje pa v letu 1964.

Za ureditev teh igrišč bo poleg prostovoljnega dela potrebnih 200 000 din.

b) V Mislinju bo za šolske otroke zadostovalo igrišče TVD Partizan, ki bo dograjeno v letu 1963. Za predšolske otroke bo zadostovalo igrišče ob varstveno-vzgojni ustanovi.

c) V ostalih večjih krajih občine bodo zadostovala igrišča ob šolah. Potrebno jih bo dopolniti z nekaterimi igrali. Vsem šolam razen Slovenjega Gradca in Mislinja bodo v letu 1964 dodeljena sredstva za ureditev igrišč v skupnem znesku 800 000 din.

Za ureditev igrišč so zadolžena vodstva šol.

Na igriščih naj se uvede samoupravljanje po otrokih in mladini. Le-ti naj skrbijo za red in vrhijo nadzor nad igrišči.

Igre in vzgojno delo na igriščih bodo usmerjale strokovne moči varstveno-vzgojne ustanove oz. šole, v Mislinju pa TVD Partizan. Istočasno bodo le-ti opravljali nadzor nad vzdrževanjem igrišča.

3. Dnevni prostori za otroke v stanovanjskih zgradbah

V vsakem večjem objektu z družinskimi stanovanji je potrebno urediti tudi prostor za otroke (to je prostor, kjer se otroci tistih in morda sosednih stanovalcev zbirajo za igro in interesno zaposlitev posebno v času, ko za igre na prostem ni primerno). Ljudski odbor bo sprejel poseben sklep, ki ga bo treba upoštevati pri izdaji gradbenih dovoljenj.

Vzdrževanje teh prostorov (čiščenje, ogrevanje naj prevzamejo hišni sveti).

4. Svobodne dejavnosti: Poleg svobodnih dejavnosti, ki so razvite po šolah, se bodo razvile svobodne dejavnosti izven šol. Družbene organizacije, predvsem društva in samostojni klubi naj v svojih programih dela zajemajo tudi delo z otroki, razvijajo naj svoje pionijske in mladinske skupine. Sestavijo naj enoten program teh svobodnih dejavnosti na posameznih območjih občine.

Organizator in koordinator dela na tem področju naj bodo društva prijateljev mladine.

Krajevne skupnosti naj skrbijo za potrebne prostore.

Finančna sredstva, ki bodo potrebna za razvoj te dejavnosti (ogrevanje klubskih prostorov, ev. nagrade za predavatelje in tehnični material) se bodo dodelila društvom prijateljev mladine po vsakoletnih predloženih programih v višini okrog 400 000 din letno.

5. Poldnevne in dnevne izlete naj organizirajo družbene organizacije, predvsem tiste, ki so s svojo dejavnostjo vezahe na naravo v sodelovanju z vodstvi šol in varstveno-vzgojnimi ustanovami. Izleti naj bodo planirani predvsem za nedelje, praznike, male in velike počitnice. Načrte teh izletov naj sestavijo za enoletno in posebej za četrletna obdobja.

Organizator in koordinator dela na tem področju naj bodo društva prijateljev mladine. K sodelovanju naj pritegnejo tudi starše, ki imajo smisel za delo z otroki.

6. Večdnevna letovanja otrok organizirajo: občinski ljudski odbor ali občinska Zveza prijateljev mladine v lastnem počitniškem domu v Fiesi pri Piranu vsako leto predvsem iz vrst zdravstveno in socialno šibkih otrok.

Po potrebi bodo organizirana večdnevna letovanja in taborjenja tudi pri drugih organizatorjih letovanj.

Obmorskih letovanj se bo udeležilo vsako leto okrog 250 otrok.

Taborniške organizacije organizirajo večdnevna taborjenja v občini ali izven nje.

K stroškom letovanja prispevajo starši po svojih zmogljivostih in družba iz združenih sredstev.

Potrebna družbena sredstva za te namene se predvidevajo na 3.000.000 din, letno.

7. Kino predstave: Da bi otroke odvmili od obiskovanja predstav, ki so za otroke in mladino neprimerno, priporočamo občinskemu komitetu mladine, da po svoji komisiji za filmsko vzgojo organizira mali kino z ozkotračnim kino projektorjem, ki ga ima delavska univerza Slovenj Gradec.

Mali kino naj organizira redne predstave 1 x do 2 x mesečno v vseh krajih, kjer je dovoz aparatov možen.

Stroške bodo plačali otroci z vstopnino.

Za filme, ki za mladino niso prepovedani, a po oceni lokalne komisije za kontrolo filmov za otroke in mladino premalo razumljivi, naj društva prijateljev mladine poskrbe pravilno razlago.

Komisija za filmsko vzgojo pri občinskem komitetu mladine naj sporazumno z vodstvi šol naroči nekaj pravljичnih in poučno-zabavnih filmov za diaprojektorje, ki jih šole imajo, vendar so za te namene premalo izkoriščeni. Šole naj si filme izposojujejo proti odškodnini, kar bo cenejše, kot to, da naročuje filme vsaka šola zase.

8. Varstveno-vzgojne dejavnosti, ki jih naj razvijajo šole:

Šole naj postanejo središče varstveno-vzgojne dejavnosti za šolske otroke.

Skrb za učence temelji na tem, da si vzgojitelji prikskrbijo socialno, zdravstveno in interesno sliko ter sliko o intelektualnih sposobnostih svojih učencev. Le s takim kompleksnim pogledom je možno izvajati tudi varstvo na šoli.

Celodnevno varstvo otrok na šolah je zaradi manjkajočih prostorov otežkočeno. Vendar naj se šolski kolektivi in šolski odbori tudi ob sedanjih materialnih pogojih prizadevajo, da bodo našli kotiček za otroke, ki so zaradi zaposlenosti staršev brez varstva, in jim z dodatno pomočjo vzgojiteljev nudili tako varstvo, da bo otroke tudi interesno zadovoljevalo.

V kolikor teh možnosti ni najti, naj vzgojitelji otroke, ki so brez varstva, preko osveščanja staršev usmerjajo v varstveno-vzgojne ustanove, kjer bodo le-te delovale in po potrebi vključevale tudi šolske otroke.

Pri razporejanju otrok na izmene na začetku šolskega leta naj vodstva šol upoštevajo obojestransko zaposlenost roditeljev in skušajo čas pouka, kjer je možno, vskladiti z delovnim časom roditeljev. S tem bo roditeljem dana večja možnost, da se bodo v prostem času posvetili otrokom.

Pri razvijanju svobodnih dejavnosti na šolah naj se vzgojitelji povezujejo z družbenimi organizacijami, ki bodo organizirale svobodne dejavnosti izven šole, jim pomagajo pri usmerjanju otrok za posamezne dejavnosti, predvsem pa sodelujejo pri interesni izbiri otrok in sestavljanju programa za razvoj svobodnih dejavnosti v posameznem okolišju.

Televizijske predstave naj postanejo na šolah stalna oblika bogatenja kulturnega obzorja in razvednila otrok vseh starosti.

Šoli Sele je obljubljen sprejemnik Tovame usnja. Šolam Završe, Pod Graško goro, Zarazber in Šmartno je televizijski sprejemnik obljubil občinski odbor SZDL. Potrebovale ga bodo še šole: Dolič, Mislinje in osnovna šola I Slovenj Gradec.

Slednjim trem šolam je potrebno nabaviti televizijske sprejemnike iz združenih sredstev in sicer:

za Dolič	v letu 1964
za Mislinje	v letu 1965
za Slovenj Gradec I	v letu 1966

Za 1 televizijski sprejemnik bo potrebnih okrog 200 000 din sredstev.

Pomoč pri otroški prehrani: Razširjena dejavnost šol je tudi skrb za dodatno otroško prehrano. Vodstva šol in šolski odbori naj krepijo delovanje šolskih mlečnih kuhinj. Obveščajo naj starše o pomembnosti in vrednosti toplih malic in vključujejo vanje čim večje število otrok.

Starši naj prispevajo k stroškom prehrane po svojih zmogljivostih. Za socialno ogrožene otroke, katerih starši prispevka ne morejo plačati v celoti ali delno, bodo zagotovljena družbena sredstva. Ta pomoč bo znašala 1 letno okrog 300 000 din. Razdeljeval jih bo posameznim šolam odbor za šolske mlečne kuhinje pri občinskem ljudskem odboru.

Glede na to, da se že postopno zmanjšuje mednarodna pomoč v hrani in bo v šolskem letu 1964/65 popolnoma prenehala, je potrebno, da to pomoč nadomestimo z družbenimi sredstvi in prispevki staršev. Mednarodna pomoč je znašala do leta 1963 za občino 5 milijonov dinarjev. V letu 1963 bo že zmanjšana za 40 %. Zato je potrebna že v letu 1963 izdatnejša družbena pomoč in sicer poleg dotacije za socialno ogrožene otroke še v višini 500 000 din, v letu 1964 že 1 800 000 din, od leta 1965 do 1967 pa vsako leto po 2 800 000 din.

Šolski odbori in vodstva šol naj skrbijo za opoldanski obrok hrane za tiste otroke, ki nimajo doma rednega kosila.

Starše je potrebno osvestiti in pripraviti na to, da bodo k stroškom prehrane prispevali po svojih zmogljivostih. Starši na deželi bodo lahko prispevali svoj delež tudi v naravi.

Za socialno ogrožene otroke je potrebno zagotoviti dotacijo iz družbenih sredstev. Dotacija bo znašala okrog 300 000 din letno.

Šole naj poglobijo pomoč pri učenju tistim otrokom, ki so intelektualno sposobni, da napredujejo v redni šoli, vendar iz različnih razlogov slabo uspevajo. To pomoč bi lahko nudili učitelji ali pa tudi boljši učenci.

Šole naj pravočasno obveščajo komisijo za kategorizacijo otrok z motnjami v telesnem in duševnem razvoju, če ugotovijo pri otroku kakršnokoli motnjo v telesnem in duševnem razvoju in če domnevajo, da zaradi nje otrok ne bo mogel uspevati v redni šoli. Posebno pozomost naj posvetijo otrokom, ki enkrat ali večkrat ponavljajo ali napredujejo s slabimi ocenami kljub dodatni pomoči.

Ljudski odbor bo zagotovil takim otrokom šolanje in usposabljanje v ustreznih posebnih šolah.

V pravilnikih o delitvi osebnih dohodkov na šolah naj bo pri kvaliteti dela posameznih vzgojiteljev upoštevano tudi prizadevanje za varstveno-vzgojno dejav-

nost.

Večje šole naj čimprej sistemizirajo delovno mesto za socialnega delavca, ki bo vzgojiteljem pomagal pri reševanju varstveno-vzgojne problematike šolskih otrok v tesni povezavi s terenskimi organizacijami in občinskimi službami.

9. Pomoč otrokom, ki so pod posebnim družbenim varstvom:

Šole, krajevne skupnosti in družbene organizacije bodo odkrivale otroke brez staršev in javljale to skrbstvenemu organu, predlagale primere skrbnikov in po potrebi rejniške družine ter pomagale pri nadzorstvu oskrbe in vzgoje teh otrok. Skrbstveni organ bo nudil vsem tem činiteljem pri delu potrebno strokovno pomoč.

Prej navedeni činitelji bodo obveščali skrbstveni organ o otrokih, katerih vzgoja je na kakršenkoli način v družini ogrožena in je zaradi tega potrebna premešitev v tujo družino.

Posebno krajevne skupnosti bodo pomagale pri nadzorstvu oskrbe in vzgoje rejčkov in pravočasno predlagale ukrepe za izboljšanje njihove oskrbe in vzgoje.

Staršem bo nudena večja pomoč pri vzgoji njihovih otrok. Delavska univerza Slovenj Gradec bo v vseh večjih krajih vsako leto prirejala šolo za starše in šolo za življenje. Družbene organizacije bodo pomagale s tem, da bodo v te šole prišle čimveč staršev, posebno takih, kjer je že nastopil vzgojni problem.

Poleg širših oblik vzgojne pomoči je potrebno pospešeno razvijati individualno pomoč staršem pri vzgoji otrok. Komisija za vzgojna vprašanja, ki obstaja pri občinskem ljudskem odboru naj preraste v vzgojno svetovalnico, ki bo delovala tedensko ob določenih urah. Le-ta bo staršem svetovala in nudila pomoč pri vzgoji otrok.

Vzgojna svetovalnica naj se ustanovi vsaj v letu 1966. Za delovanje te ustanove predvidevamo za leto 1966 in 1967 po 1 000 000 din letno.

Ljudski odbor bo zagotovil pravočasno rehabilitacijo in rehabilitacijo otrokom s telesnimi ali duševnimi motnjami.

Po ugotovitvah in nasvetih komisije za kategorizacijo otrok z motnjami v telesnem in duševnem razvoju bo občinski ljudski odbor skrbel za odpiranje posebnih oddelkov za otroke z manjšimi intelektualnimi sposobnostmi. Za višje razrede bo organizirana posebna osnovna šola v Slovenj Gradcu, ali pa bo občina usmerjala te otroke v posebne šole izven občine.

V ta namen naj svet za šolstvo poskrbi za potrebno število defektologov in zagotovi potrebna materialna sredstva.

Ekonomsko ogroženim otrokom bo ljudski odbor na predlog krajevne skupnosti nudil potrebno socialno pomoč, ki je lahko finančna, v posredovanju zaposlitve star-

šev, v posredovanju za plačevanje preživnine otrokom, katerih starši ne živijo skupaj.

Za mladoletne prestopnike, ki jim je bil po sodišču izrečen vzgojni ukrep strožjega nadzorstva skrbstvenega organa bodo pri izvajanju tega ukrepa pomagale krajevne skupnosti in družbene organizacije s tem, da bodo iz vrst izkušenih in vplivnih oseb predlagale vodnike in pomočnike za te mladoletnike. Leti pomagajo skrbstvenemu organu pri prevzgoji mladoletnika. Skrbstveni organ pa jim bo nudil strokovno pomoč.

10. Krajevne skupnosti naj preko hišnih svetov organizirajo varstvo za dojenčke v starosti od 0 do 2 let.

Te vrste varstvo naj bo organizirano po vauhinjah, ki so lahko iz vrst nezaposlenih žena. Zdravstvenemu domu pa priporočamo, da poskrbi za zdravstveno nadzorstvo po patronažni službi, ki bo hkrati dajala strokovne nasvete za pravilno nego in prehrano teh otrok.

IV.

Kader

Uspehi organiziranega otroškega varstva so v marsičem odvisni od sposobnosti osebja. Narava tega dela zahteva strokovno i zobraženo osebje s poslušom za odgovornost do otrok, staršev in družbe.

Delo otroškega varstva opravljajo prosvetni, zdravstveni, socialni in drugi za to usposobljeni kadri kot stalni uslužbenci ali kot zunanji sodelavci, ki se usposabljaajo za varstveno dejavnost redno ali i zredno v ustreznih i zobraževalnih ustanovah.

V pri zadevanju, da bi pospeševali razvoj otroškega varstva, da bi tesneje sodelovali z družino in skupnostjo naj se tudi starši in drugi državljani čim bolj vključujejo v to družbeno dejavnost. Ljudski odbor jim mora preskrbeti potrebno strokovno pomoč.

Strokovne in laične moči v varstveno-vzgojnih ustanovah vodijo tudi ostale oblike varstva in vzgoje otrok, ki se organizirajo za otroke i zven ustanov. (igrišča in podobno) s tem, da dajejo posameznim oblikam vsebino, ki priteguje in zadovoljuje otroke ter uživa zaupanje staršev.

Za strokovni in laični kader v ustanovah skrbi svet za šolstvo pri občinskem ljudskem odboru.

V letu 1963 bo potrebno namestiti še 3 strokovne moči, in sicer: 2 v Slovenjem Gradcu in 1 v Pamečah. V Pamečah bo potrebna še 1 laična moč.

V letu 1964 bo potrebna 1 strokovna moč za ustanovo v Podgorju.

V letu 1965 bosta potrebni 2 strokovni moči za ustanovi v Mislinju in Šmartnu in 1 laična moč v Mislinju.

V kolikor bodo potrebe tudi za popoldanske izmene, bo treba nastaviti poleg strokovnih še potrebno število laičnih moči.

Pri nagrajevanju osebja, ki se ukvarja z otroškim varstvom, je treba upoštevati splošna načela o nagrajevanju po delovnih uspehih.

V.

Ustanavljanje in financiranje

Oblike otroškega varstva organizirajo krajevne skupnosti in krajevni odbori, družbene in delovne organizacije pa nastopajo kot soustanovitelji.

Vse oblike otroškega varstva se financirajo iz prispevkov državljanov, družbenih skladov, ljudskega odbora in delovnih organizacij. Družbena sredstva se zbirajo v skladu za varstvo otrok ali v skladu za socialno varstvo, ko bo le-ta obstojal. (Sklad za socialno varstvo bo ustanovljen, ko bodo proučena in analizirana tudi druga področja socialnega varstva).

Ustanovitelj posamezne oblike otroškega varstva bo zagotovil sredstva za gradnjo, opremo, investicijsko vzdrževanje, amortizacijo in vzgojno delo. Ceno usluge, ki jo plačujejo starši, pa sestavljajo vsi drugi stroški. O višini stroškov in obveznostih staršev odloča organ družbenega upravljanja, ki gošpodari s sredstvi.

Iz pregleda potrebnih finančnih sredstev za 5-letno obdobje (glej prilogo štey. 1) je razvidno, da je za sistematični razvoj te dejavnosti v planiranem obdobju v občini potrebnih 42 800 000 din ali povprečno letno 8 560 000 din. Pri tem pa niso upoštevana sredstva za vzgojno delo in potrebna sredstva za urejanje manjših igrišč, ob stanovanjskih zgradbah, ki se financirajo iz drugih skladov.

Da bi zagotovili redni in pravočasni dotok sredstev in razvijali po programu posamezne oblike otroškega varstva, je potrebno:

1. da delovne organizacije prispevajo vsako leto 6 % iz sklada skupne porabe v sklad za varstvo otrok.
2. da del proračunskega prispevka občine redno odvajamo v sklad za varstvo otrok, kar se naj zagotovi pri sprejemanju občinskega proračuna. Ta del naj bi znašal 6 % od dopolnilnega proračunskega prispevka, ki se odreja v proračun.
3. da komunalna skupnost socialnega zavarovanja redno letno zagotovi prispevek za zdravstvene počitniške kolonije otrok (kot dosedaj) v višini 500 000

7! do 1 000 000 din.

4. da sklad za šolstvo zagotovi v letnem predračunu sredstva za osebne dohodke vzgojnega osebja v varstveno-vzgojnih ustanovah ter sredstva za osebne dohodke in materialne izdatke v šolskih mlečnih kuhinjah.
5. da komunalni sklad občine vzporedno z ureditvijo novih naselij financira in ureja tudi manjša igrišča ob stanovanjskih zgradbah.
6. da investitorji večjih stanovanjskih zgradb zagotovijo tudi dnevne prostore za otroke.
7. da investitorji nadaljnje večje stanovanjske novo gradnje (n.pr. na vsakih 50 družin, kot se bo pokazala potreba glede na sestav družin) zagotovijo prostore za dnevno varstvo otrok o.z. varstveno-vzgojne ustanove.

Zbrana finančna sredstva v skladu za varstvo otrok bo razdeljeval upravni odbor tega sklada po programih in vsakoletnih predračunih, ob tem pa bo upošteval predložene predračune in programe dela ustanovitelja oziroma organizatorja posamezne oblike varstva otrok.

Sklad za šolstvo bo po svojem upravnem odboru dodeljeval dotacijo varstveno-vzgojnim ustanovam na podlagi predhodno predloženega programa dela, pri čemer bo upošteval število oskrbovancev v ustanovi.

Ko bo občinska skupščina sprejela program za razvoj otroškega varstva v občini bo poudarila pomembnost te dejavnosti za oblikovanje mlade generacije, kar pa je nedvomno pomembno za splošni družbeni napredek.

Uresničevanje programa terjaja polno zavzetost vseh činiteljev v komuni, tako za sistematično razvijanje vseh oblik varstva kakor tudi za izboljšanje materialnih in kadrovskih razmer.

Perspektivni program za razvoj otroškega varstva naj dobi svoje mesto v statutu in vsakoletnem družbenem planu občine ter postane sestavni del perspektivnega plana splošnega gospodarskega in družbenega razvoja občine.

LITERATURA

- Resolucija o nalogah komune in stanovanjskih skupnostih pri otroškem varstvu (Uradni list LRS števil. 26/61 od 28/9 1961).
- Priporočilo o nadaljnjem razvoju otroškega varstva v komuni (Uradni list FLRJ števil. 52/61 od 30/12 1961).
- Resolucija o nalogah komune na področju socialnega varstva (Uradni list LRS števil. 30/61).
- Priporočilo Sveta za socialno varstvo LRS o izvajanju socialnega dela v stanovanjskih in krajevnih skupnostih (v aprilu 1962).
- Poročilo Sveta za socialno varstvo LRS in Sveta za šolstvo LRS o izvajanju resolucije o nalogah komune in stanovanjske skupnosti pri otroškem varstvu (1963).
- Vida Tomšič: Za otroka sta dolžna skrbeti družina in družba (iz razprave na posvetovanju SZDL okraja Ljubljana o problematiki varstveno-vzgojnih ustanov - marec 1962).
- Vida Tomšič: Problemi družbenega položaja žensk, Ljubljana 1962.
- Vida Tomšič: Problemi naše današnje družine (predavanje na Ljudski univerzi v Zagrebu leta 1958).
- Zveza prijateljev mladine Slovenije: O nekaterih oblikah varstva otrok v stanovanjskih skupnostih (leto 1958).
- Danica Vogrinec: Referat na okrajnem posvetovanju v Mariboru o razvoju otroškega varstva v občinah in okraju (leto 1962).
- OZPM Maribor: Pismo filmske komisije (leto 1962).
- Čilka Malešič: Več načrtnosti pri otroškem varstvu - (Občan od 6/12 1962).
- Silvo Matelič: Nekaj misli o razvoju otroško-varstvene dejavnosti (Občan od 27/12 1962).

Prikaz

potrebnih finančnih sredstev za razvoj po sameznih oblik otroškega varstva v občini za planirano obdobje 1963 - 1967

Tek. št.	Vsebina potrebe	Skupaj	1963	1964	1965	1966	1967
	Skupaj	42 800	9 700	8 400	8 500	8 400	7 800
1.	Varstveno vzgojna ustanova Slovenj Gradec - adapt.	3 000	3 000				
2.	Varstveno vzgojne ustanove Slovenj Gradec - nove	600	200			400	
3.	Varstveno vzgojne ustanove						
	Mislinja	2 000	1 000	1 000			
	Pameže	400	400				
	Podgorje	400		400			
	Šmartno	1 500			1 500		
4.	Igrišča: Slovenj Gradec	800	600	200			
	" v ostalih krajih	800		800			
5.	Svobodne dejavnosti	2 000	400	400	400	400	400
6.	Letovanja otrok ob morju in taborjenja	15 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000
7.	Televizijski sprejemniki	600		200	200	200	
8.	Šolske mlačne kuhinje opoldrski obroki	12 200	800	2 100	3 100	3 100	3 100
		1 500	300	300	300	300	300
9.	Vzgojne ustanove Slovenj Gradec	2 000				1 000	1 000

DNEVNO VARSTVO OTROK V KOMUNI IN STANOVANJSKI SKUPNOSTI - POROČILO RECENZIJSKE KOMISIJE

Republiški sekretariat za šolstvo je skupno z republiškim sekretariatom za socialno varstvo z odločbo št. 021-27/63 z dne 28/9-1963 imenoval posebno recenzijsko komisijo z nalogo, da pregleda in oceni predložene elaborate o dnevnem varstvu otrok v komuni in v krajevni skupnosti. Komisija je ugotovila, da so bili v sklopu celotne naloge predloženi 3 deli.

Izvajalci študije so:

I. Uvod - Zavod za napredek šolstva SRS - tov. DOLANC Anica, svetovalec za predšolsko vzgojo

II. Otroška igrišča in fizična rekreacija v krajevni skupnosti - Urbanistični inštitut SRS izdelal Mitja JERNEJC dipl. ing. arh.

s sodelavci Alenka BOLTIN dipl. ing. arh.

Čedna Momčilovič dipl. ing. arh.

III. Programiranje in projektiranje ustanov otroškega varstva - Centralni zavod za napredek gospodinjstva:

- Cilka MALEŠIČ, dipl. ekonomist

- Vida BATTELINO, dipl. ing. arh.

- Sabina PIŠČANEC, strokovna učiteljica gospodinjstva.

Študija obravnava:

I. Utemeljitev potreb po družbenem varstvu otrok:

- vsebina in organizacija družbenega varstva otrok

- družbeno varstvo otrok v krajevni skupnosti

- družbeno upravljanje v varstveno vzgojnih zavodih

- pravna ureditev družbenega varstva otrok

- financiranje varstvenih dejavnosti

- naloge komune in družbenih služb na področju varstva otrok.

II. Pregled stanja otroških igrišč v nekaterih mestih in krajevnih skupnostih v SRS:

- urbanistično planiranje otroških igrišč

- primeri raznih otroških igrišč

- anketa o vplivnem območju nekaterih ljubljanskih igrišč

- fotodokumentacija.

III. Uvodni del: elementi investicijskega programa in osnove za projektiranje otroških vzgojno-varstvenih ustanov:

- analiza funkcionalnih elementov

- pedagoške in zdravstveno higienske zahteve

- shematični prikaz povezave prostorov

- programiranje kuhinjskih obratov.

Naročniki študije:

Republiški sekretariat za šolstvo SRS

Republiški sekretariat za socialno varstvo SRS

Pobuda za študijo:

Izhaja iz potrebe čim hitrejšega, programsko usmerjenega razvoja otroškega varstva v komuni in v krajevni skupnosti - v smislu Resolucije o nalogah komune in krajevne skupnosti pri otroškem varstvu (z dne 28. septembra 1961. leta). Resolucija je opozorila na pereče probleme otroškega varstva v komuni in poudarila, da se ta dejavnost ni razvijala enakomerno in v skladu s splošnim družbenim razvojem. S tem v zvezi so bili odgovorni činitelji v komuni zadolženi za hitrejše razvijanje oblik otroškega varstva in za izboljšanje njihovih materialnih pogojev.

Pri uresničevanju resolucije se je kmalu pokazalo, da je med drugim velika ovira pri razvijanju otroškega varstva pomanjkanje enotnih programov v komunah, ki bi temeljili na realnih potrebah in materialnih možnostih. S tem v zvezi se je utemeljevala potreba po študiji o elementih programiranja otroškega varstva - na podlagi katere bi se lahko izdelali enotni, dokumentirani programi - osvetljeni z urbani stičnega, pedagoškega in zdravstvenega aspekta.

Študija v treh delih je celovit prispevek k realizaciji te utemeljene potrebe in bo koristen prispevek organom, katerih naloga je programirati otroško varstvo v komuni.

I. Uvod

V utemeljitvi potreb po družbenem varstvu otrok je poudarjeno, da zahtevo po organiziranem otroškem varstvu nujno narekuje naš družbeni razvoj.

Osnovna dejavnost varstva je nega in vzgoja otrok, predvsem otrok zaposlenih staršev. Varstvo pa je hkrati namenjeno vsem otrokom določenega območja, ker bogati njihovo družbeno vzgojo. Obe dejavnosti se med seboj organizacijsko povezujeta in vsebinsko dopolnjujeta. Organizirane oblike družbene vzgoje morajo biti sestavni del vzgojnih načrtov varstveno vzgojnih zavodov in šol, lahko pa se razvijajo tudi izven njih povsem samostojno, če to ustreza specifičnim razmeram v okolju. V dosedanji praksi se je kot najbolj razvita oblika uveljavila kombinirana varstveno vzgojna ustanova za predšolske in šolske otroke, ki ima stalne in občasne oskrbovance - v dnevnem varstvu oziroma prehrani.

V skladu s potrebami določenega območja se organizira eden ali več vzgojno varstvenih zavodov - kot center otroškega varstva. Mimo tega služijo organiziranemu varstvu v ožjem okolju še posamezne sobe v stanovanjskih blokih, urejena dvo rišča in igrišča, itd. Pereče vprašanje varstva dojenčkov se rešuje ali z varstvom posameznih otrok v družinah ali v oddelkih za dojenčke v kombiniranih zavodih.

Poudarjena je odgovornost izbire ustreznega osebja za delo z otroki, navedeni so okviri za število vzgojnega osebja po starosti otrok in pritegovanja družbenih delavcev za delo z otroki.

V posebnem odstavku je poudarjeno tudi družbeno varstvo otrok v krajevni skupnosti: otroško varstvo sodi med temeljne in najnujnejše naloge krajevne skupnosti. Te naloge so tudi precizirane.

Posebej je obravnavano tudi družbeno upravljanje varstveno vzgojnih zavodov ter pravna ureditev ter financiranje varstva otrok.

Recenzijska komisija je soglasna, da je ta del solidno izdelan, le da bi ga bilo potrebno zaradi obsežnosti celotnega elaborata smiselno skrajšati in pri tem upoštevati osnovne koncepte otroškega varstva, ki so bili nakazani v gradivu za obravnavanje Ljudske skupščine SRS na skupni seji odbora za zdravstvo in socialno politiko ter odbora za prosveto in kulturo Republiškega zbora SRS - dne 12. marca 1963. Predvsem bi bilo treba jasneje nakazati in obrazložiti potrebo po kompleksnem programiranju otroškega varstva v komuni in po koordinirani dejavnosti ustreznih faktorjev, ki so odgovorni za skladen razvoj te važne družbene dejavnosti.

II. Otroška igrišča in fizična rekreacija v stanovanjski skupnosti

Delo pod tem naslovom se uvršča kot II. del celotnega elaborata. Izvršeno je bilo na Urbanističnem inštitutu SRS in obsega pravzaprav dve nalogi: "Urbanistično planiranje in projektiranje ustanov otroškega varstva in igrišč", za katero sta bila naročnika Svet za socialno varstvo SRS in Svet za šolstvo SRS in naloge "Fizična rekreacija v so seski", katere naročnika sta bila republiški sklad Boris Kidrič in Republiški sekretariat za urbanizem SRS. Ob sklenitvi pogodbe je bila naloga zamišljena v dokaj ožjem obsegu in le kot dopolnitev spoznanj ob analizi nekaterih stanovanjskih skupnosti. V teku raziskovanja je delovna skupina svoj obseg znatno razširila in izpopolnila ter za izdelavo zahtevala več časa in finančnih sredstev kot je bilo prvotno predvideno. Vodstvo Urbanističnega inštituta SRS se je zaradi važnosti obravnavanega problema strinjalo z razširitvijo naloge in odobrilo za to potrebno vsoto. V končni obliki obsega naloga pet delov:

V prvem delu naloge je prikazan pregled stanja otroških igrišč v SRS po anketi Zveze prijateljev mladine iz leta 1961. Sledi pregled igrišč v večjih mestih v republiki (Celje, Jesenice, Koper, Kranj, Ravne in Velenje) s posebnim poudarkom na Ljubljani. Stanje v teh mestih je analizirano in prikazano na grafičnih prilogah. Priklučen je pregled in analiza stanja v nekaterih stanovanjskih skupnostih in je ta problematika obdelana opisno, grafično in s primerjalnimi tabelami. Študija obravnava stanovanjske skupnosti Savsko naselje, Litostroj-Šercerjeva, Otok, Zlato polje in Jožica Flander. Iz prikazanega materiala je razvidno, da je v večini slučajev število, dimenzioniranje, oprema in vzdrževanje otroških igrišč na anke-

tiranih območjih pomanjkljivo in še daleč pod zaželenim minimumom. Tudi ni opazna zadostna diferenciranost igrišč.

Druji del med drugim načelno obravnava urbanistično planiranje rekreacijskih površin in otroških igrišč in njihovo členitev glede na starostne skupine otrok in namembnost. Navaja norme za velikost posameznih otroških in športnih igrišč in daje od prikazov tujih normativov priporočila za naše razmere. Temu delu je priključena tudi študija "Otrok in promet", ki analizira razvoj otrokovega doje-manja v prometnih pojavih in daje predloge za varno ureditev prometa v soseski. V nadaljnjem poglavju so obravnavani činitelji, ki vplivajo na velikost, število in vrsto vzgojno-varstvenih ustanov.

Avtor predvsem poudarja, da okolje, v katerem se otrok ne more ali ne sme igrati, ali ki mu ne nudi dovolj primernih možnosti za igro, zavira njegov naravni razvoj. Naloge planerja vidi predvsem v tem, da ta ustvari najrazličnejše možnosti za igro in da je ne usmerja enostransko ali celo omejuje. Elastičnost in bogastvo sprememb sta glavni značilnosti dobro urejenega igralnega območja. Glede norm za velikost posameznih igrišč se avtor zavzema za približanje švedskim preferenčnim meram. Igralne površine naj se ne večajo avtomatično s številom otrok, saj velja za vsako igro neko optimalno število otrok, ki se igrajo istočasno. Pri nogometu na primer 10 - 20 in ne 2 ali pa 50. Površine naj se ne večajo sorazmerno, ampak skokoma. Tudi pri majhnem številu otrok ne smemo pod nek minimum. Če se število otrok poveča preko določene norme, ustrezne površine igrišč ne smemo prekoračiti, temveč urediti nove površine.

V tretjem delu so prikazani primeri dobro urejenih tujih in domačih sosesk in manjših stanovanjskih enot in otroških igrišč. Tu so obravnavane zazidave od naseleja enodružinskih hiš pa do stinjenih starih mestnih jeder. Od teh primerih avtor ponovno poudarja važnost prometne varnosti otroka in daje domiselne predloge ureditve samih igrišč. Taka ureditev bo otroke vedno pritegnila in jim nudila okolje, ki ga bodo vzljubili.

V četrtem delu je opisno, grafično in tabelično prikazan material ankete, izvedene oktobra 1962, o vplivnem območju nekaterih ljubljanskih igrišč. Namen raziskave je bil ugotoviti:

- a) območje igralne dejavnosti otrok v stanovanjski skupnosti,
- b) pomen prostora pred vhodom v stanovanjsko zgradbo za igro otrok,
- c) vpliv višine nadstropja stanovanja v različnih stanovanjskih zgradbah na čas, ki ga otrok prebije izven stanovanja.

Peti del pa vsebuje foto-dokumentacijski material, ki živo prikazuje problematiko obravnavano v elaboratu, predvsem pa igralno okolje in navade otrok ter razna igrišča v posameznih mestih in stanovanjskih skupnostih.

Obravnavani material je po mnenju recenzijske komisije skrbno in vestno obdelan. Iz prikazanih elementov je možno izbrati individualne primere za širok raz-

pa ureditve igrišč ob vzgojno-varstvenih ustanovah za različne tipe naselij. Koristnost obdelanega materiala je morda najbolje ovrednotil sam avtor v naslednjih stavkih: "Ob primerjavi domačih in tujih izkušenj in spoznanj smo izluščili tiste elemente, ki so trdni in nudijo osnovo za nadaljnje delo. Z vzporednimi raziskavami strokovnjakov in družbenih delavcev bomo na teh osnovah gradili naprej, jih izpopolnjevali, širili in prilagajali in se tako približali tistemu, kar želimo:

ustvarjanje življenjskega okolja, ki odgovarja našim sedanjim možnostim in obenem ustvarja pogoje za popolnejše ureditve v bodočnosti".

III. Programiranje in projektiranje ustanov otroškega varstva

Naloga se vključuje kot 3. in zaključni del v celotni kompleks. Izdelana je bila v Centralnem zavodu za napredek gospodinjstva in vsebuje naslednja poglavja:

1. vzorec za investicijski program
splošni in ekonomski del v celoti in detajlno
2. analizo varstva in prehrane otrok v občini Ljubljana - Center po podatkih anket, izvedene v oktobru 1962 (mnenja in želje staršev)
3. podlage za programiranje zmožljivosti varstvene ustanove v stanovanjski skupnosti Poljane - Ljubljana - Center
4. analize obstoječih otroško vzgojno-varstvenih ustanov
5. osnove za projektiranje otroško vzgojno-varstvenih ustanov (elementi)
 - a) analize funkcionalnih elementov in
 - b) pedagoško zdravstveno higienske zahteve
6. shematični prikazi pravilne povezave prostorov
7. programiranje kuhinjskih obratov
8. predlogi za realizacije.

Elaborat je pomemben prispevek k obravnavanju pereče problematike varstva otrok v komuni in krajevni skupnosti ter kaže veliko zavzetost izvajalcev pri proučevanju programiranja in projektiranja ustanov otroškega varstva tako aktualnega prav za to obdobje, ko si zastavljamo plan 7-letnega programiranja in ko je našlo varstvo svoje mesto ne le v novi ustavi, temveč tudi v statutih občin, krajevnih skupnosti in ponekod v statutih delovnih organizacij. Ustvarjalci elaborata so se poglobili v problematiko in vložili v izdelavo elaborata veliko truda.

V tem delu je v celoti zajeta problematika elementov za projektiranje varstveno-vzgojnih ustanov in to od detajla pa do celotnega investicijskega programa. Tak shematičen prikaz elementov je izredno koristen za vse projektante in investitorje na področju varstveno-vzgojne dejavnosti in lahko trdimo, da je to prvi primer

kompleksne obdelave teh ustanov v naši republiki. Problematika je skrbno obdelana in bo to delo dobro služilo svojemu namenu. Nujno pa se pri tako obsežnem delu pojavijo manjše pomanjkljivosti npr. (primeri neenotnega poimenovanja, manjših pomanjkljivosti v programiranju, preozkih formulacij, nekaterih nejasnosti in premalo dokumentirane utemeljitve), ki se bodo pri končni redakciji za tisk morale odpraviti.

Zaključek

Komisija, ki je pregledala celotno delo, je mnenja, da predstavlja kompleksni material solidno in resno delo z velikim številom uporabnih sugestij in napotkov, katere bo naša praksa lahko s pridom uporabljala. Zato je komisija mnenja, da bi bilo potrebno in koristno zbrani material po nujnih okrajšavah izdati v tisku in ga s tem široko publicirati.

Celotno gradivo je tako obsežno, da ga verjetno ne bo mogoče v celoti publicirati. Zato bi bilo nujno potrebno za tisk pripraviti samo za prakso najbolj uporabna poglavja in jih delno popraviti, obenem pa v kratkih potezah označiti še ostala poglavja.

Recenzijska komisija

AKTUALNOSTI IZ NAŠIH REVIJ

Bilten št. 2/1963

Udruženja socialnih radnika Bosne in Hercegovine

Husref Teparič: Metoda anketiranja in intervjuvanja v raziskovanju vzrokov vzgojne zapuščeniosti mladoletnikov.

Republiški zavod za napredek socialnega dela v Sarajevu je v sodelovanju s centri za socialno delo v razdobju od leta 1961, preko leta 1962 in v prvih mescih leta 1963 raziskoval vzroke vzgojne zapuščeniosti. Delo je zajelo celotno področje republike. Analiza dobljenih podatkov s sklepi vred naj bi služila za organizacijo preventivnega in kurativnega dela s to mladino. Strokovne skupine socialnih delavcev, psihologov, pedagogov in defektologov so obdelale 1 375 vzgojno zanemarenih otrok in mladoletnikov. Izhodišče raziskovalnega dela je bila hipoteza: "družbeno nepriklajeno vedenje otrok in mladoletnikov je posledica njihovega zanemarjanja v družini; podpovprečni pogoji vzgoje in zadovoljevanja otrokovih potreb povzročijo prevladovanje negativnih vplivov ambienta na otroka. Vedenjsko reagiranje je individualno, odvisno od kompletne psihofizične konstitucije otroka".

Ugotovilo naj bi se, ali predstavlja družina, v kateri ne vladajo povprečno normalni socialni odnosi in povprečno normalno biološko, ekonomsko in psihološko stanje, osnovni vzrok težav v vzgojnem procesu in v družbeni (socialistični) vzgoji otroka, ali ne. Ali z drugimi besedami, kakšna je struktura družine, v kateri se formirajo mladoletni delinkventi.

Raziskovalno delo je obsegalo štiri osnovne delovne operacije: anketiranje, intervjuvanje, zbiranje odgovorov iz ankete in intervjuvanja in sestava analize. Vsaka od teh faz dela je imela svoj operativni plan, detajlno obdelana napotila in odrejen datum, do kdaj mora biti delo izvršeno. Anketa je zajela vse otroke in mladoletnike, ki so jih obdelale strokovne grupe. Za zbiranje podatkov je bil sestavljen poseben vprašalnik in kontrolni spis. Vprašalnik je obsegal 32 vprašanj nanašajočih se na postavljeno izhodiščno hipotezo. Prva vprašanja, klasičnija, so obsegala starost mladoletnikov in družinski status. Ostala vprašanja se pa tičejo tistih faktorjev, ki jih hipoteza predpostavlja kot osnovne faktorje ogroženosti, zanemarjenosti in zapuščeniosti (odnosi v družini, socialno-ekonomsko stanje mladoletnika in njegove družine, kulturno-prosvetno stanje mladoletnika in družine, notranja osebnost mladoletnika).

Anketiranje je bilo torej postavljeno zgolj na objektivna dejstva in predstavlja kvantificiranje vseh razpoložljivih elementov tega socialnega problema.

Intervjuvanje je bilo namenjeno proučevanju mišljenja staršev, pedagogov in socialnih delavcev o vzrokih vzgojne zapuščenosti. Vršilo se je po domovih otrok in mladotletnikov in po šolah. Vprašanja za starše so bila formulirana, najpreprostejše, skladno z njihovo izobrazbo in kulturo in so se glasila: 1) zakaj se vaš otrok tako obnaša, 2) v čem se kaže vaša skrb za vzgojo otroka, 3) kdo bi vam mogel pomagati pri vzgoji otroka.

Za anketiranje je bilo treba sestaviti zelo izčrpno napotilo, ki je zlasti preciziralo organe, organizacijo in neposredno izvajanje anketiranja. Rezultati ankete so prikazani na 33 tabelah.

Z anketo, intervjuvanji in zbiranjem odgovorov se je ugotovilo, da je v SR Bosni in Hercegovini temeljni faktor vzgojne zapuščenosti otrok in mladotletnikov iskati najprej v neurejeni družini, v nezadovoljvem družinskem ekonomsko-socialnem stanju, v neodgovarjajočih življenjskih pogojih, v negativnem delovanju bližnje in širše okolice otroka oziroma mladotletnika in končno v izvestnih njegovih hereditarnih dispozicijah. Doživljanje nenormalna družinska situacija teh otrok in njihovo grobo zanemarjanje s strani neodgovornih staršev primarni faktor, so ostali ugotovljeni faktorji komplementarnega pomena za vzgojno zanemarjanje. Anketa je pokazala, da so v 51,2 % obravnavanih primerov neurejeni družinski odnosi osnovni faktor vzgojne zapuščenosti. Samo 6,8 % je med njimi nezakonskih otrok, deklet pa je med vsemi anketiranci le 9,7 %. 70 % anketirancev ima živa oba roditelja, 27 % jih živi v družinah, ki štejejo več kot 6 članov. V 15 % so primarne hereditarne dispozicije vzrok asocijalnega ponašanja.

Rezultati tega raziskovanja bodo koristili socialnim službam, zlasti organom skrbništva in centrom za socialno delo kot izhodišče za pravilno usmerjanje svoje dejavnosti v preprečevanju asocijalnega ponašanja in delinkvence mladotletnikov.

Centri za socialno delo se metode anketiranja in intervjuvanja poslužujejo za raziskovanje družbenih negativnih pojavov v čimdalje večjem obsegu (alkoholizem in njegove posledice).

Praksa je pokazala, da je anketiranje uspešno le pri čvrsto fiksnem cilju, dobri organizaciji in pri premišljeno in temeljito sestavljenem vprašalniku.

Bilo bi umestno, da bi strokovne socialne službe sedaj, ko vse bolj metodološko proučujejo in analizirajo aktualne socialne pojave, svoje ugotovitve medsebojno menjavale.

Mladen Koritnik: Uredimo otrokom izletne
točke

V okvir dejavnosti krajevnih skupnosti po mestih spada tudi ureditev izletnih točk, kjer bi otroci imeli prostor za igre in raznovrstne aktivnosti. V poštev pridejo obale rek in potokov, griči, gozdički, trate nedaleč od mesta, da so možni enodnevni izleti z odhodom iz mesta zjutraj in povratkom proti večeru, bodisi s prevoznim sredstvom ali peš.

Krajevne skupnosti bi morale to nalogo reševati v dogovoru z občino in urbanističnim zavodom.

Kar se tiče ureditve take otroške izletne točke, je predvsem potreben zadostno velik sončen prostor, primeren za najrazličnejše otroške igre, kjer je tudi senca za oddih. Biti mora lahko dostopen, po možnosti tudi za avto oziroma za avtobus. Oprijeti ga je s pitno vodo (napeljava oziroma cisterna) s straniščem in v kolikor ni v bližini kakega naselja, naj ima tudi nekako primitivno streho za slučaj slabega vremena. Na prostoru mora biti tudi ognjišče, nekaj klopi in miz za družabne igre in oddih, urejena igrišča za razne športne igre in slično. Priporočljive so skromne montažne hišice, kamor je mogoče spraviti rekvizite za igre in razno orodje in kjer je omarica za prvo pomoč.

Krajevna skupnost bi morala za uspešno realizacijo te naloge pridobiti nekaj občanov - staršev, ki bi se zavzeli, da bi se zbrala potrebna denarna sredstva in ob sodelovanju mladine izvedle prostovoljne delovne akcije.

Izletne točke bi bilo mogoče koristiti tekom poletnih počitnic vsak dan, sicer pa ob sobotah in nedeljah in ob državnih praznikih. Stremeti pa bi bilo za tem, da se jih čimveč koristi preko celega leta. Treba bi bilo sestaviti nekak pravilnik o učenju, ki bi urejal prhod in odhod iz igrišča, tople in hladne obroke, minimum osebne garderobe itd. Vnaprej bi pa bilo treba rešiti materialno plat z določitvijo obveznosti prispevkov staršev, komune, delovnih organizacij in družbenih služb.

Kar se tiče vsebine tega dela, bi moralo biti to precizno določeno s programom dela na izletni točki. Sedaj se namreč ugotavlja, da tega načina dejavnosti otroci ne akceptirajo povsod, ker so izleti za otroke ponekod pusti in nevarni, ker igre, zaposlitve in zabave niso organizirane ravno zaradi pomanjkanja programa.

NOVI DIPLOMANTI VIŠJE ŠOLE ZA SOCIALNE DELAVCE VLJUBLJANI

145. PUNGERČAR Janez	18. 10. 1963	Delinkvenca pri alkoholikih v bolnišnici za duševne bolezni Ljubljana - Polje
146. SEČNJAK Vikica	26. 10. 1963	Programiranje o otroškega varstva v občini Slovenj Gradec
147. KOSMATIN Silva	26. 10. 1963	Prevoz delavcev na delo in z dela v Cinkarni Celje z vidika potreb in možnosti za lastno organizacijo prevozov
148. GOLOB Adolfa	31. 10. 1963	Vzroki učnih neuspehov pri učencih iz kmetijsko industrijskega območja
149. BRIC Branko	31. 10. 1963	Družinski vplivi na učni uspeh in družbeno pomoč učenceim (ugotovitve na osnovni šoli Tone Čufar na Jesenicah)
150. ZENKOVIČ Justina	8. 11. 1963	Delo občinskih ljudskih odborov pri usmerjanju socialne politike v obdobju 1957 - 1962
151. GERŽELJ Zdenka	26. 11. 1963	Sodelovanje socialnega delavca pri pravnem reševanju delovnih sporov pri Službi pravne pomoči RS ZSS
152. BREZNIK Ivan	25. 12. 1963	Zdravstveno varstvo delavcev v luči novih zakonskih predpisov v podjetju JELOVICA Škofja Loka
153. KOROŠEC Jože	26. 12. 1963	Zaposlovanje invalidnih in dela manj zmožnih oseb v ŽTP Postojna
154. JERMAN Lucijan in		
155. DOLINAR Filip	25. 12. 1963	Problematika rudarjev rudnika lignita Velenje, ki žive na podeželju
156. ČREŠNOVEC Anica	21. 12. 1963	Analiza kadrov v upravnih organih in centrih za socialno delo v Sloveniji
157. DEŽELAK Marija	27. 12. 1963	Problematika varstva otrok v stanovanjski skupnosti Aljažev hrib - Celje
158. KRAMAR Majda	27. 12. 1963	Analiza organizacije in dela svetov za področje socialnega varstva v okraju Ljubljana

„VESTNIK“ REPUBLIŠKEGA SEKRETARIATA ZA SOCIALNO VARSTVO SRS

- Izdaja Republiški sekretariat za socialno varstvo SRS, Ljubljana
- Tiska Zavod SR Slovenije za statistiko, Ljubljana, Vožarski pot 12. Tiskano v 800 izvodih, decembra 1963
- Urejuje uredniški odbor - odgovorni urednik dr. Viljem Lippai, Ljubljana. Uredništvo in uprava sta v Ljubljani, Cankarjeva ul. 1/IV, telefon 21-908

Vestnik izhaja v 6 številkah na leto. Naročnina za leto 1963 znaša 1000 din.- Ta številka stane 300 din.

OPOZORILO NAROČNIKOM!

Letos bo izšlo 6 števil „Vestnika“, zato je letna naročnina zvišana na din 1000.

Prosimo, da naročnino nakažete na tekoči račun št.: 600-11-637-14.

Prosimo naročnike, ki so v zaostanku z naročnino za leto 1962, da jo čimprej poravnajo. Naročnina znaša 600.- din

